

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Tomáš Kopecký

Posouzení úvěruschopnosti spotřebitele

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Jan Flídr, Ph.D.

Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 30. března 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 187 066 znaků včetně mezer.

Tomáš Kopecký

V Praze dne 30. března 2023

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu diplomové práce panu Mgr. Janu Flídrovi, Ph.D., za odborný přístup při jejím vedení. Poděkování současně patří mé rodině za neutuchající podporu v průběhu celého studia na Právnické fakultě Univerzity Karlovy.

Obsah

Úvod.....	1
1. Institut posouzení úvěruschopnosti	4
1.1. Princip odpovědného úvěrování a ochrana před předlužením.....	4
1.2. Právní úprava posouzení úvěruschopnosti, vnitrostátní implementace směrnic	6
1.3. Pojem posouzení úvěruschopnosti.....	7
1.4. Hranice omezení spotřebitele	8
1.4.1. Negativní zásah do majetkových a společenských poměrů spotřebitele.....	9
1.4.2. Prevence před nepřiměřeným strádáním spotřebitele	10
1.5. Povinnost jednat s odbornou péčí.....	11
1.5.1. Vymezení požadavku odborné péče.....	11
1.5.2. Realita úvěrového trhu – systémové pochybení?.....	12
1.6. Pokyny Evropského orgánu pro bankovníctví a posouzení úvěruschopnosti	16
2. Způsob posouzení úvěruschopnosti spotřebitele – obecná východiska.....	18
2.1. Kritéria.....	18
2.1.1. Příjmy	18
2.1.2. Výdaje	21
2.1.3. Zajištění.....	22
2.1.4. Způsob plnění dosavadních dluhů.....	22
2.2. Kvalita informací.....	23
2.2.1. Dostatečnost informací ve světle směrnice CCD a judikatury ESD	24
2.2.2. Dostatečnost informací ve světle vnitrostátní právní úpravy	26
2.2.3. Informační povinnost poskytovatele a spotřebitele.....	27
2.2.4. Vliv výše úvěru na postup při posouzení úvěruschopnosti	28
3. Ověřovací povinnost poskytovatele a její rozsah	30
3.1. Ověřování příjmů.....	30
3.2. Ověřování výdajů	31
3.2.1. Náklady spojené s bydlením	33
3.2.2. Nemandatorní výdaje	36
3.2.2.1 Životní minimum a jeho aplikovatelnost na posouzení úvěruschopnosti	36
3.2.2.2 Využití dalších statistických údajů či modelů	38
3.2.3. Ověření prostřednictvím výpisu z účtu	40
3.3. Role veřejných seznamů a soukromých databází při posuzování úvěruschopnosti	42
4. Důsledky porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele	45

4.1.	Důsledky dle SpotřÚ 2001	45
4.2.	Důsledky dle SpotřÚ 2010 ve znění do 24. 2. 2013	46
4.3.	Důsledky dle SpotřÚ 2010 ve znění od 25. 2. 2013	48
4.4.	Důsledky porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele dle ZSÚ	52
4.4.1.	Relativní versus absolutní neplatnost v prvních letech účinnosti zákona	52
4.4.2.	Rozsudek ve věci OPR-Finance a jeho vliv na rozhodovací praxi	54
4.4.3.	Eurokonformní výklad a jeho limity	57
4.4.4.	Soulad § 87 odst. 1 ZSÚ s ústavním pořádkem	61
4.5.	Povinnost spotřebitele vrátit poskytnutou jistinu úvěru v době přiměřené možností	62
Závěr	68
Seznam zkratk	70
Seznam použitých zdrojů	71
Abstrakt	84
Abstract	85

Úvod

Úvěruschopnost. Pojem, který obohatil právní slovník v České republice přijetím zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů (dále jen „SpotřÚ 2010“), a to na základě implementace přelomové směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES o smlouvách o spotřebitelském úvěru (dále jen „směrnice CCD“). Na trh spotřebitelských úvěrů přinesl mohutné změny, s nimiž se dodnes pojí velké množství výkladových problémů přímo vybízejících ke zpracování v kvalifikační práci. Zároveň jde o pojem, který má za cíl přispět ke zvýšení ochrany spotřebitele před nežádoucími dopady nesprávně poskytnutých úvěrů.

Přezkum splnění povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele je důležitým úkolem obecných soudů ve sporech o zaplacení dlužné částky z úvěrové smlouvy. Jak vyplývá z rozsáhlé databáze soudních rozhodnutí na adrese www.rozhodnuti.justice.cz, ve většině případů dochází soudy k závěru, že poskytovatel nedostál svým zákonným povinnostem. Tato skutečnost sama o sobě naznačuje, že s úvěrovým trhem není něco v pořádku. Nejen z tohoto důvodu považuje autor téma diplomové práce za nanejvýš právně-politický aktuální, mající celospolečenský přesah.

Autor se však domnívá, že důležitost tématu není adekvátně reflektována v odborné literatuře, zejména té komentářové, když poslední a zároveň jediný komentář k zákonu č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru (dále jen „ZSÚ“), byl vydán k právnímu stavu k 1. 12. 2016. Některé právní názory obsažené v této publikaci již zastaraly a neodpovídají dynamickému vývoji aplikační praxe. Snaží-li se autoři pojednat o posuzování úvěruschopnosti v odborných člancích, pak se nejedná o vyčerpávající výklad, nýbrž zaměření na užší výseč problematiky. Nelze též opomenout, že posouzení spotřebitelovy úvěruschopnosti dosud nebylo zpracováno jako samostatné téma diplomové či jiné kvalifikační práce. Vysoká aktuálnost a společenská relevance tématu, nedostatečné pokrytí odbornou literaturou, jakož i množství zajímavých právních otázek k problematice se vztahujících, vedly autora k výběru této práce. Aby autor předešel povrchnosti práce, rozhodl se k jejímu omezení na posouzení úvěruschopnosti spotřebitele u úvěrů jiných než na bydlení. Nebude se tedy zabývat tzv. hypotečními úvěry.

Hlavním cílem předložené diplomové práce je nabídnout pokud možno ucelený a kritický pohled na institut posouzení úvěruschopnosti spotřebitele u úvěrů jiných než na bydlení, a to formou analýzy právní úpravy vnitrostátní i evropské. Není však možné se omezit jen na samotný (velmi stručný) text právní úpravy, nýbrž je nezbytné pracovat s širokým výčtem

relevantních rozhodnutí českých soudů, Evropského soudního dvora (dále jen „ESD“), jakož i finančního arbitra, která poskytují vodítka k interpretaci zákonného textu mnohdy zaplněného neurčitými právními pojmy (např. *odborná péče; nezbytné, spolehlivé, dostatečné a přiměřené informace; důvodné pochybnosti o schopnosti spotřebitele spotřebitelský úvěr splácet; nezbytná opatření* atd.). Diplomová práce zahrnuje více než 100 takových rozhodnutí, přičemž zdaleka ne všechna se shodují či poskytují jasné odpovědi, jak bude čtenář v dalším průběhu čtení informován. V rámci tohoto hlavního cíle autor vytyčuje tři stěžejní výzkumné otázky:

- Lze stanovit minimální standard povinností poskytovatele, které musí splnit, aby dostal své povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele s odbornou péčí, ale aby současně respektoval soukromí spotřebitele?
- Je povinností poskytovatele spotřebitelského úvěru ověřovat každou informaci poskytnutou spotřebitelem prostřednictvím dokladů nebo se může v určitých případech spokojit s kvalifikovanými statistickými modely či údaji?
- Je důsledkem porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele absolutní nebo relativní neplatnost úvěrové smlouvy a jak je upraveno na právo na vrácení již poskytnutého plnění?

Kromě toho práce pojednává o celé řadě dílčích navazujících otázek. Především, že na mnohé z nich nelze uplatnit jednoznačný závěr, neboť neurčité právní pojmy otevírají možnosti pro rozličnou interpretaci. Cílem autora je tak shrnout názory doktríny a soudní praxe, jsou-li dostupné, a přiklonit se k některému řešení, případně nabídnout své řešení.

V první kapitole bude posouzení úvěruschopnosti zasazeno do kontextu širšího principu odpovědného úvěrování. Pozornost bude věnována samotnému pojmu úvěruschopnosti a jeho vymezení ve směrnici, jakož i implementaci v českém právním řádu. Autor následně určí hranici omezení majetkových a společenských poměrů spotřebitele, které jsou s uzavřením úvěrové smlouvy nepochybně spojeny. V tomto ohledu autor provede analýzu rozhodovací praxe finančního arbitra a obecných soudů. V závěru kapitoly se vyjádří k problematice odborné péče, kterou je poskytovatel povinen vynaložit při posuzování úvěruschopnosti spotřebitele, dotkne se diskutabilní praxe vydávání platebních rozkazů ve sporech z úvěrových smluv a nastíní důležitost obecných pokynů Evropského orgánu pro bankovníctví (dále jen „EBA“).

Ve druhé kapitole si autor připraví půdu pro kapitolu třetí, když obecně popíše „co se posuzuje“, tedy příjmy, výdaje a způsob plnění dosavadních dluhů spotřebitele. Dále představí požadavky na rozsah informací a jejich ověřování plynoucí z práva EU, vnitrostátních právních

předpisů a relevantní judikatury, přičemž neopomene zmínit ani vliv výše úvěru na rozsah ověřovací povinnosti.

Těžiště práce představuje třetí a čtvrtá kapitola. Nejdříve se bude autor zabývat ověřováním konkrétních příjmů a výdajů v nejednotné rozhodovací praxi a nastíní, jaké požadavky by dle jeho názoru měly obecné soudy klást na ověřování příjmů z pracovního poměru, nákladů na bydlení, výdajů sloužících k uspokojení každodenních životních potřeb apod. Představí též úlohu veřejných seznamů a úvěrových registrů. V poslední, čtvrté kapitole se autor zaměří na soukromoprávní důsledky porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele a ukáže, jak se v průběhu času měnila právní úprava týkající se absolutní a relativní neplatnosti úvěrové smlouvy a nahlížení na ní.

1. Institut posouzení úvěruschopnosti

Více než 18 milionů domácností v EU představujících 8 % celkového počtu všech domácností bylo dle údajů z roku 2021 předloženo.¹ Vzhledem k jasnému trendu celoevropského meziročního zvyšování spotřebitelských cen (v ČR až o více než 17 %²) je zřejmé, že počet předložených domácností bude nadále stoupat. Spotřebitel, jehož rozpočet je zatížen již existujícím neuhrazeným dluhem, často volí jako východisko z této situace uzavření smlouvy o spotřebitelském úvěru. Při realizaci tohoto postupu je sice poskytnutý spotřebitelský úvěr krátkodobě dobrým sluhou, v konečném důsledku se však většinou projeví jako zlý pán. Spotřebitelský úvěr, který je konkrétnímu spotřebiteli poskytnut, aniž by odpovídal jeho oprávněným potřebám (*mis-selling*), totiž často vede k roztočení dluhové spirály. Spotřebitel je okolnostmi donucen uzavřít další úvěrovou smlouvu, čelí vysokým smluvním úrokům z prodlení, smluvním pokutám a ve spojení s jeho možným poklesem výdělků, nárůstem výdajů, nárůstem úrokových sazeb a růstem spotřebitelských cen u něj nastane stav předlužení (*over-indebtedness*), který neumožňuje vést řádný život a naopak může vyústit v sociální exkluzi.³

1.1. Princip odpovědného úvěrování a ochrana před předlužením

Z tohoto důvodu se relevantní právní předpisy, kterým bude v dalším výkladu věnována pozornost, hlásí k principu odpovědného úvěrování (*responsible lending*) postaveném na zásadě, že poskytovatel spotřebitelského úvěru nejedná při kontraktačním procesu vedoucím k uzavření úvěrové smlouvy pouze ve svém vlastním zájmu, nýbrž bere v úvahu i zájmy a potřeby spotřebitele. Účelem takového jednání je předejít újmy spotřebiteli vzniklé (*consumer detriment*).⁴ Jedním z přímých nástrojů, jak proaktivně prosazovat princip odpovědného úvěrování jakožto efektivní prevenci před předlužením, je právě institut posouzení úvěruschopnosti spotřebitele.⁵

¹ POZO PÉREZ, Beatriz a kol. Provision of actions to extend the availability and improve the quality of debt-advice services for European households: Final report. *ecri.eu* [online]. 14. 12. 2021, s. 9-10 [cit. 31. 5. 2022]. Dostupné z: www.ecri.eu/sites/default/files/quality-of-debt-advice-services-for-european-households.pdf.

² Stav k lednu 2023 dle údajů ČSÚ. Srov. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Indexy spotřebitelských cen - inflace - leden 2023. *czso.cz* [online]. 10. 2. 2023 [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/indexy-spotrebiteleskych-cen-inflace-leden-2023>.

³ ANTAR, Rita, NORWOOD, Peter. Tackling causes of over-indebtedness in the EU consumer credit market. *Finance Watch* [online]. 24. 3. 2022 [cit. 31. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.finance-watch.org/publication/over-indebtedness-eu-consumer-credit-market-ccd/>.

⁴ CHEREDNYCHENKO, Olha O., MEINDERTSMA, Jesse M. Irresponsible Lending in the Post-Crisis Era: Is the EU Consumer Credit Directive Fit for Its Purpose? *Journal of Consumer Policy* [online]. 2019, roč. 42, č. 4, s. 484 [cit. 31. 5. 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s10603-019-09421-4>.

⁵ K tomuto závěru se hlásí také rozsudek ESD ve věci *Schyns*, C-58/18, ze dne 6. 6. 2019, bod 41.

Princip odpovědného úvěrování usiluje nejen o ochranu spotřebitele samého před negativními důsledky neschopnosti úvěr splácet. Předlužení má totiž potenciál zasáhnout i spotřebitelovu rodinu nebo jím vyživované osoby a tím narušit rodinné a sociální vztahy. Princip odpovědného úvěrování směřuje dle judikatury i k ochraně samotných poskytovatelů spotřebitelských úvěrů, neboť „*odborné posouzení úvěruschopnosti spotřebitele při žádosti o další úvěr snižuje riziko věřitelů, kteří témuž poskytlí úvěry či jiné služby již dříve.*“⁶ Jednoznačně tak lze souhlasit s dalším závěrem tohoto soudního rozhodnutí, že zprostředkovaně dochází k ochraně společnosti jako celku.⁷

V souvislosti s problematikou odpovědného úvěrování je též žádoucí představit myšlenky Ústavního soudu plynoucí z nálezu ze dne 26. 2. 2019, sp. zn. III. ÚS 4129/18, který dospěl při posuzování souladu smlouvy s dobrými mravy k tomu závěru, že povinnost posoudit úvěruschopnost je výchozí zásadou, kterou by „*jako obecný princip měly soudy vzít v úvahu bez ohledu na to, zda je v nějakém zákoně výslovně zakotven, anebo nikoli.*“

Posouzení úvěruschopnosti spotřebitele má však dle autora jen omezenou možnost předcházet předlužení, neboť nemůže postihnout všechny potenciální události ve spotřebitelově životě. Lze si představit, že spotřebitel, který v době uzavření smlouvy beze zbytku splňoval všechny předpoklady pro poskytnutí úvěru (např. měl stabilní zaměstnání na dobu neurčitou s vysokou mzdou, příjem z nájmu věci nemovité v lukrativní části Prahy, průměrné výdaje), dodatečně tato kritéria splňovat přestane (v důsledku rakoviny není schopen zaměstnání dále vykonávat, věc nemovitá shoří). Již na tomto místě je však nutné předeslat, že poskytovateli nemůže jít k tíži, pokud se smluvně předpokládaného výsledku, tj. řádného a včasného splnění dluhu, nepodaří dosáhnout z důvodu zde uvedené změny poměrů. Zahraniční literatura v tomto ohledu upřednostňuje tzv. *obligation of means* před *obligation of results*.⁸ Spotřebitel také může některé výdaje zamlčet, což nemusí být spotřebiteli v době posuzování úvěruschopnosti známo (dluh vůči členu rodiny, dluh z vyživovací povinnosti apod.).

⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 2018, sp. zn. 33 Cdo 2178/2018.

⁷ *Tamtéž.*

⁸ LIVADA, Christina K. Assessment of consumers' creditworthiness. *ERA Forum* [online]. 2019, roč. 20, č. 2, s. 227 [cit. 2. 6. 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s12027-019-00574-w>.

1.2. Právní úprava posouzení úvěruschopnosti, vnitrostátní implementace směrnic

Institut posouzení úvěruschopnosti spotřebitele je v právním řádu České republiky zakotven od 1. 1. 2011, kdy nabyl účinnosti SpotřÚ 2010.⁹ Tento institut následně převzal s účinností od 1. 12. 2016 ZSÚ v ustanovení § 86 a násl.¹⁰ Dle § 86 odst. 1 ZSÚ poskytovatel před uzavřením smlouvy o spotřebitelském úvěru (a dále též v případech její změny spočívající ve významném navýšení celkové výše spotřebitelského úvěru) posoudí úvěruschopnost spotřebitele na základě nezbytných, spolehlivých, dostatečných a přiměřených informací získaných od spotřebitele, a pokud je to nezbytné, z databáze umožňující posouzení úvěruschopnosti spotřebitele nebo i z jiných zdrojů. Úvěr smí poskytnout jen tehdy, když z výsledku posouzení úvěruschopnosti vyplývá neexistence důvodných pochybností o jeho schopnosti takový úvěr splácet.

Prostřednictvím SpotřÚ 2010 a ZSÚ byla do vnitrostátního právního řádu implementována již výše zmíněná směrnice CCD a také směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení č. 1093/2010 (dále jen „směrnice MCD“). Pravidla pro posouzení úvěruschopnosti jsou v obou směrnících odlišná, což vyplývá z jejich odlišného režimu harmonizace, odlišného finančního rizika úvěru na bydlení a úvěru jiného než na bydlení a odlišné hospodářské situace v době přijetí směrnic. Český zákonodárce však na rozdíl od většiny členských států EU stanovil jednotný režim.¹¹ Toto se stalo v odborné literatuře předmětem kritiky ze strany Bezoušky, dle něhož je třeba k rozdílům přihlídnout při interpretaci.¹²

Podíváme-li se do zahraničních právních úprav, nalezneme zde dva převažující modely implementace směrnic CCD a MCD. První z modelů reprezentuje Německo, v němž je v rámci jednoho právního předpisu odlišeno zkoumání úvěruschopnosti v případě spotřebitelského úvěru

⁹ Dle § 9 odst. 1 SpotřÚ 2010 je věřitel před uzavřením smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, či v případě změny takové smlouvy spočívající ve významném navýšení celkové výše spotřebitelského úvěru, povinen s odbornou péčí posoudit schopnost spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr, a to na základě dostatečných informací získaných od spotřebitele, a je-li to nezbytné, nahlédnutím do databází umožňujících posouzení úvěruschopnosti spotřebitele.

¹⁰ Posouzení úvěruschopnosti se též věnují ustanovení § 3 odst. 1 písm. c), § 15 odst. 2 písm. c) § 75, § 84 ZSÚ.

¹¹ Jednotný režim je zaveden rovněž v Rumunsku či Portugalsku – srov. EVROPSKÁ KOMISE. Mapping of national approaches in relation to creditworthiness assessment under Directive 2008/48/EC on credit agreements for consumers. *commission.europa.eu*. [online]. 9. 10. 2018, s. 3 [cit. 31. 5. 2022]. Dostupné z: https://commission.europa.eu/documents_en?f%5B0%5D=document_title%3Amapping%20of%20national%20approaches.

¹² BEZOUŠKA, Petr. Zkoumání úvěruschopnosti dle zákona o spotřebitelském úvěru. *Právní rozhledy*. [Online]. 2017, č. 11 [cit. 2. 6. 2022]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

na bydlení a tzv. běžného spotřebitelského úvěru.¹³ Jako reprezentanta druhého modelu implementace směrnic autor uvádí Slovensko, které zákonem č. 90/2016 Z. z., *o úveroch na bývanie a o zmene a doplnení niektorých zákonov*, upravuje podmínky poskytování úvěrů na bydlení (tj. implementace směrnice MCD) a zákonem č. 129/2010 Z. z., *o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov*, upravuje podmínky poskytování spotřebitelského úvěru jiného než na bydlení (tj. implementace směrnice CCD). Poskytování spotřebitelských úvěrů je tak rozděleno do dvou samostatných právních předpisů, v nichž je postup při posouzení úvěruschopnosti spotřebitele odlišný.¹⁴ Model přijatý v České republice tedy není obvyklý a pro recipienty právních norem příliš přehledný, přesto dle názoru autora neklade překážky eurokonformnímu výkladu.

Kdybychom se nyní vydali cestou Německa nebo Slovenska, dle autora by tím došlo ke snížení již dosažené úrovně ochrany spotřebitele u spotřebitelských úvěrů jiných než na bydlení, neboť rozhodovací praxe finančního arbitra a judikatura některých obecných soudů tenduje k posuzování všech smluv přísnějšími kritérii ve smyslu směrnice MCD. Na druhou stranu je otázkou, zda právě takový přístup v aplikační praxi neodporuje metodě úplné harmonizace vyjádřené v bodě 9 recitálu směrnice CCD, která brání tomu, aby členský stát EU upravoval podmínky přísněji, tedy i ve prospěch spotřebitele.¹⁵ Shodně s Bezouškou tedy autor zastává názor, že by se k rozdílům směrnic CCD a MCD mělo přihlídnout při interpretaci. Autor rovněž kriticky poukazuje na to, že k rozdílné interpretaci v rozhodovací praxi často nedochází.

1.3. Pojem posouzení úvěruschopnosti

Dříve než se autor bude podrobně zabývat procesem posouzení úvěruschopnosti, musí nejdříve vymezit samotný pojem posouzení úvěruschopnosti. S definicí pojmu posouzení úvěruschopnosti přichází směrnice MCD¹⁶, když v čl. 4 bod 17 stanoví, že se tím rozumí hodnocení vyhlídky, že dluh vyplývající ze smlouvy o úvěru bude splacen. V § 3 odst. 1 písm. c) ZSÚ je poté uvedeno, že posouzením úvěruschopnosti spotřebitele se rozumí posouzení jeho schopnosti splácet spotřebitelský úvěr. Obě definice jsou však dle autora (a v návaznosti na recitál 55 směrnice MCD) nedostačující.

¹³ Srov. § 505a a 505b BGB.

¹⁴ § 7 zákona č. 129/2010 Z. z. a § 8 zákona č. 90/2016 Z. z., *o úveroch na bývanie a o zmene a doplnení niektorých zákonov*.

¹⁵ KURCZ, Bartolomiej. Harmonisation by means of Directives – never ending story? *European Business Law Review* [online]. Wolters Kluwer. 2001, roč. 12, č. 6, s. 295 [cit. 6. 6. 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.54648/5086942>.

¹⁶ Na rozdíl od směrnice CCD, v níž definice absentuje.

Objektivní schopnost splácet úvěr (*ability*) je totiž jen jednou ze složek úvěruschopnosti spotřebitele – druhou (subjektivní) složkou je vůle či připravenost (*propensity*). Přestože je výslovný odkaz na vůli splatit úvěr zakotven jen ve směrnici MCD, nerozporuje Slanina a kol., že se použije i v režimu spotřebitelských úvěrů jiných než na bydlení, ba dokonce zdůrazňují, že u drobných spotřebitelských úvěrů „*může být podstatnějším prvkem právě tato připravenost či vůle k plnění svých závazků.*“¹⁷ Chybějící připravenost či vůle splácet bývá považována za specifický osobnostní rys spotřebitele. Určité skupiny spotřebitelů lze totiž dle Reifnera označit jako tzv. *lazy debtors*.¹⁸ Takoví spotřebitelé jsou sice z objektivního hlediska schopni splácet úvěr, ale z určitých subjektivních důvodů tak nečiní nebo v minulosti u jiných úvěrů nečinili. Pod tímto pojmem si autor představuje např. marnotratného, rozhazovačného či hýřivého jedince, kterému bylo potvrzeno nabytí dědictví či mu byla plněna výhra z loterie provozované státem, a tudíž má dostatek prostředků na plnění závazku ze smlouvy o úvěru nebo jiných závazků, z určitých subjektivních důvodů tak ale nečiní.

Dle názoru autora má poskytovatel reálnou možnost posoudit vůli spotřebitele splácet úvěr jen tehdy, provádí-li kontrolu plnění dosavadních závazků spotřebitele. Pokud při takovém prověřování dospěje k závěru, že spotřebitel sice má objektivní schopnost úvěr splatit, nicméně je (nebo v minulosti byl) v prodlení s úhradou splátek jiného spotřebitelského úvěru či s plněním jiného závazku, měl by zjišťovat, jaké subjektivní důvody vedly spotřebitele k tomuto prodlení, a zda se to může odrazit v neplnění povinnosti z nově sjednávané úvěrové smlouvy. Subjektivní složka úvěruschopnosti (vůle či připravenost) by tedy neměla být opomenuta, zároveň však nemůže objektivní složku převýšit.¹⁹

1.4. Hranice omezení spotřebitele

Dalším problematickým aspektem definice posouzení úvěruschopnosti v čl. 4 bodě 17 směrnice MCD a § 3 odst. 1 písm. c) ZSÚ je absence stanovení dělicí hranice pro určení, kdy je ještě spotřebitel úvěruschopný a kdy už nikoliv, resp. jaká omezení na výdajích a omezení kvality života lze po spotřebiteli ještě požadovat. Stanovení této hranice může hrát v praxi roli k řešení otázky, do jaké míry je poskytovatel povinen ověřovat dobrovolně vynakládané výdaje

¹⁷ SLANINA, Jan a kol. *Zákon o spotřebitelském úvěru: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 426-427.

¹⁸ REIFNER, Udo. Responsible Credit in European Law. *The Italian Law Journal* [online]. 2018, roč. 4, č. 2, s. 428 [cit. 6. 6. 2022]. Dostupné z: <https://theitalianlawjournal.it/data/uploads/4-italj-2-2018/421-reifner.pdf>.

¹⁹ Bezouška však předkládá názor, že osobní vlastnosti se nehodnotí a podstatná je jen objektivní schopnost splatit úvěr. Srov. BEZOUŠKA, Petr. op. cit. sub. 12.

spotřebitele (spotřebitel si např. potrpí na pravidelné čištění a servis svého motorového vozidla, každý týden navštěvuje sportovní utkání s drahým vstupným) a jakou roli hraje institut životního minima podle § 2 a 3 zákona č. 110/2006 Sb., o životním minimu (dále jen „ŽivMin“).

1.4.1. Negativní zásah do majetkových a společenských poměrů spotřebitele

Přísný přístup zaujímá ve svých rozhodnutích finanční arbitr, dle něhož není možné připustit negativní zásah do majetkových a společenských poměrů spotřebitele.²⁰ V mnoha nálezech finanční arbitr také dále požaduje, aby spotřebiteli zůstalo tolik finančních prostředků, „[a]by mohl bez jakýchkoli problémů a omezení zaplatit splátku v dohodnuté výši.“²¹ Druhé z výše uvedených kritérií sdílí též některé soudy nižších stupňů.²²

Autor dospěl na základě analýzy dostupných rozhodnutí k závěru, že soudy s požadavkem „zaplatit bez jakýchkoliv problémů“ dále nepracují a v praxi zůstává blíže neupřesněn. Totéž platí pro finančního arbitra. Pokud by však k upřesnění některého z těchto kritérií došlo, dle autora by nebylo možné dospět k jinému závěru, než že se jedná o kritéria příliš přísná a ve své podstatě zabraňující nebo velmi omezující poskytování spotřebitelských úvěrů.

Jen těžko si totiž lze představit spotřebitele, který by přijal spotřebitelský úvěr, aniž by se při tom dočasně majetkově či společensky neomezil. Záměrem spotřebitele pro přijetí úvěru sice často je současné nebo budoucí zlepšení majetkových nebo společenských poměrů – v režimu spotřebitelského úvěru jiného než na bydlení jde např. o nákup spotřebního zboží, nového motorového vozidla, vybavení domácnosti, uhrazení výdajů souvisejících se studiem na vysoké škole, uhrazení výdajů souvisejících s přípravou dítěte na profesionální výkon sportovní činnosti. Dočasně, tj. po dobu splácení úvěru, se však takový spotřebitel musí určitým způsobem omezit v užívání statků a služeb (např. si nekoupí permanentní vstupenku na sportovní utkání, ač tak činil již 10 let po sobě jdoucích nebo např. nastaví nižší teplotu v bytové jednotce), což autor považuje za přijatelné, byť nepochybně zasahující do společenských poměrů spotřebitele. V tomto smyslu autor odkazuje též na rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 2. 2022, č. j. 101 VSPH 841/2021-89, který připouští, aby dlužník ve prospěch plnění povinnosti z nově sjednaného úvěru v případě nutnosti omezil zbytné výdaje – v tomto konkrétním případě šlo

²⁰ Např. nálezn finančního arbitra ze dne 26. 1. 2022, č. j. FA/SR/SU/578/2021 – 23, část 7.5.

²¹ Např. nálezn finančního arbitra ze dne 4. 1. 2022, č. j. FA/SR/SU/763/2021 – 27, dále nálezn finančního arbitra ze dne 21. 7. 2021, č. j. FA/SR/SU/1565/2020 – 37, část 7.4.

²² Jde např. o rozsudek Okresního soudu v Přerově ze dne 14. 3. 2022, č. j. 7 C 340/2021 – 33, bod 17. Dostupné z: www.beck-online.cz.

o platby mobilnímu operátorovi, platby za pohonné hmoty, příspěvek na důchodové připojištění či na životní pojištění.²³

Společenské poměry spotřebitele nejsou dle názoru autora předmětem ochrany směrnice CCD. Jak vyplývá z recitálu 26 směrnice CCD, primárním účelem je prevence před *nezodpovědným půjčováním*. Nelze dovést, že by směrnice CCD měla za cíl omezovat spotřebitele v jeho autonomii vůle ve vztahu k třetím osobám. Zda bude spotřebitel následně po uzavření smlouvy rozhazovačný a hýřivý, nebude spravovat své záležitosti řádně a neomezí se co do užívání statků a služeb, ač by se jiný průměrný rozumný spotřebitel takto omezil, to už není předmětem ochrany směrnice CCD. Souhlasím tedy s Flídrem, že není zřejmé, proč by (evropský) zákonodárce chtěl „[p]osuzovat rozmařilost spotřebitele a omezovat jeho právo na seburčení.“²⁴

1.4.2. Prevence před nepřiměřeným strádáním spotřebitele

Z výše uvedených důvodů se tedy autor domnívá, že příhodnějším požadavkem je prevence před *nepřiměřeným strádáním* spotřebitele a v širším kontextu před *předlužením*, respektive *platební neschopností*. Zde uvedené má oporu v Dohledovém benchmarku ČNB č. 3/2016 a judikatuře ESD.²⁵ Požadavek předejití *nepřiměřenému strádání* obsahoval též český překlad obecných pokynů EBA k posouzení úvěruschopnosti EBA/GL/2015/11 (dále jen „Pokyny EBA 2015“)²⁶, v překladu obecných pokynů k poskytování a sledování úvěrů EBA/GL/2020/06 (dále jen „Pokyny EBA 2020“)²⁷ ²⁸ se nicméně nově pracuje s pojmem *nepřiměřená zátěž*, přestože originální jazykové znění Pokynů EBA 2020 zůstalo beze změny (a nadále tedy vyžaduje, aby poskytovatelé zabránili vzniku tzv. *undue hardship*). Je otázkou, co bylo záměrem změny překladu, zvláště vezmeme-li v úvahu, že současný překlad není přesný. Autor se domnívá, že jazykovým výkladem lze dovést další posun v ochraně před

²³ To vše s ohledem na měsíční splátku ve výši zhruba 1.000,- Kč.

²⁴ FLÍDR, Jan. Ověření příjmů a výdajů při posouzení úvěruschopnosti u smlouvy o spotřebitelském úvěru jiném než na bydlení. *Právní rozhledy* [online]. 2022, č. 10 [cit. 13. 6. 2022]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

²⁵ Např. rozsudek ESD ve věci *Schyns*, C-58/18, ze dne 6. 6. 2019, bod 41.

²⁶ Obecný pokyn č. 4. 1 Pokynů EBA 2015.

²⁷ Obecný pokyn č. 98 Pokynů EBA 2020.

²⁸ Pokyny EBA 2020 se co do posouzení úvěruschopnosti spotřebitele, až na výjimky, vztahují na smlouvy o spotřebitelském úvěru uzavírané od 1. 7. 2021.

nezodpovědným úvěrováním, protože stav *nepřiměřeného strádání* představuje větší zásah do spotřebitelova života nežli stav *nepřiměřené zátěže*.^{29 30}

1.5. Povinnost jednat s odbornou péčí

Při posuzování úvěruschopnosti je přitom poskytovatel povinen postupovat s *odbornou péčí*. Za účinnosti SpotřÚ 2010 byla tato povinnost zakotvena přímo v ustanovení § 9 odst. 1 upravujícím problematiku posuzování úvěruschopnosti, k žádnému jinému ustanovení vztahena nebyla. Podle ZSÚ se naopak tato povinnost uplatní obecně, tedy v širším rozsahu.³¹ Systematickým, teleologickým a historickým výkladem³² lze podle autora nepochybně dospět k závěru, že *odborná péče* je při posuzování úvěruschopnosti vyžadována i za stávající právní úpravy.

Závěrem soudů při řešení sporů ze spotřebitelských úvěrů je velmi často konstatování, že žalobce (poskytovatel) nedostal požadavku *odborné péče* při posuzování úvěruschopnosti spotřebitele, a z toho důvodu je úvěrová smlouva neplatná. Co je však obsahem tohoto neurčitého právního pojmu a kde jinde jej v právním řádu můžeme nalézt?

1.5.1. Vymezení požadavku odborné péče

Požadavek *odborné péče* není jen výsadou SpotřÚ 2010 a ZSÚ, ale obsahují jej též další předpisy jako občanský zákoník³³, zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu³⁴ nebo zákon č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění.³⁵ Legální definice obecně použitelná i pro potřeby ZSÚ je obsažena v § 2 odst. 1 písm. p) zákona č. 634/1992 Sb, o ochraně spotřebitele, když se jedná o „*úroveň zvláštních dovedností a péče, kterou lze od podnikatele ve vztahu ke spotřebiteli rozumně očekávat a která odpovídá poctivým obchodním praktikám nebo obecným zásadám dobré víry v oblasti jeho činnosti.*“ V teorii i praxi není

²⁹ Bezouška rozumí nepřiměřeným strádáním „*sociální stav, při kterém si člověk nemůže dovolit vynakládat prostředky na zajištění základních potřeb (především na jídlo, oblečení a přístřeší), neboť jeho jiné peněžní povinnosti mu to neumožňují.*“ Srov. BEZOUŠKA, Petr. op. cit. sub 12.

³⁰ Nepřiměřené strádání je dle názoru autora vždy nepřiměřenou zátěží, neplatí to však naopak.

³¹ Viz § 75 ZSÚ: „*Poskytovatel a zprostředkovatel je povinen provozovat svou činnost s odbornou péčí.*“

³² Důvodová zpráva k zákonu č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, č. 257/2016 Dz [online]. 2. 12. 2015 [cit. 16. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=679&CT1=0>.

³³ Např. dle § 2489 ObčZák vykonává obchodní zástupce svou činnost s odbornou péčí.

³⁴ Podle § 11a zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, je obchodník s cennými papíry povinen poskytovat investiční služby s odbornou péčí.

³⁵ Podle § 71 zákona č. 170/2018, o distribuci pojištění a zajištění, distribuují pojišťovna a pojišťovací zprostředkovatel pojištění s odbornou péčí.

pochyb, že *odborná péče* klade na poskytovatele vyšší nároky než *péče řádného hospodáře*³⁶ a dále že *předpokládá vyšší nároky co do vědomostí, znalostí a informovanosti*.³⁷ Vacek k tomu uvádí, že poskytovatel je povinen jednat v *nejlepším (objektivním) zájmu zákazníka*, tj. hledat, co je pro spotřebitele opravdu nejlepší, „[b]yť *původní představa* (spotřebitele) *mohla být v důsledku nedostatečných znalostí či zkušeností odlišná*.“³⁸ Autor je přesvědčen, že je možné k tomuto závěru dojít též výkladem ustanovení § 76 odst. 1 ZSÚ, dle něhož jedná poskytovatel *čestně, transparentně a zohledňuje práva a zájmy spotřebitele*. Tato koncepce by odpovídala nutnosti provedení tzv. *borrower-focused testu* (neboli *testu zaměřeného na dlužníka*), o němž v souvislosti s užitím ve Velké Británii a Nizozemsku pojednává Čeredničenkova a Meindertsmová.³⁹

Výše uvedená definice *odborné péče* v zákoně o ochraně spotřebitele je pro účely zvláštních zákonů příliš obecná. O její specifikaci a konkretizaci pro účely zákona o spotřebitelském úvěru se zasadil Krajský soud v Ostravě, a to rozsudkem ze dne 29. 1. 2015, č. j. 22 A 22/2013-19. Jeho nosné myšlenky převzal i Nejvyšší správní soud v často citovaném rozsudku ze dne 1. 4. 2015, sp. zn. 1 As 30/2015. Dle výše specifikovaného rozsudku Krajského soudu v Ostravě je *odbornou péčí* třeba rozumět „*péči průměrného profesionála, tzn. odborníka, který má svému oboru obvyklé znalosti, schopnosti a dovednosti, a který je využívá s tomu odpovídající obvyklou péčí a opatrností*.“ *Odborná péče* v kontextu ZSÚ se tedy zakládá na objektivním i subjektivním hledisku. Postupem s *odbornou péčí* mají poskytovatelé předcházet předlužení.

1.5.2. Realita úvěrového trhu – systémové pochybení?

Autor se však domnívá, že průměrný profesionál v oboru poskytování spotřebitelských úvěrů bohužel s *odbornou péčí* nejedná.⁴⁰ Obvyklými znalostmi, schopnostmi a dovednostmi sice zpravidla disponuje, nicméně není dostatečně pečlivý nebo nejedná v souladu s principem

³⁶ ČECH, Petr. *Péče řádného hospodáře*. *Auditor*. 2018, č. 6, s. 9. ISSN 1210-9096, dále srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. 23 Cdo 5194/2009.

³⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 9. 2009, č.j. 1 Afs 94/2009 -56.

³⁸ VACEK, Lukáš. *Zákon o spotřebitelském úvěru: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, s. 114.

³⁹ CHEREDNYCHENKO, Olha O., MEINDERTSMA, Jesse M. op. cit. sub 4, s. 488.

⁴⁰ Podle odhadu autora dospěl soud ve více než 90 % řízení dostupných na stránkách www.rozhodnuti.justice.cz k závěru, že úvěrová smlouva je neplatná, jelikož poskytovatel nedostal povinnosti posoudit úvěruschopnost s *odbornou péčí*.

poctivosti.⁴¹ Autor se nezdráhá označit současnou ustálenou praxi na úvěrovém trhu za *systémové pochybení*. Dle autora lze nalézt dva možné zdroje tohoto systémového pochybení.

Zaprvé jde o flagrantní nezákonnost jednání poskytovatelů, ať již jednají z neznalosti právních předpisů nebo účelně s vědomím, že v případě posouzení s odbornou péčí by nebylo možné spotřebiteli úvěr poskytnout. Jednají-li účelně, zpravidla se pak v řízení o zaplacení dlužné částky domáhají toho, nechť příslušný soud vydá platební rozkaz nebo elektronický platební rozkaz⁴², v závislosti na tom, zda je návrh podán na elektronickém formuláři, a zda požadované peněžité plnění nepřevyšuje částku 1 000 000,- Kč.⁴³ Za těchto okolností poskytovatelé spoléhají na to, že a) příslušný soud skutečně platební rozkaz vydá, b) platební rozkaz nebude zrušen z toho důvodu, že jej nelze doručit žalovanému (spotřebiteli) do vlastních rukou, c) žalovaný (spotřebitel) nepodá proti platebnímu rozkazu odpor, kterým by byl platební rozkaz zrušen. Pokud nedojde k naplnění některé z podmínek a) až c), dostává se poskytovatel do potíží, jelikož příslušný soud následně nařídí jednání⁴⁴ a v průběhu řízení se velmi často prokáže, že poskytovatel nepostupoval při posuzování úvěruschopnosti v souladu s požadavkem *odborné péče*.

Druhou příčinou systémového pochybení je dle autora přísná rozhodovací praxe soudů a finančního arbitra, která klade na poskytovatele rozsáhlou, v některých případech až vyšetřovací povinnost. Směrnice CCD ani zákon o spotřebitelském úvěru totiž neobsahují výčet postupů, které musí poskytovatel naplnit, aby dostal požadavku *odborné péče*. Z toho důvodu je obtížné zobecnit, jaký obsah a jaká hloubka posuzování úvěruschopnosti je již dostačující.⁴⁵ Zjednodušeně je možno uvést, že obsah a hloubka posuzování záleží na mnoha faktorech, které nejsou vždy jednotně interpretovány či aplikovány. Tento problém prohlubuje i fakt, že pravomocí rozhodovat ve věcech spotřebitelských úvěrů je nadáno vícero orgánů veřejné moci – o právech a povinnostech vyplývajících z poměru soukromého práva rozhodují zejména civilní soudy, ovšem poskytovatelé nebo spotřebitelé se mohou také obrátit na finančního arbitra, jehož pravomoc je zakotvena v § 1 odst. 1 písm. c) zákona č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi. V souvislosti s odpovědností poskytovatelů za přestupky je založena pravomoc správních soudů a ČNB. Výklad směrnice CCD navíc náleží Evropskému soudnímu dvoru. Kritikem současného stavu je Dohnal, který by dal přednost taxativnímu výčtu postupů „*náležitě odborné péče*“,

⁴¹ Nenaplnuje tedy subjektivní hledisko odborné péče, k tomuto pojmu viz nálezní finančního arbitra ze dne 28. 5. 2018, č.j. FA/SR/SU/1192/2017-20, část 9.4.1.

⁴² Dále používá autor pro oba druhy rozhodnutí označení „platební rozkaz“.

⁴³ K tomu srov. § 172 a § 174a o. s. ř.

⁴⁴ § 172 odst. 3 o. s. ř.

⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 5. 2022, č.j. 7 As 444/2019-99, bod 40.

jelikož neurčité právní pojmy v právním řádu narušují princip právní jistoty.⁴⁶ Shodně s Findejsem však autor souhlasí, že takový výčet není vzhledem ke specifičnosti každého případu možný.⁴⁷ Autor je přesvědčen, že z požadavku *odborné péče* nelze dovodit jeden způsob posuzování úvěruschopnosti, jenž by se dal bez dalšího označit jako nejlepší. Způsobům obstarávání informací a jejich ověřování se autor bude věnovat v obecnostech v kapitole 2.2. a ve věci ověření konkrétních příjmů a výdajů v kapitole 3. práce.

Dle názoru autora lze nalézt možnosti, jak nepřímo působit na poskytovatele, aby postupoval *de lege artis*. Nejdříve by však soudy vydávající platební rozkazy musely důsledněji již v této fázi řízení zkoumat, zda hmotné právo zakládá žalobci (poskytovateli) tvrzený nárok vůči žalovanému (spotřebiteli).⁴⁸ Jak uvádí Hrnčířík v komentáři k § 172 o. s. ř., v praxi bývá toto pravidlo, zvláště v případě, kdy rozhodující vyšší soudní úředníci, opakovaně ignorováno.⁴⁹

Není-li možné tohoto požadavku docílit, kupříkladu z důvodu nedostatku kvalifikovaného personálu na soudech, navrhuje autor, necht' je ve věcech souvisejících se spotřebitelskými úvěry omezena možnost vydat platební rozkaz.⁵⁰ Obdobné omezení je již Ústavním soudem dovozováno v řízeních s nezletilými osobami v těch případech, kdy má soud pochybnosti či nejistotu ohledně řádnosti a efektivnosti jeho zastoupení zákonným zástupcem.⁵¹ Autor nevylučuje ani tu možnost, že by již za stávajícího právního stavu mohl být judikaturou (prostřednictvím *eurokonformního výkladu*) dovozen zákaz rozhodovat ve věcech souvisejících se spotřebitelskými úvěry platebním rozkazem, neboť na základě čl. 23 směrnice CCD mají členské státy povinnost zajistit, že budou přijata veškerá *nezbytná opatření* k zajištění uplatňování sankcí za porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele. Autor se domnívá, že praxe související s vydáváním platebních rozkazů nepředstavuje takové *nezbytné opatření*. Podle Benešové by odpověď mohl poskytnout Evropský soudní dvůr na základě předběžné otázky, přičemž se však tato autorka více než platebním rozkazům věnuje ve svém

⁴⁶ DOHNAL, Jakub. *Spotřebitelský úvěr: praktická příručka s příklady a judikaturou*. Praha: Leges, 2011, s. 42.

⁴⁷ FINDEJS, Stanislav. Úvěruschopnost. *Právní prostor* [online]. 3. 11. 2021 [cit. 21. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/nazory/glosa-stanislava-findejse/uveryschopnost>.

⁴⁸ ŠEBEK, R. In: DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. I. díl. Praha: C. H. Beck, 2009, komentář k § 172 o. s. ř., s. 1151.

⁴⁹ HRNČIŘÍK, P. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří et. al. *Občanský soudní řád: komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2021, komentář k § 172 o. s. ř., s. 814.

⁵⁰ Stejně jako již od 1. 12. 2016 platí, že ve sporech ze smluv, které se spotřebitelem uzavírá podnikatel, není možné založit pravomoc rozhodce – viz § 2 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

⁵¹ U takového nezletilého žalovaného totiž není zaručeno, že má reálnou možnost domoci se projednání věci v řádném nalézacím řízení, viz náleží Ústavního soudu ze dne 14. 11. 2019, sp. zn. II.ÚS 3133/19, bod 30.

článku problematice přípustnosti vydávání rozsudků pro zmeškání.⁵² To je nepochybně i dle autora jeden z dalších souvisejících problémů.

Autor by se však spíše přiklonil k možnosti zakázat vydávání platebních rozkazů formou novely zákona o spotřebitelském úvěru. Jen tak je skutečně možné posílit princip *odpovědného úvěrování* a přimět poskytovatele jednat s *odbornou péčí*. Autor si je vědom toho, že by dočasně mohlo dojít k většímu zatížení soudů, nicméně z dlouhodobého hlediska by bylo důsledkem snížení počtu sporů a větší procentuální poměr platných úvěrových smluv.

Jako další možnost, jak přimět poskytovatele k postupu s odbornou péčí, autor uvádí umožnění širšího rozsahu věcného přezkumu exekučních titulů v exekučním řízení.⁵³ Exekuční soud by tak měl možnost přezkoumat, zda byla řádně posouzena úvěruschopnost spotřebitele. Byť se jedná o výjimku ze zásady, že v exekučním řízení se věcná správnost exekučního titulu nepřezkoumává⁵⁴, z judikatury Ústavního soudu lze vysledovat příklon k tomu, že v případě podání předmětného návrhu na zastavení exekuce se exekuční soud musí otázkou úvěruschopnosti spotřebitel znovu zabývat.⁵⁵ Kriticky se k této judikatuře staví Hobl, dle něž by k zastavení exekuce mělo docházet pouze *ve „[z]cela flagrantních případech porušení a pouze výjimečně*.“⁵⁶ Ještě dále jde Perthen, který je zastáncem nepřezkoumatelnosti věcné správnosti exekučního titulu v exekučním řízení, přičemž se však vrací k autorem výše zmíněné praxi vydávání platebních rozkazů a táže se, zda je v návaznosti na výše zmíněnou judikaturu Ústavního soudu vůbec smysluplné platební rozkazy vydávat, když pasivnímu spotřebiteli stejně *„[n]áleží bonus v podobě dalšího ‚malého‘ (dodatečného) nalézacího řízení v rámci řízení exekučního*.“⁵⁷ Autor nezpochybňuje, že tímto postupem dochází k vybočení z obvyklé podstaty a smyslu exekučního řízení, nicméně minimálně v případech, kdy bylo rozhodnuto platebním rozkazem, rozsudkem pro zmeškání nebo kdy meritorně rozhodoval rozhodce⁵⁸, by spotřebiteli

⁵² BENEŠOVÁ, Jana. Kam až sahá úřední povinnost přezkumu spotřebitelských úvěrů? *Právní prostor* [online]. 25. 4. 2022 [cit. 17. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/nazory/glosa-jany-benesove/kam-az-saha-uredni-povinnost-prezkumu-spotrebitelskych-uveru>.

⁵³ Právě řízení exekuční často následuje po nabytí právní moci a vykonatelnosti platebního rozkazu, jelikož předlužený spotřebitel zpravidla z dlužné částky ničeho nehradí.

⁵⁴ K tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3712/2012.

⁵⁵ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2019, sp. zn. II. ÚS 3194/18, ke kterému se hlásí i nález Ústavního soudu ze dne 24. 8. 2021, sp. zn. III. ÚS 1644/21.

⁵⁶ HOBL, Jaroslav. Posouzení úvěruschopnosti spotřebitele a dopady na exekuční řízení. *Obchodní právo*. 2020, roč. 29, č. 5, s. 38-39.

⁵⁷ PERTHEN, Ervín. Bude mít spotřebitel jiný civilní proces než všichni ostatní účastníci včetně dvou nalézacích řízení? *Advokátní deník* [online]. 19. 3. 2019 [cit. 4. 4. 2020]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2019/03/20/bude-mit-spotrebitel-jiny-civilni-proces-nez-vsichni-ostatni-ucastnici-vcetne-dvou-nalezacich-rizeni/>.

⁵⁸ Dle právního stavu do 1. 12. 2016, viz § 2 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

tuto ochranu v exekučním řízení poskytl. V ostatních případech je však nepochybně namísto klást si otázku, zda se nejedná o nepřípustný zásah do principu právní jistoty.

1.6. Pokyny Evropského orgánu pro bankovníctví a posouzení úvěruschopnosti

V dalším průběhu diplomové práce bude autor opakovaně odkazovat na Pokyny EBA 2015 a Pokyny EBA 2020, jejichž právní základ lze nalézt v čl. 16 nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1093/2010 ze dne 24. 11. 2010 o zřízení Evropského orgánu dohledu. Tyto Pokyny se řadí pod koncept *soft law*. Přestože jsou *per se* právně nezávazné, v praxi vyvolávají „praktické, či dokonce právní účinky.“⁵⁹ V teoretické rovině takové pokyny nestanoví nové povinnosti, jejich účelem je naopak „[o]bjasnit obsah závazných ustanovení a doporučit, jakým způsobem je třeba daná ustanovení interpretovat a provádět či jak v praxi jednat v jejich duchu.“⁶⁰ Dle čl. 16 odst. 3 shora specifikovaného nařízení Evropského parlamentu a Rady mají příslušné orgány a finanční instituce povinnost vynaložit veškeré úsilí, aby se těmito obecnými pokyny a doporučeními řídily. V České republice je příslušným orgánem ČNB, která je oprávněna ve lhůtě 2 měsíců od vydání obecných pokynů oznámit⁶¹ orgánu EBA, zda se pokyny hodlá řídit, či nikoliv. Neposkytne-li ČNB v této lhůtě své oznámení orgánu EBA, pak se těmito pokyny nemusí řídit.⁶²

ČNB vydala k problematice posouzení úvěruschopnosti dvě sdělení, kterými se přihlásila k tomu, že při výkonu dohledu bude postupovat v souladu s Pokyny EBA 2015 a Pokyny EBA 2020.⁶³ Důležité je odlišit oblast působnosti obou pokynů. Zatímco Pokyny EBA 2020 se týkají úvěrů spadajících do oblasti působnosti směrnic CCD i MCD, Pokyny EBA 2015 se vztahují pouze ke směrnici MCD. Jako velmi problematické vnímá autor sdělení ČNB o obecných pokynech k posouzení úvěruschopnosti ze dne 1. 6. 2015, v nichž ČNB konstatovala, že z Pokynů EBA 2015 bude „vycházet i při výkonu dohledu u spotřebitelského úvěru jiného než na bydlení.“ Dle názoru autora takový postup shora specifikované nařízení neumožňuje. ČNB tedy v rámci dohledové činnosti nemůže odkazovat na unijní pokyny u spotřebitelských úvěrů jiných

⁵⁹ HUBKOVÁ, Pavlína. Soft law Evropských orgánů dohledu: nezávazné unijní akty se závaznými vnitrostátními účinky. *Právní rozhledy* [online]. 2021, č. 17 [cit. 5. 7. 2022]. Dostupné z www.beck-online.cz.

⁶⁰ *Tamtéž*.

⁶¹ Ve formě sdělení ve smyslu § 49a odst. 3 zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB.

⁶² K tomu srov. oddíl 1, bod 3 Pokynů EBA 2015 a obecný pokyn č. 3 Pokynů EBA 2020.

⁶³ ČNB. Sdělení ČNB o obecných pokynech k posouzení úvěruschopnosti. *cnb.cz* [online]. 1. 6. 2015 [cit. 5. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/legislativni-zakladna/obecne-pokyny-evropskych-organu-dohledu/Sdeleni-CNB-o-obecných-pokynech-k-posouzení-uveruschopnosti/>. Dále ČNB. Sdělení ČNB o obecných pokynech EBA k poskytování a sledování úvěrů. *cnb.cz* [online]. 25. 8. 2020 [cit. 5. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/legislativni-zakladna/obecne-pokyny-evropskych-organu-dohledu/Sdeleni-CNB-o-obecných-pokynech-EBA-k-poskytovani-a-sledovani-uveru/>.

než na bydlení, neboť by tím postupovala v rozporu se zásadou legality. Pokyny EBA 2015 se neuplatní ani přiměřeně.

Naproti tomu Pokyny EBA 2020 specifikují požadavky pro posouzení úvěruschopnosti rovněž u úvěrů jiných než na bydlení, tedy u úvěrů upravených ve směrnici CCD, a to konkrétně v pátém oddílu těchto Pokynů, přičemž se zjednodušeně řečeno vztahují na úvěrové smlouvy uzavřené od 1. 7. 2021. V rovině soukromého práva Pokyny EBA 2020 působí silou přesvědčivosti, dle názoru autora lze navíc předpokládat, že soudy budou postupně do svých rozhodnutí požadavky vyplývající z těchto pokynů přejímat. Pokyny EBA 2020 vyžadují, aby poskytovatelé úvěrů měli před uzavřením smlouvy *dostatečné, přesné a aktuální informace a údaje podložené nezbytnými a vhodnými podklady*.⁶⁴

⁶⁴ Obecný pokyn č. 84 a 85 Pokynů EBA 2020.

2. Způsob posouzení úvěruschopnosti spotřebitele – obecná východiska

Proces posouzení úvěruschopnosti spotřebitele lze rozdělit do tří základních fází. Nejdříve je nutno obstarat nezbytné, spolehlivé, dostatečné a přiměřené informace o finanční situaci spotřebitele a ověřit pravdivost (alespoň některých) informací z dokladů, které je spotřebitel povinen na dožádání poskytnout. Druhou fází je následně provedení úsudku o úvěruschopnosti spotřebitele na základě takto shromážděných potřebných údajů, s cílem zamezit vystavení spotřebitele výše definovanému stavu nepřiměřené zátěže či nepřiměřeného strádání. V poslední fázi, kdy již poskytovatel dospěje k závěru, zda je spotřebitel úvěruschopný či nikoliv, rozhodne o jeho žádosti o poskytnutí úvěru, a to buď kladně, nebo záporně, v závislosti na tom, zda existují důvodné pochybnosti o schopnosti spotřebitele spotřebitelský úvěr splácet.

Pokud bychom si položili otázku, co je nutno posuzovat, pak by odpověď zněla takto – nezbytné je posuzovat příjmy, výdaje a způsob plnění dosavadních dluhů (§ 86 odst. 2 ZSÚ). Tato kritéria jsou předmětem následující podkapitoly s označením 2.1.

Na otázku ohledně postupu při posuzování, tedy jakým způsobem posuzovat příjmy, výdaje a způsob plnění dosavadních dluhů, existuje relevantní odpověď, že se tak tak děje na základě obstarávání informací a jejich ověřování prostřednictvím dokladů či některých statistických údajů. Rozhodující pak je rozsah (či chcete-li hloubka) takového obstarávání informací a jejich ověřování. Tato práce nejdříve v obecné rovině popíše rozsah informací a požadavky na jejich ověřování plynoucí z práva EU a vnitrostátních právních předpisů (podkapitola s označením 2.2.), detaily týkající se ověřování konkrétních příjmů a výdajů budou následně rozebrány ve třetí kapitole.

2.1. Kritéria

2.1.1. Příjmy

Příjmy by měly být v návaznosti na rozhodnutí ČNB v ideálním případě pravidelné, v budoucnu se opakující, a to alespoň po dobu, kdy bude spotřebitel splácet předmětný úvěr.⁶⁵ Pod příjmy lze dle názoru autora uvést široký výčet přijatých peněžních částek zjednodušeně odpovídající příjmům v § 6 až § 10 zákona ČNR č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. V praxi je možné se nejčastěji setkat se mzdou nebo platem ze současného, výjimečně i budoucího

⁶⁵ Srov. rozhodnutí ČNB ze dne 25. 8. 2020, č. j. 2020/105775/570, sp. zn. Sp/2019/330/573, bod 30.

pracovního, služebního nebo členského poměru, dále s příjmy ze samostatné činnosti, z nájmu, ze soukromého životního pojištění, příjmy v souvislosti různými druhy důchodů⁶⁶, výsluhovou rentou. Za určitých okolností lze za příjem považovat např. výživné (nikoliv však výživné na nezaopatřené dítě), příjmy z úplatného převodu nemovité věci, stipendia, výhry z hazardních her nebo pojistné plnění.

Pokud jde o mzdu nebo plat za práci vykonanou v pracovním poměru, má poskytovatel nejjednodušší pozici tehdy, je-li pracovní poměr spotřebitele založen na dobu určitou přesahující dobu splacení úvěru nebo je-li založen na dobu neurčitou. V takovém případě je možné mzdu plně uplatnit jako příjem. Poskytovatel není za této situace povinen zjišťovat, zda má snad zaměstnavatel v úmyslu zaměstnance (spotřebitele) propustit.⁶⁷ Z požadavku odborné péče však dle názoru autora stále plyne pro poskytovatele povinnost být obezřetný, a tedy zjišťovat, zda na zaměstnavatele nebyl podán insolvenční návrh. Zvýšenou opatrnost poskytovatele lze též konkrétně očekávat např. po vydání článku na webu Českého rozhlasu Ostrava o hrozícím hromadném propouštění v OKD, a.s.⁶⁸ I taková informace by měla být pro poskytovatele varovným indikátorem.

V obtížnější situaci se poskytovatel nachází u uplatnění příjmu z pracovního poměru na dobu určitou, kdy je předpokládaná doba splatnosti úvěru delší než sjednaná délka pracovního poměru. Můžeme si položit otázku, zda by v takovém případě měl poskytovatel žádat spotřebitele o doložení dalších údajů pro umožnění odhadu budoucího uplatnění spotřebitele na pracovním trhu. Autor se domnívá, že z praxe skutečně vyplývá povinnost zavést taková obezřetnostní pravidla, která s budoucím uplatněním spotřebitele na pracovním trhu pracují, v opačném případě není posouzení úvěruschopnosti dostatečné.⁶⁹

Autor je však přesvědčen, že je nutno takovou situaci posuzovat individuálně. U manuálně pracujícího spotřebitele, který zanedlouho dosáhne důchodového věku, lze zpravidla předpokládat, že šance na jeho budoucí pracovní uplatnění je nízká. Naopak v případě zaměstnaného advokáta mezinárodní advokátní kanceláře, jenž je v produktivním věku, můžeme

⁶⁶ Starobní, invalidní, sirotčí, vdovský a vdovecký – srov. § 4 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

⁶⁷ BEZOUŠKA, Petr. op. cit. sub 12.

⁶⁸ K tomu viz KNITL, Martin. OKD klesá těžba. Společnost připravuje hromadné propouštění. *Český rozhlas Ostrava* [online]. 2. 2. 2015 [cit. 9. 7. 2022]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/regiony/okd-klesa-tezba-spolecnost-pripravuje-hromadne-propousteni_201502022115_mkopp.

⁶⁹ K tomu srov. rozhodnutí ČNB ze dne 5. 1. 2022, č. j. 2022/1633/570, sp. zn. Sp/2020/100/573, bod 64. Dále srov. rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 7. 4. 2022, č. j. 27 Co 114/2020-151, bod 20: „Přitom ve smlouvě o úvěru se žalovaný zavázal uhradit 48 splátek (tzn. 4 roky) počínaje červnem 2017 a sjednaný pracovní poměr tak pokrývá cca polovinu předpokládané doby úvěrového vztahu.“ Dostupné z: www.beck-online.cz.

očekávat, že i nadále bude dosahovat alespoň stejného příjmu. Slanina a kol. dovozují, že u určitých pozic lze dokonce zohlednit, že v budoucím zaměstnání bude mít spotřebitel vyšší příjmy – např. advokátní koncipient se po složení advokátních zkouškách stane advokátem.^{70 71}

Zvýšenou opatrnost musí poskytovatel vynaložit tehdy, je-li spotřebitel zaměstnán na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr⁷², jelikož u příjmů z dohod absentuje stabilita a udržitelnost.⁷³

Některými poskytovateli je jako příjem nesprávně akceptováno výživné na nezletilé dítě, byť bylo soudy opakovaně judikováno, že se jedná o příjem právě a jen pro potřeby nezaopatřeného dítěte, který není možno započítávat do příjmů spotřebitele.⁷⁴ Totožný závěr autor vztahuje též na přídavek na dítě.

Ke splacení závazku z úvěrové smlouvy nemusí být použity pouze spotřebitelovy pravidelné příjmy, nýbrž je výjimečně možné pracovat i s mimořádnými příjmy, např. z prodeje nemovitosti, motorového vozidla, zlatých hodinek.^{75 76} Zohlednit takový mimořádný příjem lze podle Vacka jen tehdy, když je jednání o uzavření předmětné smlouvy v době posuzování spotřebitelovy úvěruschopnosti dostatečně daleko – je dána jistota ohledně kupní ceny a okamžiku její splatnosti.⁷⁷

Podle autora si lze pod použitelným mimořádným příjmem představit též jednorázové stipendium nebo výhru z hazardní hry. Spotřebitel však musí mít dle názoru autora právní nárok na vyplacení takového příjmu v určité lhůtě. Úvěr je poskytovatelem vyplacen v mezidobí mezi vznikem právního nároku na výhru nebo stipendium a vyplacením výhry nebo stipendia. Jako příklad lze uvést § 10 odst. 5 zákona č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách, který ukládá

⁷⁰ SLANINA, Jan a kol. op. cit. sub 17, s. 431.

⁷¹ K tomu však srov. Obecný pokyn č. 116 Pokynů EBA 2020: „*Instituce a věřitelé by měli zajistit, že schopnost dlužníka plnit závazky vyplývající z úvěrové smlouvy nezávisí na předpokládaném výrazném zvýšení dlužníkova příjmu, pokud dokumentace neposkytuje dostatečný doklad o tom, že k takovému zvýšení dojde.*“

⁷² Dohoda o provedení práce a dohoda o pracovní činnosti – § 74 a násl. zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce.

⁷³ K tomu srov. rozsudek Okresního soudu v Nymburce ze dne 17. 2. 2022, č. j. 8 C 237/2021-21 nebo rozsudek Okresního soudu v Berouně ze dne 21. 5. 2021, sp. zn. 10 C 117/2021. Dostupné z: www.beck-online.cz.

⁷⁴ FINDEJS, Stanislav. op. cit. sub 47. Ze soudních rozhodnutí srov. rozsudek Okresního soudu v Ústí nad Labem ze dne 6. 12. 2021, č. j. 22 C 54/2021-37, bod 4. Dostupné z: www.beck-online.cz.

⁷⁵ Srov. § 86 odst. 2 ZSÚ věta druhá: „*Hodnotu majetku přitom (poskytovatel) zohledňuje tehdy, jestliže ze smlouvy o spotřebitelském úvěru vyplývá, že spotřebitelský úvěr má být částečně nebo úplně splacen výnosem z prodeje majetku spotřebitele, nikoli pravidelnými splátkami, nebo jestliže z finanční situace spotřebitele vyplývá, že bude schopen splácet spotřebitelský úvěr bez ohledu na své příjmy.*“

⁷⁶ Srov. též důvodovou zprávu k návrhu zákona č. 257/2016 Sb., op. cit. sub 34, k § 86.

⁷⁷ VACEK, Lukáš. op. cit. sub 38, s. 116.

provozovateli hazardní hry povinnost vyplatit výhru ve lhůtě stanovené herním plánem, nejpozději však do 60 dnů ode dne uplatnění nároku na výhru sázejícím.

Pouhá skutečnost, že spotřebitel je vlastníkem (ne)movitého majetku, naopak bez dalšího neznamená, že by měl spotřebitel v době splatnosti úvěru dostatek peněžních prostředků k jeho splacení.⁷⁸ S tímto přístupem autor souhlasí, přidává však ještě odlišný pohled Bezoušky, který by umožnil zohlednit pro posouzení úvěruschopnosti majetek spotřebitele za podmínky jeho snadné zpeněžitelnosti či dobytosti, pokud neslouží k uspokojování základních životních potřeb spotřebitele.⁷⁹

2.1.2. Výdaje

Druhou neznámou, kterou je nezbytně nutné dosadit do rovnice pro posouzení úvěruschopnosti, reprezentují výdaje spotřebitele. Posouzení výdajů je nutné provést vždy. Této povinnosti se není dle názoru autora možné vyhnout ani při výrazně nadprůměrných příjmech spotřebitele, neboť ze samé podstaty by takový spotřebitel nepotřeboval uzavřít úvěrovou smlouvu, kdyby neměl kromě vysokých příjmů také vysoké výdaje. S výdaji, zejména pak s povinnostmi jejich ověřování, jsou spojeny největší praktické problémy.

Mezi výdaje se řadí zejména nájemné, náklady na služby spojené s bydlením (např. dodávka tepla, teplé vody, odvod odpadních vod, odvoz komunálního odpadu), náklady na energie (elektrina, plyn), náklady na telekomunikační služby (telefon, internet, satelitní televize), platby výživného na nezaopatřené děti, platby za pohonné hmoty, pojistné, náklady na dopravu do zaměstnání, příspěvek na důchodové připojištění, příspěvek na životní pojištění, náklady na domácnost (jídlo, ošacení, hygiena, školné, kapesné), výdaje na úhradu dříve vzniklých závazků, zbytné výdaje (zábava, alkohol, tabák, dovolená, kultura, koníčky) atd.

Čtenáři je tedy patrné, že výčet všech představitelných druhů výdajů je širší množinou, než je tomu v případě příjmů. Zatímco o svých příjmech za kalendářní měsíc má zpravidla spotřebitel přehled, jelikož jsou tyto příjmy vtěleny do nízkého počtu položek (často jde pouze o mzdu nebo plat za práci vykonanou v pracovním poměru), u výdajů se jedná o desítky až

⁷⁸ K tomu srov. nález finančního arbitra ze dne 29. 10. 2019, č. j. FA/SR/SU/2018/2018 – 24, část 7.6.

⁷⁹ Bezouška se opírá zejména o široký výklad pojmu „*finanční situace spotřebitele*“ v § 86 odst. 2 ZSÚ. Viz BEZOUŠKA, Petr. op. cit. sub 12.

stovky položek.⁸⁰ Po průměrném spotřebiteli nelze požadovat, aby řádně spravoval jejich historii.⁸¹ Rozmach plateb platebními kartami či příkazem k úhradě sice napomáhá k tomu, aby spotřebitel měl úplnou vědomost o svých výdajích, do úplného zániku hotovostního platebního styku, nastane-li někdy, je však stále nutné brát výdaje spotřebitele ve výpisu z účtu s jistou rezervovaností.

2.1.3. Zajištění

V rozhodovací praxi soudů lze narazit na argumentaci poskytovatelů, že úvěruschopnost spotřebitele posoudili dostatečně, jelikož k majetku spotřebitele nebo k majetku třetí osoby bylo zřízeno zástavní právo, případně se třetí osoba k uspokojení poskytovatele úvěru zaručila. Tato argumentace však není dle názoru autora relevantní, jelikož zajištění sleduje pouze zájem poskytovatele, nijak se však nepromítá do schopnosti spotřebitele splatit úvěr řádnými splátkami.⁸² ⁸³ Slovy Čeredničenkovejé a Meindertsmové tím sice poskytovatel provede tzv. *lender-focused test* (neboli *test zaměřený na poskytovatele*), jímž eliminuje úvěrové riziko, nesplní však povinnost provést tzv. *borrower-focused test* (neboli *test zaměřený na spotřebitele*).⁸⁴ Poskytovatel by byl sice pravděpodobně uspokojen, byť ze sekundárního zdroje, spotřebiteli by naopak v konečné fázi hrozilo riziko *předlužení*, jelikož zástavní dlužník či ručitel by měl právo na vyrovnání toho, co za dlužníka (spotřebitele) plnil.⁸⁵ Zde uvedené potvrzují i Pokyny EBA 2020, dle nichž by „*kolaterál neměl představovat rozhodující kritérium pro schválení úvěru.*“⁸⁶

2.1.4. Způsob plnění dosavadních dluhů

Kromě porovnání příjmů a výdajů je poskytovatel povinen zabývat se také *způsobem plnění dosavadních dluhů spotřebitele* (§ 86 odst. 2 ZSÚ). Pokud je to nezbytné, musí nahlédnout do *databáze* umožňující posouzení úvěruschopnosti, případně čerpat z *jiných zdrojů* (§ 86 odst. 1 ZSÚ). Ke zjištění dosavadních dluhů spotřebitele mohou sloužit veřejné seznamy.

⁸⁰ Podrobný výčet příjmů a výdajů pro posouzení úvěruschopnosti obsahují formuláře bank i nebankovních společností, srov. formulář společnosti Comfort Money s.r.o.: *Postup získání půjčky*. [comfortmoney.cz](https://www.comfortmoney.cz) [online]. [cit. 31. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.comfortmoney.cz/vse-o-pujckach/postup-ziskani-pujcky/>.

⁸¹ Srov. SLANINA, Jan a kol. op. cit. sub 17, s. 428.

⁸² Totožný závěr VACEK, Lukáš. op. cit. sub 38, s. 119.

⁸³ K tomu srov. např. rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 23. 3. 2022, č. j. 27 Co 11/2022-116, bod 17. Dostupné z: www.beck-online.cz.

⁸⁴ CHEREDNYCHENKO, Olha O., MEINDERTSMA, Jesse M. op. cit. sub 4, s. 501.

⁸⁵ BEZOUŠKA, Petr. op. cit. sub 12. K tomu srov. § 1938 ObčZák.

⁸⁶ Obecný pokyn č. 97 Pokynů EBA 2020.

Ty sice nejsou primárně vedeny za účelem posouzení úvěruschopnosti a ve smyslu § 86 odst. 1 ZSÚ se tak jedná spíše o tzv. *jiné zdroje*⁸⁷, nicméně údaje z nich vyplývající mohou hrát velkou roli při prověřování, zda existují důvodné pochybnosti o schopnosti spotřebitele splácet úvěr.

Nejdůležitějším z veřejných seznamů je insolvenční rejstřík spravovaný Ministerstvem spravedlnosti⁸⁸, jenž je dostupný elektronicky bez nutnosti úhrady správního poplatku. Dále je pak nezbytné zmínit Centrální evidenci exekucí, získání elektronických údajů z níž je zpoplatněno, přičemž výše poplatku je závislá na frekvenci vyžádání si takových údajů.⁸⁹ Poskytovatel může (a v některých případech též musí) nahlédnout do soukromých databází umožňujících posouzení úvěruschopnosti – jedná se zejména o registry SOLUS, zájmového sdružení právnických osob (a z nich především Registr fyzických osob) a dále pak Bankovní registr klientských informací (dále jen „BRKI“) a Nebankovní registr klientských informací (dále jen „NRKI“), oba spravované Czech Banking Credit Bureau, a. s.

Tato podkapitola měla za cíl pouze nabídnout výčet relevantních veřejných seznamů a soukromých úvěrových databází (registrů). Jejich roli a nezbytnost využití při posouzení úvěruschopnosti autor podrobně rozvede v kapitole 3.3., a to v návaznosti na ověřovací povinnost poskytovatele.

2.2. Kvalita informací

Protože se významná část diplomové práce věnuje problematice ověřování příjmů, výdajů a způsobu plnění dosavadních dluhů pomocí konkrétních dokladů a statistických údajů, je vhodné nejdříve prezentovat právní úpravu a judikaturu vztahující se zejména k pojmu *dostatečné informace*, úlohu spotřebitele při poskytování takových informací a jejich dokládání, jakož i obecné požadavky pro ověřování informací (zda je nutné ověřovat prostřednictvím dokladů každý jednotlivý výdaj spotřebitele).

⁸⁷ Srov. VACEK, Lukáš. op. cit. sub 38, dále srov. nález finančního arbitra ze dne 21. 12. 2021, č. j. FA/SR/SU/2282/2019 – 60, část 7.3.

⁸⁸ § 419 a násl. zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (dále jen „InsZ“) a příslušné prováděcí předpisy.

⁸⁹ Srov. § 5 vyhlášky č. 329/2008 Sb., o centrální evidenci exekucí.

2.2.1. Dostatečnost informací ve světle směrnice CCD a judikatury ESD

Pokud jde o právní úpravu spotřebitelských úvěrů jiných než na bydlení jako předmětu této diplomové práce, východiskem je čl. 8 odst. 1 směrnice CCD, který členským státům ukládá povinnost zajistit, aby poskytovatel před uzavřením úvěrové smlouvy posoudil úvěruschopnost spotřebitele na základě dostatečných informací získaných případně od spotřebitele, a pokud je to nezbytné, na základě vyhledávání v příslušné databázi. Je tedy zřejmé, že směrnice CCD v čl. 8 odst. 1 pracuje s neurčitými právními pojmy. Jde jak o pojem *dostatečné informace*, tak o požadavek vyhledávání v příslušné databázi, je-li to *nezbytné*. Čtenáři neunikne, že jazykovým výkladem těchto pojmů nezískáme představu o jejich konkrétním obsahu. Důsledkem této skutečnosti je fakt, že implementace obou neurčitých právních pojmů není v členských státech totožná, přestože je směrnice CCD přijata v režimu úplné harmonizace.

Liší se tedy i rozsah požadovaných informací a ověřovací povinnost. Zákonná úprava některých členských států ponechává dle údajů Evropské komise rozsah informací čistě na úvaze poskytovatele a praxe je dotvářena judikaturou soudů (jde např. o Rakousko nebo Českou republiku⁹⁰). V jiných členských státech je možné se setkat i s tím, že je rozsah informací upraven (byť demonstrativně) v derivativních právních předpisech, alespoň co do požadavků na zjišťování informací a předkládání dokladů o příjmech spotřebitele.⁹¹ Například slovenský zákon č. 129/2010 Z. z., *o spotřebitelských úvěrech a o jiných úvěrech a půjčkách pro spotřebitelův a o změně a doplnění některých zákonů*, rovněž zakotvuje povinnost posoudit úvěruschopnost na základě údajů získaných z úvěrového registru.⁹²

Roztříštěnost právní úpravy v jednotlivých členských státech mohl evropský zákonodárce předpokládat, neboť recitál 26 směrnice CCD ponechává členským státům pravomoc „vydávat vhodné pokyny a obecné směry pro věřitele“.

Byť recitál 26 směrnice CCD dává prostor členským státům, Evropský soudní dvůr v bodě 36 rozsudku ve věci *CA Consumer Finance SA*, C-449/13, ze dne 18. 12. 2014, judikoval, že z čl. 8 odst. 1 směrnice CCD ve spojení s recitálem 26 směrnice CCD plyne poskytovateli právo (a zároveň povinnost) určit, „zda informace, které má k dispozici, stačí k doložení úvěruschopnosti spotřebitele, či nikoli, a zda je má ověřit pomocí jiných údajů.“ Shodně

⁹⁰ EVROPSKÁ KOMISE. op. cit. sub 11, s. 6.

⁹¹ Viz zejména § 5 opatrenia Národnej banky Slovenska zo 14. 11. 2017, č. 10/2017, *ktorým sa ustanovujú podrobnosti o posúdení schopnosti spotrebiteľa splácať spotrebiteľský úver*, v platném znění. Dle této právní úpravy není relevantním dokladem o výšce příjmu čestné prohlášení spotřebitele.

⁹² Viz § 7 odst. 17 písm. b) zákona č. 129/2010 Z. z., *o spotřebitelských úvěrech a o jiných úvěrech a půjčkách pro spotřebitelův a o změně a doplnění některých zákonů*.

s Flídrem se však autor domnívá, že prostor pro konkretizaci je z recitálu 26 směrnice CCD dán spíše členskými státy a jejich vnitrostátními úpravami, byť pomineme-li odkaz na tento recitál, se samotným závěrem ESD se nepochybně dá souhlasit.⁹³

Evropský soudní dvůr se ve výše citovaném rozsudku zabýval problematikou absence taxativního výčtu informací pro posouzení úvěruschopnosti spotřebitele a způsobem ověření informací. Dospěl k závěru, že *dostatečnost informací* se může lišit podle různých kritérií – okolností uzavření úvěrové smlouvy, spotřebitelovy osobní situace nebo výše úvěru. Poskytovatel musí v každém jednotlivém případě s přihlédnutím k jeho konkrétním okolnostem zvažovat, zda jsou nashromážděné informace dostatečné. Posouzení je možné provést na základě dokladů o spotřebitelově finanční situaci, avšak není vyloučeno zohlednit i dříve nabyté znalosti o spotřebitelově finanční situaci, zejména tehdy, když je mezi poskytovatelem a spotřebitelem dlouhodobý obchodní vztah.

Jaké požadavky klade Evropský soudní dvůr na ověřování pomocí dokladů? Dle bodu 37 odůvodnění výše citovaného rozhodnutí ESD platí, že „[p]ouhá ničím nepodložená prohlášení spotřebitele nemohou být sama o sobě kvalifikována jako dostatečná, nejsou-li podepřena žádnými doklady.“ K tomuto závěru se v rozhodovací praxi často hlásí finanční arbitr a některé obecné soudy.⁹⁴ Zřídka je naopak těmito institucemi reflektován další důležitý závěr vyplývající z věty první bodu 38 odůvodnění shora specifikovaného rozhodnutí ESD, že poskytovatel nemá povinnost systematicky ověřovat informace osvědčující příjmy a výdaje sdělené spotřebitelem.^{95 96} Postupují-li členské státy při implementaci a výkladu směrnice CCD odlišně od těchto závěrů, dle stanoviska generálního advokáta Nielse Wahla k tomuto rozhodnutí ESD tím kladou překážky pro poskytování spotřebitelských úvěrů, což má za následek ztížení nebo znemožnění vytvoření společného úvěrového trhu.⁹⁷

⁹³ FLÍDR, Jan. op. cit. sub 24, poznámka č. 25.

⁹⁴ Jako příklad uvádí autor nález finančního arbitra ze dne 8. 8. 2019, č. j. FA/SR/SU/829/2018 – 46 nebo rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 4. 11. 2021, č.j. 23 Co 235/2021-86, bod 28. Dostupné z: kraken.slv.cz.

⁹⁵ rozsudek ESD ve věci *CA Consumer Finance SA*, C-449/13, ze dne 18. 12. 2014, bod 38.

⁹⁶ S tímto závěrem pracuje např. rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 1. 12. 2020, sp. zn. 75 Co 328/2020, bod 14. (v systému beck-online nesprávně označen pod č. j. 16 C 247/2019-57). Finanční arbitr se naopak ve svých nálezech bodem 38 výše specifikovaného rozsudku ESD nezabývá.

⁹⁷ Stanovisko generálního advokáta Wahla ze dne 11. 9. 2014 ve věci *CA Consumer Finance SA*, C-449/13, bod 59.

2.2.2. Dostatečnost informací ve světle vnitrostátní právní úpravy

Ustanovení čl. 8 směrnice CCD bylo nejdříve implementováno do § 9 SpotřÚ 2010 a s účinností od 1. 12. 2016 do § 86 ZSÚ. Poskytovatel úvěru je podle účinné právní úpravy povinen posoudit úvěruschopnost spotřebitele zejména *na základě nezbytných, spolehlivých, dostatečných a přiměřených informací získaných od spotřebitele*. Teprve za předpokladu, že je to *nezbytné*, je povinen využít databáze či jiné zdroje. Nad rámec směrnice CCD i Pokynů EBA 2020 lze z ustanovení § 75 ZSÚ dovodit požadavek odborné péče.

Výklad § 86 ZSÚ vede autora k závěru, že přednost mají informace dodané spotřebitelem, což je v souladu s rozhodnutím ESD ve věci *CA Consumer Finance SA*, C-449/13, ze dne 18. 12. 2014, a neodporuje to ani Pokynům EBA 2020. Jedná se o změnu v porovnání s ustanovením § 9 odst. 1 SpotřÚ 2010, které stanovilo, že poskytovatel musí posoudit úvěruschopnost na základě dostatečných informací získaných i od spotřebitele (zdůrazněna teda byla nutnost opatřit informace i z jiných zdrojů). Pokud jde o rozšíření *dostatečných informací* vyžadovaných směrnicí CCD o informace *nezbytné, spolehlivé a přiměřené*, nelze tomu dle autorova názoru přikládat velký význam. Pozitivně je však možné hodnotit zdůraznění principu přiměřenosti jako korektivu ochrany spotřebitele, což autor rozvede v dalších částech této práce.

Dle ustálené judikatury se nesmí poskytovatel spoléhat jen na údaje tvrzené spotřebitelem, ale k naplnění požadavku *odborné péče* musí vynaložit takovou obezřetnost, aby tato tvrzení prověřil.⁹⁸ Pro řádné prověření úvěruschopnosti je tak nezbytné, aby informace poskytnuté spotřebitelem byly podepřeny i doklady. Na druhou stranu, z výše uvedeného rozhodnutí ESD ve věci *CA Consumer Finance SA*, C-449/13, ze dne 18. 12. 2014, stejně jako ze zákona o spotřebitelském úvěru, lze dovodit, že není nezbytné kompletní podložení jednotlivých položek na stránce příjmové i výdajové. Systematické prověřování informací sdělených spotřebitelem prostřednictvím dokladů nelze požadovat.⁹⁹ Pokud by zákonodárce vyžadoval zevrubné ověření pomocí dokladů ve všech případech, tuto povinnost by uložil přímo v zákoně.¹⁰⁰ Jak judikoval Krajský soud v Praze v rozsudku ze dne 11. 3. 2021, č. j. 28 Co 279/2020-167, výklad by neměl vést k nereálným požadavkům kladeným na poskytovatele, avšak *„má-li být zachován smysl a účel dané úpravy, není toto odborné posouzení možné bez skutečného zjištění nejen příjmů a dosavadního dluhového zatížení klienta (ve fázi*

⁹⁸ viz např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 4. 2015, čj. 1 As 30/2015–39.

⁹⁹ K tomu srov. KAJZROVÁ, Jana, PODANÝ, Jan. K posuzování úvěruschopnosti spotřebitele [online]. 26. 6. 2020 [cit. 3. 7. 2022]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/06/26/k-posuzovani-uveruschopnosti-spotrebitel/>.

¹⁰⁰ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 14. 12. 2022, č. j. 8 A 106/2020-81, bod 43. Dostupné z: <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentOriginal/Html/707753>

vymáhání či insolvence), ale i alespoň základních, pravidelných a nezbytných výdajů, které lze u každého spotřebitele předpokládat.“¹⁰¹

Posuzování úvěruschopnosti by zároveň mělo být prováděno v přiměřeném rozsahu s maximálním respektem k ochraně osobních údajů spotřebitele (srov. usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 10. 2017 sp. zn. 17 VSOL 127/2017). Rovnováhu mezi oběma požadavky (spolehlivost a dostatečnost na straně jedné, přiměřenost a nezbytnost na straně druhé) musí v konkrétním případě hledat poskytovatel úvěru v závislosti na existenci důvodných pochybností o spotřebitelově schopnosti úvěr splácet.¹⁰²

2.2.3. Informační povinnost poskytovatele a spotřebitele

Ustanovení § 86 ZSÚ nelze vnímat izolovaně. Je nutné jej propojit zejména s ustanovením § 84 ZSÚ, které ukládá povinnosti v kontrakčním procesu jak poskytovateli, tak samotnému spotřebiteli.¹⁰³ Iniciativa by dle § 84 odst. 1 ZSÚ měla vzejít nejdříve ze strany poskytovatele, který sdělí spotřebiteli, jaké nezbytné, spolehlivé, dostatečné a přiměřené informace, a dále též jaké doklady sloužící k ověření těchto informací, musí spotřebitel pravdivě a úplně poskytnout.¹⁰⁴ Vzhledem k variabilitě příjmů a výdajů jednotlivých spotřebitelů neexistuje jednotná sada informací, které mohou poskytovatelé po spotřebitelích požadovat. Na druhou stranu je nutno zdůraznit, že ani průměrný spotřebitel zpravidla neví, jaké informace jsou klíčové pro řádné posouzení jeho úvěruschopnosti.¹⁰⁵

Rozsah informací a dokladů vyžadovaných po konkrétním spotřebiteli se odvíjí od faktického stavu, který poskytovatel v plném rozsahu nezná (např. nemá vědomost o počtu spotřebitelových dětí, nákladech spojených s chodem domácnosti, závazcích vůči třetím osobám). Z toho důvodu mají poskytovatelé zpravidla vypracován speciální formulář^{106 107},

¹⁰¹ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 11. 3. 2021, č. j. 28 Co 279/2020-167, bod 20. Dostupné z: <https://www.justice.cz/documents/17929/2551744/Si+163-2021+-+p%C5%99%C3%ADloha.pdf/f7ff459f-2c38-4487-970e-d72839aec627>.

¹⁰² Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 14. 12. 2022, č. j. 8 A 106/2020-81, bod 41-44.

¹⁰³ Podle Vačka je tím naplňován princip odpovědného úvěrování, jehož součástí není jen odpovědný přístup poskytovatelů, ale též odpovědný přístup samotných spotřebitelů, tj. „*responsible borrowing*“. Viz VACEK, Lukáš. op. cit. sub 38, s. 114.

¹⁰⁴ § 84 odst. 1 a § 84 odst. 2 ZSÚ.

¹⁰⁵ SLANINA, Jan a kol. op. cit. sub 17, s. 417.

¹⁰⁶ K tomu srov. KAJZROVÁ, Jana, PODANÝ, Jan. op. cit. sub 99.

¹⁰⁷ ČESKOSLOVENSKÁ OBCHODNÍ BANKA, A. S. Žádost o poskytnutí úvěru. *csob.cz* [online]. [cit. 28. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.csob.cz/portal/documents/10710/498467/csob-zadost-poskytnuti-uveru.pdf/>.

o jehož vyplnění spotřebitele požádají, případně jej vyzvou k předložení přehledu informací a dokladů.¹⁰⁸

Z ustanovení § 84 odst. 2 ZSÚ dále plyne spotřebiteli povinnost poskytnuté informace vysvětlit, respektive doplnit, je-li to nezbytné. Jak totiž vyplývá z judikatury, u posouzení úvěruschopnosti nejde jen o „[m]echanické odečtení výdajů od příjmů, ale poskytovatel musí být schopen provést jednoduchou analýzu, zda mu tyto údaje pro řádné posouzení úvěruschopnosti stačí.“¹⁰⁹ Nestačí-li poskytnuté informace k řádnému posouzení úvěruschopnosti, nemůže se s tím poskytovatel spokojit, nýbrž musí postupovat v duchu ustanovení § 84 odst. 2 ZSÚ a žádat o doplnění dalších informací.

Pokud například spotřebitel uvede, že je rozvedeným otcem dvou dětí, je nutno doplnit, kolik činí vyživovací povinnost rodiče k dětem. Pokud jsou z předloženého výpisu z účtu patrné pravidelné odchozí platby na účet společnosti se sídlem na Kypru, je nutno požadovat vysvětlení účelu takových plateb, jelikož nelze vyloučit, že by se mohlo jednat o platby za internetové kursové sázky.¹¹⁰ Pokud spotřebitel uvede, že je svobodný a k zajištění svých bytových potřeb uzavřel nájemní smlouvu, je povinností poskytovatele úvěru zabývat se otázkou výše nájemného. Podle názoru autora je tedy vhodné rozlišovat základní sadu informací vyplývající z § 84 odst. 1 ZSÚ, kterou je možné požadovat v zásadě po všech spotřebitelích a rozšiřující sadu informací vyplývající z § 84 odst. 2 ZSÚ, jejíž rozsah se odvíjí od situace konkrétního spotřebitele a také od toho, do jaké míry spotřebitel splnil povinnost poskytnout úplné informace a zda nejsou dány pochybnosti o správnosti a přesnosti takových informací.¹¹¹

2.2.4. Vliv výše úvěru na postup při posouzení úvěruschopnosti

Z odůvodnění rozhodnutí ESD ve věci *CA Consumer Finance SA*, C-449/13, bod 37, se podává, že rozsah informací, s jejichž pomocí má poskytovatel posoudit úvěruschopnost spotřebitele, se odvíjí mimo jiné od celkové výše spotřebitelského úvěru. Krajský soud v Praze opakovaně judikoval, že i při nízké výši úvěru může dojít „[k] nežádoucímu zadlužení spotřebitele v důsledku sjednaných poplatků spojených s poskytnutým úvěrem a vysokým úrokům

¹⁰⁸ O.K.V. LEASING, S.R.O. Přehled informací a dokladů poskytovaných spotřebitelem pro posouzení úvěruschopnosti. *okv.cz* [online]. [cit. 28. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.okv.cz/files/prehled-informaci-a-dokladu-poskytovanych-spotrebiteltem.pdf>.

¹⁰⁹ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 10. 11. 2022, č. j. 12 VSOL 273/2022-70, bod 23. Dostupné z: [kraken.slv.cz](https://www.kraken.slv.cz).

¹¹⁰ K tomu srov. např. rozsudek Okresního soudu v Karviné ze dne 21. 6. 2022, č. j. 26 C 36/2022-119, bod 9. Dostupné z www.beck-online.cz.

¹¹¹ K tomu srov. přiměřeně SLANINA, Jan a kol. op. cit. sub 17, s. 417-418.

*z úvěru, a to zvláště při kumulaci několika spotřebitelských úvěrů.*¹¹² Pojetí Krajského soudu v Plzni je na první pohled odlišné, nicméně v konečném důsledku výše uvedenému rozhodnutí Krajského soudu v Praze neodporuje: *[p]ři posuzování úvěruschopnosti klienta splácet, by mělo být přihlíženo i k výši úvěru, kdy například při úvěru neobvykle vysokém by měly být parametry na posuzování přísnější.*¹¹³

Autor souhlasí s tím, že ani v případě nízkých úvěrů by poskytovatel neměl rezignovat na posouzení úvěruschopnosti s odbornou péčí, a proto by měl existovat standardní rozsah informací, které je poskytovatel nejen od spotřebitele obstarat, ale též vždy ověřit prostřednictvím dokladů nebo statistických údajů, jak bude dále prezentováno v kapitole 3. Další informace, které spotřebitel uvede, musí poskytovatel ověřit jen tehdy, existují-li pochybnosti o jejich správnosti, nebo budí-li spotřebitelem uvedené informace důvodné pochybnosti, zda bude schopen svůj závazek řádně splácet – v takovém případě by měl žádat doložení dalších potřebných dokladů či nahlédnout do dlužnických databází apod.¹¹⁴

U vysokých úvěrů je naopak dle názoru autora nezbytné, aby poskytovatel postupoval ještě obezřetněji a vždy nahlédl alespoň do jednoho z úvěrových registrů umožňujících posouzení úvěruschopnosti spotřebitele. Poskytovatel by navíc v těchto případech neměl vycházet ze statisticky zprůměrovaných údajů, ale měl by učinit maximum ke zjištění skutečných výdajů spotřebitele a jeho schopnosti hospodařit s penězi, byť stále platí, že po poskytovateli nelze požadovat komplexní zkoumání jednotlivých položek na stránce příjmové i výdajové.

Autor se domnívá, že jím předložená teze je v souladu se zákonem o spotřebitelském úvěru, judikaturou Evropského soudního dvora a Pokyny EBA 2020, nikoliv však nutně v souladu s rozhodovací praxí některých soudů nižšího stupně či rozhodovací praxí finančního arbitra, jak autor osvětlí v následující kapitole.

¹¹² Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 16. 3. 2022, sp. zn. 21 Co 268/2021, bod 43. Dostupné z: www.beck-online.cz.

¹¹³ Srov. rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 22. 6. 2021, sp. zn. 65 ICm 1178/2021, bod 15. Dostupné z: kraken.slv.cz.

¹¹⁴ Srov. nálezný Finančního arbitra č. j. FA/SR/SU/829/2018 – 46 ze dne 8. 8. 2019, část 7.6.

3. Ověřovací povinnost poskytovatele a její rozsah

Po představení obecných požadavků na rozsah ověřovací povinnosti a výkladu o kvalitě informací je možné se přesunout ke konkrétním způsobům a hloubce ověřování jednotlivých položek na stránce příjmové a výdajové u průměrného spotřebitele. Tuto problematiku autor považuje za naprosto stěžejní a v soudní praxi bohužel nejednotně interpretovanou. Z toho důvodu ji autor věnuje celou kapitolu, v níž se pokusí najít odpověď na mnoho sporných otázek, které nemusí mít jediné řešení.

3.1. Ověřování příjmů

Zjišťování a ověřování příjmů spotřebitele nečiní v praxi takové potíže. Není to překvapením, vezmeme-li v potaz, že spotřebitel má zpravidla jen jediný příjem – mzdu nebo plat za práci vykonanou v pracovním poměru. Poskytovatel by si měl ve všech případech ověřit existenci mzdy nebo platu na základě pracovní smlouvy a výplatních pásek nebo potvrzení zaměstnavatele o příjmu. U osoby samostatně výdělečně činné pak probíhá toto ověření zpravidla na základě daňového přiznání.

Z pracovní smlouvy poskytovatel ověří dobu trvání pracovního poměru a předpoklad udržitelnosti proklamovaného příjmu do budoucna. Pokud jde o výplatní pásky, lze kvitovat praxi některých poskytovatelů, kteří požadují jejich předložení za období 3 měsíců předcházejících datu podání žádosti o spotřebitelský úvěr.¹¹⁵ Poskytovatel má na základě těchto pásek možnost prověřit proměnu spotřebitelova příjmu v čase. Poskytovatel by měl prověřit toliko běžný příjem spotřebitele, aniž by přihlížel k mimořádným (bonusovým) složkám.¹¹⁶ Neobsahují-li platební výměry takové mimořádné složky, pak lze uznat za vhodný postup výpočtem aritmetického průměru z období předchozích 3 měsíců. Podle názoru autora dále nelze po poskytovateli požadovat, aby zkoumal, zda uzavření pracovní smlouvy mezi spotřebitelem a zaměstnavatelem není jen simulovaným právním jednáním, které má na oko vyvolat u poskytovatele úvěru domněnku, že spotřebitel je zaměstnán. Pokud však vyvstanou důvodné

¹¹⁵ Viz ČESKOSLOVENSKÁ OBCHODNÍ BANKA, A. S. Žádost o poskytnutí úvěru. *csob.cz* [online]. [cit. 28. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.csob.cz/portal/documents/10710/498467/csob-zadost-poskytnuti-uveru.pdf/>.

¹¹⁶ K tomu srov. rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 10. 3. 2022, č. j. 75 Co 40/2022-86, bod 25. Dostupné z: www.beck-online.cz.

pochybnosti, např. z nesrovnalostí ve výpisech z účtu, měl by poskytovatel postupovat obezřetně.¹¹⁷

V praxi se lze nezdědka setkat též s tím, že vedle příjmů ze zaměstnání spotřebitelé informují poskytovatele o tzv. *ostatních příjmech*, aniž by posléze došlo ze strany poskytovatelů k bližšímu ověření těchto příjmů a jejich právního základu.¹¹⁸ Lze se domnívat, že tyto uměle vytvořené příjmy často slouží k umělému navýšení úvěruschopnosti spotřebitele, aby došlo k optimalizaci jeho finanční situace pro umožnění poskytnutí příslušného spotřebitelského úvěru. Jde tak pouze o snahu spotřebitelů (někdy i za současného navádění ze strany poskytovatelů) o formální vykazání úvěruschopnosti bez vynaložení úsilí ke zjištění a posouzení spotřebitelovy reálné situace.¹¹⁹

3.2. Ověřování výdajů

Při ověřování úvěruschopnosti se poskytovatelé často omezují na ověřování příjmové stránky, naopak rezignují na ověření výdajů uváděných spotřebitelem. Modelovým příkladem takové rezignace je situace, kdy spotřebitel uvede náklady na bydlení ve vlastní nemovitosti ve výši 2 000,- Kč a náklady k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb ve výši 2 000,- Kč. Je nepochybné, že tyto částky nereflektují společenskou realitu, avšak poskytovatel je akceptuje a úvěr bez dalšího ověřování poskytne.¹²⁰ V takovém případě jde nepochybně o flagrantní porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele ze strany poskytovatele.

Ne vždy je však právní posouzení v řízeních před soudy či finančním arbitrem tak jednoznačné. Důsledkem je fakt, že právě s ověřením pravdivosti spotřebitelem uvedených údajů týkajících se výdajové složky bývají v rozhodovací praxi zdaleka největší potíže. Nezdědka se totiž rozcházejí požadavky kladené jednotlivými soudy, stejně jako požadavky vyžadované finančním arbitrem. Více než výmluvné je v tomto smyslu odůvodnění rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 1. 2023, č. j. 101 VSPH 801/2022-62, bod 15, v němž soud uvádí, že „*Postup věřitelů při posuzování úvěruschopnosti dlužníků [...] nelze paušalizovat. Rozhodující pro*

¹¹⁷ K tomu srov. rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci ze dne 25. 2. 2021, sp. zn. 75 Co 20/2021 (v systému Beck-online chybně označen jako rozsudek Okresního soudu v Přerově, č. j. 16 C 115/2020-77).

¹¹⁸ K tomu srov. rozsudek Okresního soudu ve Zlíně ze dne 16. 11. 2021, č. j. 46 C 319/2021-61, bod 15. Dále rozsudek Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 25. 4. 2022, č. j. 19 C 318/2021-29, bod 12. Oba dostupné z: www.beck-online.cz.

¹¹⁹ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 8. 2. 2022, č. j. 22 Co 244/2021-92. Dostupné z: www.beck-online.cz.

¹²⁰ Srov. rozsudek Krajského soudu v Ostravě - pobočka v Olomouci ze dne 6. 10. 2021, č. j. 44 ICm 1093/2021-87, bod 16. Dostupné z: kraken.slv.cz.

postup věřitele je to, zda je schopen doložit, že schopnost dlužníka splácet dluh ověřil. Není pochyb o tom, že v určitých případech by informace, které žalobce ohledně solventnosti dlužnice získal, bylo možno hodnotit tak, že žalobce své povinnosti posoudit dlužníkovu úvěruschopnost s náležitou odbornou péčí dostál. Nikoli však v projednávané věci.“

Jak již autor uvedl výše, z rozsudku ESD ve věci *CA Consumer Finance SA*, C-449/13, vyplývá, že dostatečnost informací nutných při posuzování úvěruschopnosti spotřebitele se může lišit podle okolností uzavření úvěrové smlouvy, spotřebitelovy osobní situace nebo podle částky úvěru. Tato skutečnost se dle názoru autora projeví nejvíce právě u rozsahu ověřování výdajů.

Budeme-li vycházet z výše referovaného *Přehledu informací a dokladů poskytovaných spotřebitelem pro posouzení úvěruschopnosti*¹²¹, pak první aktivitou pro zjištění a ověření výdajů spotřebitele může být předložení čestného prohlášení se seznamem pravidelných měsíčních výdajů spotřebitele a čestného prohlášení se seznamem všech závazků vůči jiným věřitelům. V prvním z uvedených prohlášení by měl spotřebitel zejména sdělit, kolik osob s ním sdílí společnou domácnost, jaký je počet vyživovaných dětí a informace o formě bydlení (vlastnické, družstevní, nájemní). Následně by měl v tomtéž prohlášení ve vztahu k bydlení informovat o výši nájemného, nákladech na služby (elektrická energie, plyn, voda), nákladech na služby elektronických komunikací, výši výživného, platbách pojistného a alespoň orientačně o všech dalších nákladech k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb (např. náklady na ošacení, záliby, jízdné, náklady na pohonné hmoty). Na tomto místě je však nutno zdůraznit, že ani po předložení čestného prohlášení s doložkou pravdivosti a úplnosti se poskytovatel nezproští povinnosti řádně posoudit úvěruschopnost spotřebitele. Přestože spotřebitel některé údaje zamlčí, nemůže se poskytovatel odvolávat na jeho nepoctivost ve smyslu § 6 ObčZák.¹²²

Které z těchto výdajů má poskytovatel povinnost ověřovat prostřednictvím dokladů? Vzhledem k nejasnosti právní úpravy i rozdílné rozhodovací praxi lze poskytovatelům doporučit, aby k odstranění pochybností o platnosti smlouvy ověřovali co nejvíce výdajů, byť je jasné, že taková činnost může být spojena s vyššími náklady. V konečném důsledku tyto náklady paradoxně v mnoha případech ponese spotřebitel.¹²³ Zejména lze doporučit vyžádání výpisů z účtu, nájemní smlouvy¹²⁴, eventuálně platebního nástroje SIPO, byť si autor myslí, že i při

¹²¹ Viz poznámka pod čarou č. 108.

¹²² Srov. rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 11. 3. 2021, č. j. 28 Co 279/2020- 167, bod 25. Dostupné z: <https://www.justice.cz/documents/17929/2551744/Si+163-2021+-+p%C5%99%C3%ADloha.pdf/f7ff459f-2c38-4487-970e-d72839aec627>.

¹²³ BEZOUŠKA, Petr. op. cit. sub 12.

¹²⁴ K tomu srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 4. 2015, sp. zn. 1 As 30/2015.

nevyžádání některého z těchto dokumentů nemusí být nutně nesplněna povinnost posoudit úvěruschopnost s odbornou péčí, jak bude rozvedeno dále.

V každém případě je však zapotřebí klást důraz na ověření nákladů spojených s otázkou bydlení, které je možno za použití mírného zjednodušení označit jako mandatorní výdaje. Možnost omezení těchto výdajů po dobu trvání úvěrové smlouvy je velmi limitovaná.¹²⁵

3.2.1. Náklady spojené s bydlením

Uvádí-li spotřebitel, že k zajištění svých bytových potřeb uzavřel nájemní smlouvu, je nezbytné ověřit výši nájemného.¹²⁶ Ověření je možné provést na základě poskytnutí kopie nájemní smlouvy nebo lze průběžné transakce (zpravidla měsíční) zjistit z výpisů z účtu. Výše nájemného by dle autora měla ověřována odděleně od dalších nákladů souvisejících s bydlením (zejména nákladů na služby), ledaže je v souladu s § 9 odst. 1 zákona č. 67/2013 Sb., o službách, na základě smluvního ujednání sloučena částka nájemného a částka za náklady na služby do samostatné paušální částky. Nájemné je signifikantním výdaje spotřebitele, z toho důvodu by mu měl poskytovatel věnovat zvláštní pozornost a vždy jej ověřit prostřednictvím dokladů.¹²⁷ Bydlí-li spotřebitel u rodičů či třetích osob a přispívá těmto osobám na náklady na bydlení, pak je nepochybně potřebné vyžádat od těchto osob čestné prohlášení.¹²⁸

Bydlí-li spotřebitel ve vlastním domě či bytě, uzavřel-li k zajištění svých bytových potřeb nájemní smlouvu nebo přispívá-li spotřebitel třetím osobám na společnou domácnost, nabízí se otázka, jak ověřovat spotřebitelem tvrzené náklady na služby (zahrnující náklady na elektřinu, vodu, plyn a další poplatky), hrazené zpravidla formou inkasa nebo platebního nástroje SIPO. Je-li spotřebitel v postavení nájemce bytu nebo domu, výši záloh na služby lze často ověřit z nájemní smlouvy (byť i tato výše záloh může podléhat změnám, viz ustanovení § 4 odst. 4 zákona č. 67/2013 Sb.), v ostatních případech rovněž z výpisů z účtu. Poskytovatel by měl reflektovat údaje v těchto dokumentech uvedené, pokud to je možné.

¹²⁵ Shodně též FLÍDR, Jan. op. cit. sub 24.

¹²⁶ Srov. rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 8. 2. 2022, sp. zn. 22 Co 244/2021. Dostupné z: www.beck-online.cz.

¹²⁷ Shodně též FLÍDR, Jan. op. cit. sub 24.

¹²⁸ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě - pobočka v Olomouci, ze dne 15. 7. 2021, sp. zn. 75 Co 173/2021, bod 13. Dostupné z: www.beck-online.cz. Dále také rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 10. 11. 2022, č. j. 12 VSOL 273/2022-70, bod 23. Dostupné z: kraken.slv.cz.

Obecně se však autor domnívá, že rozsah ověřovací povinnosti u nákladů na služby se odvíjí od celkové výše úvěru.¹²⁹ Vzhledem k současné krizi v oblasti energetiky, kdy se mohou náklady na bydlení u jednotlivých spotřebitelů při stejné spotřebě výrazně lišit s ohledem na datum uzavření smlouvy o sdružených dodávkách elektřiny nebo plynu a doby trvání takové smlouvy, by podle autora měly být požadavky na ověřování spíše přísnější než mírnější.

Mnohá rozhodnutí uvádí, že doklad typu SIPO je spotřebitel schopen předložit *zcela běžně*.¹³⁰ Zároveň však z těchto rozhodnutí nevyplývá povinnost předkládat konkrétní doklady týkající se plateb za služby ve všech situacích. Autor se domnívá, že u nižších úvěrů má poskytovatel povinnost ověřit náklady na služby prostřednictvím dokladů jen tehdy, když výdaj uvedený spotřebitelem „[a]ni rámcově neodpovídá obvyklým výdajům na bydlení v České republice.“¹³¹ ¹³² Jinými slovy, když tvrzení spotřebitele o jeho výdajích budí *zásadní pochybnosti o jejich správnosti*. Vrchní soud v Olomouci dokonce uvedl, že „[l]ze akceptovat nedoložení jednotlivých nákladů (placení jednotlivých médií či příspěvků na společnou domácnost), pokud spotřebitelem uvedená částka zjevně nebyla nereálná.“¹³³ Jedná se např. o stav, kdy spotřebitel uvede, že jeho náklady na služby v rodinném domě činí 2 000,- Kč měsíčně, což zjevně neodpovídá průměrným nákladům roku 2023.¹³⁴ Dále může jít o situaci, kdy má poskytovatel k dispozici výpis z účtu, ze kterého vyplývají značné nesrovnalosti mezi skutečnými náklady na služby a náklady spotřebitelem tvrzenými.

U úvěrů vyšších, stejně jako v případech, kdy je z ověření úvěrového registru smlouva vyhodnocena jako špatná, je však nezbytné vyžádat si vždy relevantní doklady o skutečných výdajích na bydlení.¹³⁵ Nutno dodat, že ještě přísnější požadavky (rozporné se zde předloženou tezí autora) kladou na poskytovatele některé soudy nižších stupňů¹³⁶ či finanční arbitr.¹³⁷

¹²⁹ Shodně též FLÍDR, Jan. op. cit. sub 24 nebo rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 14. 12. 2022, č. j. 8 A 106/2020-81, bod 42.

¹³⁰ Srov. rozsudek Krajského soudu v Ostravě - pobočka v Olomouci ze dne 1. 7. 2022, sp. zn. 75 Co 207/2021, bod 17 nebo rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 10. 11. 2022, č. j. 12 VSOL 273/2022-70, bod 23. Dostupné z: kraken.slv.cz.

¹³¹ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 14. 1. 2022, sp. zn. 27 Co 327/2020, bod 35. Dostupné z: www.beck-online.cz.

¹³² VACEK, Lukáš. op. cit. sub 38.

¹³³ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 10. 11. 2022, č. j. 12 VSOL 273/2022-70, bod 22. Dostupné z: kraken.slv.cz.

¹³⁴ Srov. rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. 6. 2022, č. j. 16 Co 156/2022- 130, bod 11. „Pokud žalovaná měla povědomí o tom, že žadatelka žije ve svém rodinném domě, mohla stěžít uvěřit jejímu tvrzení, že náklady na bydlení činí 1 000 Kč, resp. 1 800 Kč měsíčně.“ Dostupné z:

https://justice.cz/documents/14569/1865919/16Co_156_2022/b8646b33-bac4-45ab-8725-c73df76b4070.

¹³⁵ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 9. 11. 2022, sp. zn. 74 Icm 3112/2021, bod 35. Dostupné z: kraken.slv.cz.

¹³⁶ Srov. rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 28. 2. 2022, č. j. 7 C 351/2021- 64, bod 25: „Rozhodující zde přitom jsou konkrétní výše nájemného v bytě, kde žadatel o úvěr bydlí, konkrétní obvyklá spotřeba plynu

Autor výše cituje ze soudních rozhodnutí, které odůvodňují nedostatečné posouzení úvěruschopnosti tím, že výdaj na bydlení uvedený spotřebitelem *rámcově neodpovídá obvyklým výdajům* nebo že spotřebitelem uvedená částka byla *zjevně nereálná*. Soudy se však zdráhají podat odpověď, kde leží v konkrétním případě ona hranice obvyklých výdajů. Odpověď není jednoznačná, protože žádný konkrétní statistický model není pro tyto účely přímo určen.

Podle autora připadá u nízkých úvěrů v úvahu porovnání spotřebitelem uvedených nákladů na bydlení s *normativními náklady na bydlení* ve smyslu ustanovení § 26 a § 26a zákona č. 117/1995, o státní sociální podpoře^{138 139}, které činí pro dvě osoby v bytě v osobním vlastnictví částku ve výši 8 932,- Kč, navýšenou o 2 000,- Kč v důsledku vloženého ustanovení § 26a tohoto zákona. Pokud tedy spotřebitel žijící v páru v bytě v osobním vlastnictví uvede náklady na bydlení ve výši 9 000,- Kč, má autor za to, že poskytovatel může tento údaj považovat za odpovídající a reálný, nevyplývá-li např. z výpisů z účtu něco jiného.

Mírná odchylka od výše normativních nákladů na bydlení směrem dolů je dle autora přípustná, zvláště pak u smluv uzavřených od 28. 1. 2022, resp. 1. 1. 2023, kdy došlo přijetím zákona č. 17/2022 Sb. a zákona č. 456/2022 Sb. k reakci na krizovou situaci na energetickém trhu. Bylo ukotveno mimořádné zákonné navýšení normativních nákladů na bydlení (viz § 26a zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře) a zároveň byla nárazově zvýšena částka normativních nákladů na bydlení. Cílem bylo podpořit domácnosti v období mimořádné situace související s prudkým růstem cen energií a rozšířit okruh osob majících nárok na příspěvek na bydlení. Zároveň došlo ke sloučení jedno a dvoučlenných domácností do jedné kategorie.

Autor se tedy domnívá, že poskytovatel může normativní náklady na bydlení přiměřeně snížit, limitem je *zjevná nereálnost* spotřebitelem uvedené částky či *zásadní pochybnost o její správnosti* (viz shora citovaná judikatura). Pokud však spotřebitel uvede částku vyšší od normativních nákladů na bydlení, měl by poskytovatel při posuzování úvěruschopnosti vycházet z této vyšší částky.

a elektřiny v tomto bytě, konkrétní náklady na vytápění tohoto bytu, konkrétní náklady na léky, konkrétní výše pravidelných splátek dluhů apod.“ Dostupné z: www.beck-online.cz.

¹³⁷ Srov. nález finančního arbitra ze dne 2. 12. 2019, č. j. FA/SR/SU/1958/2018 – 28, část 5.6.

¹³⁸ Srov. rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 9. 6. 2022, sp. zn. 20 ICm 385/2022, bod 7, dostupné z: kraken.slv.cz.

¹³⁹ KOLDINSKÁ, Kristina, TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 207-208: „Normativní náklady jsou stanoveny jako horní hranice přiměřených nákladů na bydlení, do které stát občanům přispívá. Jsou propočítány na přiměřené velikosti bytů pro patřičný počet osob v nich trvale bydlicích, které jsou stanoveny podle platné technické normy ČSN (Technická norma ČSN 73 4301 Obytné budovy) a podle statistického šetření o velikosti bytů.“

3.2.2. Nemandatorní výdaje

V další podkapitole se bude autor věnovat tzv. *nemandatorním výdajům*.¹⁴⁰ Mezi tento typ výdajů lze řadit výdaje na telekomunikační služby (telefon, internet), stravu, ošacení, hygienické potřeby, zdraví, sport, kulturu, koníčky, tedy výdaje sloužící k uspokojení každodenních životních potřeb. Účelem právní úpravy není detektivní prověřování pravdivosti spotřebitelem uvedených informací o těchto výdajích. Sám spotřebitel navíc zpravidla jednotlivé účtenky, kterých za měsíc nashromáždí desítky až stovky, neuchovává. Řádné spravování historie těchto výdajů nelze ani po spotřebiteli požadovat, jak již autor předdeslal výše.¹⁴¹

Z toho důvodu je dle autora zcela akceptovatelné *nekonstruovat individualizovaný spotřební koš*¹⁴², nýbrž vycházet z *kvalifikovaných statistických údajů či modelů*. Samozřejmě je však nutnost reflektovat případné neobvyklé výdaje konkrétního spotřebitele, pokud se o nich poskytovatel dozví, ať už z výpisů z účtu či ze sdělení poskytnutého samotným spotřebitelem. Slanina a kol. jako příklad uvádí abnormální výdaje na léky, autor si dovolí uvést financování sportovní kariéry mladého sportovce obvykle spojené s vysokými klubovými příspěvky.¹⁴³

Pravdou však je, že stejně jako u nákladů na služby, ani zde neexistuje žádný statistický model speciálně určen k posuzování úvěruschopnosti. Modely či statistické údaje autorovi známé tak sledují převážně jiný účel. Diskuse k samoregulačnímu standardu ověřování úvěruschopnosti se teprve vedou.¹⁴⁴

3.2.2.1 Životní minimum a jeho aplikovatelnost na posouzení úvěruschopnosti

Nejfrekventovaněji zmiňovaným a částí judikatury aprobovaným je institut *životního minima* upravený v zákoně o životním a existenčním minimu. Dle komentáře k tomuto zákonu jde o „*společensky uznanou minimální hranici příjmů občana, pod níž nastává stav hmotné*

¹⁴⁰ Pojem „*nemandatorní výdaje*“ používá Flídr pro výdaje spotřebitelem dobrovolně vynakládané. Srov. FLÍDR, Jan. op. cit. sub 24.

¹⁴¹ SLANINA, Jan a kol. op. cit. sub 17, s. 428.

¹⁴² URAZ, Oliver. Posuzování úvěruschopnosti spotřebitele. *linkedin.com* [online]. 22. 10. 2019 [cit. 15. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.linkedin.com/pulse/mgr-oliver-uraz-posuzov%C3%A1n%C3%AD-%C3%BAv%C4%9BBruschopnosti-jakub-dohnal/?originalSubdomain=cz>.

¹⁴³ SLANINA, Jan a kol. op. cit. sub 17, s. 429.

¹⁴⁴ ČESKÁ LEASINGOVÁ A FINANČNÍ ASOCIACE. Diskuse expertní skupiny k samoregulačnímu standardu ověřování úvěruschopnosti. *clfa.cz* [online]. [cit. 15. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.clfa.cz/aktuality/172-diskuse-expertni-skupiny-k-samoregulacnimu-standardu-overovani-uveruschopnosti>.

nouze“ a slouží k „dočasnému zajištění základních životních potřeb na velmi skromné úrovni.“¹⁴⁵ Dle § 2 ŽivMin činí částka životního minima jednotlivce 4 860,- Kč.

V teorii i praxi není absolutní shoda na tom, zda je možné z částky životního minima při posuzování úvěruschopnosti bez dalších modifikací vycházet, neboť podle Slaniny a kol. by se jednalo už o takové omezení života spotřebitele, že by u něj nastal stav *nepřiměřeného strádání* (a za účinnosti Pokynů EBA 2020 tedy rovněž i *nepřiměřené zátěže*).¹⁴⁶ Autor souhlasí se Slaninou a kol., že částka životního minima je sama o sobě nedostatečná.

I přes zde uvedenou argumentaci Slaniny a kol. však některým soudům porovnání nemandatorních výdajů s údajem o životním minimu postačuje. Jako příklad autor uvádí rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 30. 12. 2022, č. j. 206 ICm 3015/2021-44, bod 36, kde soud uzavřel, že „[n]ení [...] nezbytné kompletní podložení jednotlivých položek, když lze akceptovat pro běžné životní výdaje (jídlo, hygienické potřeby) uvedení částky životního minima.“¹⁴⁷ V rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 23. 3. 2022, č. j. 27 Co 11/2022-116, bod 17, tento soud připouští, že by se k částce životního minima měla připočítat určitá rezerva, což je dle autora jeden z možných postupů, jak naplnit zákonem sledovaný požadavek *odborné péče*, byť by se automaticky nabízela další navazující otázka ohledně výše takové rezervy. Tento přístup se prosadil v Polsku, kde Rada Polského úřadu pro finanční dohled¹⁴⁸ vydala dne 7. 3. 2022 *stanovisko k opatřením zaměřeným na snížení míry úvěrového rizika* a doporučila, necht' poskytovatelé zohlední životní náklady domácnosti v míře převyšující životní minimum. Poskytovatelům navíc dává prostor k úpravám parametru nákladů pomocí multiplikátoru vyššího než 1, který má být dostatečnou rezervou odpovídající předpokládanému vývoji inflace a délce trvání úvěru.¹⁴⁹

¹⁴⁵ BECK, Petr, GRUNEROVÁ, Ivana a PAVELKOVÁ, Miroslava. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi: Zákon o životním a existenčním minimu: praktický komentář* [online]. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, komentář k § 2 ŽivMin [cit. 15. 2. 2023].

¹⁴⁶ SLANINA, Jan a kol. op. cit. sub 17, s. 433.

¹⁴⁷ Ke stejnému závěru opakovaně došel také Krajský soud v Praze, např. rozsudek ze dne 14. 1. 2022, sp. zn. 27 Co 327/2020, bod 35 nebo rozsudek ze dne 25. 3. 2021, sp. zn. 27 Co 25/2021, bod 35, dále pak např. rozsudek Krajského soudu v Ostravě, pobočka v Olomouci, ze dne 15. 7. 2021, sp. zn. 75 Co 173/2021, bod 13 nebo rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 15. 2. 2022, č. j. 47 Co 7/2022-161, bod 15, vše dostupné z: www.beck.online.cz.

¹⁴⁸ *Urząd Komisji Nadzoru Finansowego*.

¹⁴⁹ URZĄD KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO. Stanowisko UKNF skierowane do Prezesów Zarządów Banków oraz Dyrektorów oddziałów instytucji kredytowych ws. działań mających na celu ograniczenie poziomu ryzyka kredytowego. [knf.gov.pl](https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Stanowisko_UKNF_do_bankow_ws_ryzyka_kredytowego.pdf) [online]. 7. 3. 2022, s. 2 [cit. 28. 3. 2023]. Dostupné z: https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Stanowisko_UKNF_do_bankow_ws_ryzyka_kredytowego.pdf. Nutno však dodat, že zde uvedené životní náklady domácnosti (*koszty utrzymania gospodarstwa domowego*) nezahrnují jen nemandatorní výdaje, ale současně též náklady na bydlení. Jedná se tedy o jednu společnou částku na straně výdajů, se kterou poskytovatelé při posuzování úvěruschopnosti pracují.

Autor je naopak kritický k praxi některých poskytovatelů, kteří automaticky dovozují, že výše nemandatorních výdajů je rovna životnímu minimu. V první řadě je třeba dát prostor spotřebitelům, aby sami uvedli (prohlásili), jaká je výše jejich nemandatorních výdajů. Teprve poté poskytovatel rámcově porovná údaje uvedené spotřebitelem s údaji o životním minimu zvýšenými o přiměřenou rezervu, případně s výpisy z účtu, má-li je k dispozici, a jedná se zvláštní obezřetností, pokud při porovnávání shledá nějaký exces. Pokud je spotřebitelem uvedená částka nemandatorních výdajů vyšší, samozřejmě nepoužije údaj o životním minimu, nýbrž tuto vyšší částku.

Dále je třeba dodat, že některé soudy nižších stupňů¹⁵⁰ či finanční arbitr¹⁵¹ nepovažují životní minimum za relevantní kritérium pro posouzení úvěruschopnosti a vyžadují ověřování prostřednictvím dokladů i u těchto výdajů. Dle názoru autora je však uvalení takové „detektivní“ povinnosti v rozporu s výkladem směrnice CCD provedeným ve věci *CA Consumer Finance SA, C-449/13, bod 38*.

3.2.2.2 Využití dalších statistických údajů či modelů

V rozhodovací praxi Krajského soudu v Praze je možno se setkat s dalším modelem, který určuje částku, jež musí spotřebitel mít k dispozici, aby se nedostal do stavu *nepřiměřeného strádání*. Spotřebiteli by měla zůstat k uspokojení každodenních životních potřeb alespoň *nezabavitelná částka* ve smyslu nařízení vlády č. 595/2006 Sb., o nezabavitelných částkách. Přestože výpočet nezabavitelné částky pracuje i s částí normativních nákladů na bydlení, nijak se tato skutečnost nedotýká výše představené povinnosti ověřovat separátně náklady na bydlení včetně nájemného. Nezabavitelná částka se v tomto smyslu týká jen a pouze nemandatorních výdajů.¹⁵² Autor si nemyslí, že by se tento model výpočtu nemandatorních výdajů v praxi dále prosadil. Hlavním důvodem je velký nárůst základní nezabavitelné částky od roku 2023, jejíž výše činí 13 638,- Kč.¹⁵³ Taková rezerva je značně nepřiměřená a brání řádnému fungování úvěrového trhu.

¹⁵⁰ Srov. rozsudek Okresního soudu ve Vsetíně – pobočka ve Valašském Meziříčí ze dne 25. 5. 2021, č. j. 22 C 53/2020-177, bod 32 nebo rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 13. 4. 2022, č.j. 25 Co 88/2022-113, bod 15. Oba dostupné z: www.beck-online.cz.

¹⁵¹ Srov. nález finančního arbitra ze dne 26. 2. 2019, č. j. FA/SR/SU/870/2017 – 39, část 6. 3.

¹⁵² K tomu srov. rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 8. 2. 2022, sp. zn. 22 Co 244/2021, bod 22 nebo rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 5. 1. 2021, č. j. 22 Co 230/2020-156, bod 24. Dostupné z: <https://justice.cz/documents/17929/2551744/Si+20-2022+p%C5%99%C3%ADloha.pdf/1d31c8b1-9fc4-42c2-9b0f-cfc22a14ef08>.

¹⁵³ Srov. s částkou ve výši 7 872,75 Kč jako nezabavitelnou částkou k 1. 1. 2021.

Třetím možným postupem pro ověření a porovnání výše nemandatorních výdajů, zde už však společně s náklady na bydlení, je využití výsledků šetření ČSÚ s názvem *Statistika rodinných účtů zveřejněných* v publikaci *Spotřební výdaje domácnosti*.¹⁵⁴ S možností aplikace těchto údajů pracuje (nikoliv však při konkrétních výpočtech) také judikatura.¹⁵⁵ Publikace obsahuje značné množství dat. Pro poskytovatele by dle názoru autora bylo příliš složité a nákladné s těmito daty detailně pracovat, tj. vyhledávat jednotlivé údaje vztahující se k danému spotřebiteli a aplikovat je na příslušnou žádost o úvěr. Taková aktivita by se od poskytovatele dala předpokládat spíše u vyšších úvěrů, ovšem tam zase převládá povinnost prověřovat konkrétní výdaje (alespoň pokud jde o náklady na bydlení) před využitím statistických modelů.

Výše uvedený výklad se tedy dá shrnout tak, že v českém právním řádu dosud neexistuje ideální statistický model (či chcete-li samoregulační standard) pro ověřování úvěruschopnosti. To platí zaprvé u nemandatorních výdajů, kde se jako nejracionálnější jeví porovnávat spotřebitelem tvrzené výdaje s údaji o životním minimu navýšenými o přiměřenou rezervu, ledaže ze sdělení spotřebitele či výpisů z účtu vyplývá, že spotřebitel má nad rámec toho zvláštní, neobvyklé výdaje. Zadruhé to platí i u nákladů na bydlení, kde je u nízkých úvěrů přiměřená možnost porovnání s normativními náklady na bydlení. K využívání statistických modelů se staví kladně Flídr¹⁵⁶, Slanina a kol.¹⁵⁷ i Bezouška¹⁵⁸. Významní poskytovatelé mají k dispozici sofistikované automatizované systémy, které však zatím nejsou akceptovány jako vhodný nástroj pro individuální ověření úvěruschopnosti¹⁵⁹, byť i v tomto ohledu již můžeme nalézt rozsudky předznamenávající možné vykročení směrem k automatizaci a efektivnímu využití dat.¹⁶⁰ Je otázkou, jak bude tato možnost zakotvena v nové směrnici o spotřebitelských

¹⁵⁴ Nejnovější data se týkají kalendářního roku 2021, srov. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Spotřební výdaje domácností - 2021*. *czso.cz* [online]. 11. 8. 2021 [cit. 15. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/spotrebni-vydaje-domacnosti-2021>.

¹⁵⁵ Srov. rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 1. 12. 2020, sp. zn. 75 Co 328/2020 (v systému beck-online nesprávně označen jako pod č. j. 16 C 247/2019-57), bod 15 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 2018, sp. zn. 33 Cdo 2178/2018.

¹⁵⁶ FLÍDR, Jan. op. cit. sub 24.

¹⁵⁷ SLANINA, Jan a kol. op. cit. sub 17, s. 428-429.

¹⁵⁸ BEZOUŠKA, Petr. op. cit. sub 12.

¹⁵⁹ ČESKÁ LEASINGOVÁ A FINANČNÍ ASOCIACE. Stanoviska české leasingové a finanční asociace k aktuálním možnostem zlepšování poskytování finančních a leasingových služeb. *clfa.cz* [online]. 24. 10. 2019 [cit. 15. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.clfa.cz/data/dokumenty/0dd61707e0c25930f7ff823bc9a86c6e.pdf>.

¹⁶⁰ V tomto ohledu může být přelomovým rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 10. 2022, č. j. 104 VSPH 623/2022-53, bod 20: „Pokud bylo správcem namítáno, že dlužnice uvedla v žádosti výdaje ve výši 0 Kč (nájemné ve výši 4 500,- Kč), bylo žalobcem prokázáno, že při posuzování úvěruschopnosti dlužnice uvažoval s výdaji v celkové výši 10 741,- Kč dle interního ekonomického modelu (pracujícího se statistickými údaji a aktuálními údaji životních nákladů a normativních nákladů na bydlení). Stejným modelem žalobce stanovil poměr splátkového zatížení k průměrnému příjmu, které činilo v daném případě po poskytnutí úvěru 19,28 % z celkových příjmů dlužnice.“ Dostupné z: <https://isir.justice.cz/isir/doc/dokument.PDF?id=52401474>.

úvěrech, která je ke dni odevzdání této práce projednávána v legislativním procesu na úrovni Evropského parlamentu.¹⁶¹ Návrh směrnice počítá s použitím profilování nebo jiného automatizovaného zpracování osobních údajů, nevyžádá-li si spotřebitel *lidský zásah* ze strany poskytovatele.¹⁶² Česká leasingová a finanční asociace dlouhodobě prosazuje, aby bylo používání statistických modelů ve směrnici zakotveno.¹⁶³

3.2.3. Ověření prostřednictvím výpisu z účtu

Opakovaně byla v textu zmíněna možnost ověřit příjmy či výdaje prostřednictvím výpisů z účtu. Dle názoru autora je však porízení výpisů z účtu jen jednou z fakultativních možností, jak úvěruschopnost spotřebitele ověřit. Poskytovatel může splnit požadavek odborné péče i jinak, a tedy nemusí výpis z účtu požadovat, byť v takovém případě by měl věnovat větší pozornost jednotlivým dokladům.

Zde uvedený postup však dle autora platí jen u nižších úvěrů v řádech tisíců či nižších desítek tisíc korun a s nízkou výší splátek. U vyšších úvěrů by naopak autor předpokládal, že si poskytovatel vždy opatří výpisy z účtu. Z rozhodovací praxe lze uvést příklad, kdy Krajský soud v Ostravě akceptoval postup poskytovatele, který si vyžádal od spotřebitele pouze částečný výpis z účtu co do příjmové stránky k ověření mzdy z pracovního poměru.¹⁶⁴ Výše úvěru v tomto konkrétním případě přitom činila 7 000,- Kč. Také Pokyny EBA 2020 předpokládají předložení výpisu z běžných bankovních účtů jen do příjmové stránky.¹⁶⁵

Autor se domnívá, že poskytovatel nemusí vyžadovat předložení výpisů z účtu také tehdy, když spotřebitel žádá o další úvěr po řádném splnění svých povinností z předchozí úvěrové smlouvy. Rozdílné je to však v situaci, kdy je poskytovatelem úvěru banka, která má přehled o příjmech a výdajích spotřebitele v relevantním období, protože jeho účet zároveň vede.

¹⁶¹ COM (2021) 347 v konečném znění. Návrh směrnice Evropského Parlamentu a Rady o spotřebitelských úvěrech ze dne 30. 6. 2021. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/> Evropský parlament k tomuto návrhu předložil dne 25. 8. 2022 zprávu (návrh legislativního usnesení) s mnoha pozměňovacími návrhy vztahujícími se právě na oblast posuzování úvěruschopnosti. Srov. EVROPSKÝ PARLAMENT. Zpráva – A9-0212/2022. europarl.europa.eu [online]. 25. 8. 2022 [cit. 15. 2. 2023]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2022-0212_CS.html#_section1.

¹⁶² Čl. 18 odst. 6 návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o spotřebitelských úvěrech ze dne 30. 6. 2021, COM(2021) 347 v konečném znění. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu>.

¹⁶³ Srov. ČESKÁ BANKOVNÍ ASOCIACE, ČESKÁ LEASINGOVÁ A FINANČNÍ ASOCIACE. Společné memorandum České bankovní asociace a České leasingové a finanční asociace k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o spotřebitelských úvěrech. Clfa.cz [online]. 3. 12. 2021 [cit. 15. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.clfa.cz/data/dokumenty/1373-spolecne-memorandum-cba-a-clfa-k-ccd3122021.pdf>.

¹⁶⁴ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě - pobočka v Olomouci ze dne 1. 7. 2022, sp. zn. 75 Co 207/2021, bod 18. Dostupné z www.beck-online.cz.

¹⁶⁵ Pokyny EBA 2020, příloha 2 – informace a údaje pro posouzení úvěruschopnosti.

Je nepochybně oprávněné požadovat po bance, aby s tokem příjmů a výdajů na účtech jí vedených při posuzování úvěruschopnosti vždy pracovala.

Vyžádání úplného výpisu z účtu v případech, kdy to není dle autora nezbytné, může paradoxně dostat poskytovatele do problémů, které by neměl, pokud by si výpis nevyžádal. Předložený výpis z účtu totiž musí být s odbornou péčí analyzován. Soudy často v odůvodnění rozsudků akcentují, že poskytovatel dostatečně nerefletoval záporný zůstatek na účtu a blíže nezkoumal, proč k němu došlo.¹⁶⁶

Dále může z těchto výpisů vyjít najevo, že spotřebitel vynakládá výdaje na kurzové sázky u sázkových kanceláří. Sázení je obecně bráno jako riziková činnost, nicméně autor je toho názoru, že poskytovatel musí na takové transakce nahlížet jako na rizikové jen v případě, že spotřebitel utrácí za tímto účelem částky v řádech vyšších stovek až tisíců korun měsíčně. Sázení *per se* nepředstavuje automatickou překážku pro poskytnutí úvěru. Jde-li o částky nižší, pak dle autora nelze činit rozdíly mezi těmito výdaji a jinými formami zábavy jako je návštěva kina nebo divadla. Obdobně rozhodl též Krajský soud v Českých Budějovicích v rozsudku ze dne 26. 8. 2021, sp. zn. 42 ICM 1726/2021, bod 13: „*Popisované jednání (sázení v sázkových kancelářích) samozřejmě může být rizikovým chováním, ale není v možnostech žalobce, aby posoudil míru rizikovosti chování dlužníka, jako spotřebitele, tj. není a nemůže být postaveno najisto, zda dlužník je tzv. patologickým gamblerem či nikoliv, a dle názoru soudu nelze po žalobci ani spravedlivě požadovat, aby tyto závěry přijímal či prováděl šetření nad rámec zákonem požadovaného. Žalobce není institucí finančního poradenství zabezpečující prevenci rizikového chování dlužníků.*“¹⁶⁷

Z výpisu z účtu může být též zjištěno, že žalovaný má podstatně vyšší výdaje, než uvedl ve formuláři či čestném prohlášení, což je pro poskytovatele nepochybně varovným indikátorem, že se spotřebitel snaží svou finanční situaci zkreslit, aby na úvěr dosáhl. Tato skutečnost by měla poskytovatele vést k podrobnějšímu zkoumání úvěruschopnosti.¹⁶⁸ Spotřebitel může např. zamlčet vyživovací povinnost k nezaopatřenému dítěti nebo že je již zatížen jiným dluhem, jenž nemusí být zanesen do některého z úvěrových registrů.

¹⁶⁶ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 14. 1. 2022, sp. zn. 27 Co 327/2020, bod 35 nebo rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. 5. 2022, č. j. 8 Co 85/2022-135, bod 12. Oba dostupné z: www.beck-online.cz.

¹⁶⁷ Přísněji na sázení nahlíží naopak Městský soud v Praze v rozsudku ze dne 1. 3. 2022, č. j. 54 Co 10/2022-108. Dostupné z www.beck-online.cz.

¹⁶⁸ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 2. 3. 2022, sp. zn. 25 Co 1/2022, bod 30. Dostupné z www.beck-online.cz.

3.3. Role veřejných seznamů a soukromých databází při posuzování úvěruschopnosti

Do podkapitoly 2.1.4. autor v souladu se systematikou zákona o spotřebitelském úvěru zařadil pojednání o možnostech zjištění dosavadních dluhů spotřebitele, přičemž se omezil jen na výčet relevantních veřejných seznamů a úvěrových databází. Aby postupoval logicky se strukturou této diplomové práce, zařadil za výklad týkající se ověření příjmů a výdajů problematiku veřejných seznamů a soukromých databází a jejich úlohu důležitého zdroje informací pro posuzování úvěruschopnosti.

Zásadní význam mají insolvenční rejstřík a Centrální evidence exekucí jakožto veřejné seznamy. Spotřebitel, který je v úpadku, nebo kterému úpadek hrozí, byť ještě nemuselo být insolvenčním soudem vydáno formální rozhodnutí o úpadku ve smyslu § 136 InsZ, nepochybně nemůže být shledán schopným splatit úvěr. Výjimku si snad lze představit jen v situaci, kdy se insolvenční návrh podaný věřitelem jeví jako zjevně bezdůvodný ve smyslu § 128 InsZ. Obdobně si lze jen těžko představit, že by byl úvěruschopným spotřebitel, proti němuž je vedeno exekuční řízení.

Vzhledem k významu údajů z těchto zdrojů a nulovým či velmi nízkým nákladům spojeným s jejich opatřením autor souhlasí s Vackem, že absence ověření má vždy za následek porušení zákonem sledovaného požadavku odborné péče.¹⁶⁹

Pokud jde o databáze (registry), poskytovatel do nich musí nahlédnout tehdy, je-li to *nezbytné*.¹⁷⁰ To znamená, že *a contrario* není zákonnou povinností poskytovatele nahlížet do nich v každém případě.¹⁷¹ K takovému výkladu se přiklání i Pokyny EBA 2020.¹⁷² Zde uvedené však neplatí ve všech členských státech Evropské Unie. Na základě čl. 8 odst. 1 směrnice CCD bylo totiž členským státům umožněno, aby zachovaly právní úpravu, dle níž je povinností poskytovatele nahlédnout do příslušné databáze. Toho využilo např. Slovensko.¹⁷³

Z databází není možné zjistit všechny dluhy spotřebitele, např. zde není zanesen dluh ze smlouvy o zápůjčce mezi přáteli a členy rodiny, dluh na výživném vůči nezaopatřenému dítěti nebo dluh vůči společnosti, která neposkytuje údaje o svých pohledávkách vůči spotřebitelům do

¹⁶⁹ Srov. VACEK, Lukáš. op. cit. sub 38.

¹⁷⁰ § 86 odst. 1 ZSÚ, čl. 8 směrnice CCD.

¹⁷¹ HULMÁK, Milan. Práva a povinnosti věřitele při poskytování spotřebitelského úvěru. *Jurisprudence* [online]. 2010, č. 7 [cit. 17. 2. 2023]. Dostupné z www.aspi.cz.

¹⁷² Srov. Přílohu 2, část A, bod 12 Pokynů EBA 2020.

¹⁷³ Viz § 7 odst. 17 písm. b) zákona č. 129/2010 Z. z., o spotřebitelských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

některého z úvěrových registrů. Za účinnosti aktuální právní úpravy lze tudíž přisvědčit recentní judikatuře Ústavního a Nejvyššího soudu, že informace z úvěrových databází „[n]emusí být vždy kompletní. Použití informací z těchto databází není obligatorní, pokud je věřitel schopen doložit, že úvěruschopnost prověřil jinak, [...]“. ¹⁷⁴ Jedná se tedy jen o jeden z možných informačních zdrojů, byť v praxi velmi cenný, často využívaný a efektivní.

Autor si myslí, že podmínka nezbytnosti je vždy naplněna u vyšších úvěrů, kde není relevantní argument finanční nákladnosti vyžádání si takových údajů. U vysokých úvěrů si lze jen těžko představit, že by poskytovatel dostal požadavku odborné péče, aniž by prověřil úvěrové registry. ¹⁷⁵ Dále je pak nezbytnost naplněna tehdy, když je poskytovatelem banka disponující přístupem do registru BRKI.

Podle autora jsou však poskytovatelé povinni provést toto ověření i u většiny žádostí o nižší úvěr. Autor odkazuje na Hulmáka, jenž uvádí, že nezbytnost využití úvěrových registrů je nutno posoudit „s ohledem na informace poskytnuté spotřebitelem a eventuální pochybnosti o schopnostech spotřebitele úvěr splácet.“ ¹⁷⁶ U žadatelů o úvěr je často rozdíl mezi jejich příjmy a výdaji malý a není jednoduché učinit jednoznačný závěr o jejich úvěruschopnosti. Namísto je tedy v zájmu prevence před předlužením ověřit ještě alespoň jeden z úvěrových registrů. Jako další příklad autor uvádí situaci, kdy z výpisu z účtu nebo ze sdělení spotřebitele vyplývá, že spotřebitel již hradí splátky úvěru jinému poskytovateli – v takovém případě reálně hrozí, že spotřebitel využije nově poskytnutý úvěr k úhradě předchozího úvěru. Zvláště obezřetný musí být poskytovatel tehdy, když spotřebitel uvádí, že žádné výdaje u jiných poskytovatelů nemá, a přitom z výpisu z účtu vyplývá opak.

Poskytovatel samozřejmě nemusí v konkrétním případě nahlížet do všech výše zmíněných registrů. Poskytovatel odlišný od banky navíc do BRKI ani přímo nahlížet nemůže. Pokud je poskytovatelem banka, lze předpokládat, že využije možnosti registru BRKI. U vyšších úvěrů či v případě nesrovnalostí mezi informacemi sdělenými spotřebitelem a vyplývajícími z výpisů z účtu, stejně jako v případě eventuální pochybnosti o schopnosti spotřebitele úvěr splácet, autor očekává, že si banka vyžádá informace z jednoho dalšího registru. Pokud je poskytovatelem fyzická či právnická osoba odlišná od banky, lze po ní požadovat, necht' využije možnosti alespoň jednoho z registrů, je-li to nezbytné.

¹⁷⁴ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 10. 2020, č. j. II. ÚS 3000/19-2, bod 17 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 7. 2020, sp. zn. 20 Cdo 1522/2020, bod 9.

¹⁷⁵ FLÍDR, Jan. op. cit. sub 24.

¹⁷⁶ HULMÁK, Milan. op. cit. sub 171.

Mezi BRKI a NRKI se od 1. 1. 2006 uskutečňuje vzájemná výměna informací.¹⁷⁷ V praxi to znamená, že nebankovní poskytovatel může mít při splnění všech zákonných předpokladů též přístup k údajům z BRKI, byť formálně vzato nemá přístup do samotné databáze. Nezbytný je však souhlas spotřebitele se zpracováním osobních údajů pro účely vyžádání informace z BRKI.¹⁷⁸ Registr fyzických osob spravovaný zájmovým sdružením právnických osob SOLUS obsahuje na rozdíl od dvou výše uvedených registrů také údaje o prodlení s úhradou dluhu vůči vybraným společnostem z jiných ekonomických sektorů – např. dluh vůči operátorovi O2 Czech Republic a.s. nebo dodavateli elektřiny a plynu E.ON Energie, a.s.¹⁷⁹

Právní úprava vztahující se k výměně informací z databází mezi poskytovateli, spotřebiteli a případně některými dalšími subjekty je regulována v § 88 ZSÚ, § 20z zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, jakož i v zákoně č. 21/1992 Sb., o bankách. Některé aspekty této úpravy způsobují výkladové problémy, nicméně autor toto ponechává stranou diplomové práce.¹⁸⁰

¹⁷⁷ CZECH BANKING CREDIT BUREAU, A.S. Informační memorandum Bankovního registru klientských informací. *Mbank.cz* [online]. 28. 9. 2022 [cit. 14. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.mbank.cz/informace-k-produktum/dokumenty-ke-stazeni/formulare/informacni-memorandum-cbcb.pdf>.

¹⁷⁸ URAZ, Oliver. op. cit. sub 142.

¹⁷⁹ Z webu SOLUS, zájmového sdružení právnických osob. Aktuální seznam členských společností dostupný z: <https://www.solus.cz/clenske-spolecnosti/>.

¹⁸⁰ MAŠTALKA, Jiří, NONNEMANN, František. Informační databáze o bonitě a důvěryhodnosti spotřebitele. *Právní rozhledy* [online]. 2016, č. 10 [cit. 14. 2. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz. S touto problematikou významně souvisí také náleží Ústavního soudu ze dne 3. 11. 2020, sp. zn. Pl. ÚS 10/17.

4. Důsledky porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele

V souvislosti s vývojem právní úpravy v oblasti poskytování spotřebitelských úvěrů a účinností nového občanského zákoníku vyvstaly otázky týkající se soukromoprávních důsledků porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele. V právní teorii a praxi dlouho nepanovala shoda na tom, zda je soud povinen z úřední povinnosti zkoumat, jestli poskytovatel před uzavřením smlouvy řádně prověřil schopnost spotřebitele poskytnout úvěr splatit, a zda je případným důsledkem porušení takové povinnosti absolutní neplatnost smlouvy. Část právní teorie a praxe totiž zastávala názor, že se spotřebitel musí případné neplatnosti úvěrové smlouvy dovolat a jedná se tedy o relativní neplatnost.¹⁸¹ Zdaleka přitom nejde jen o teoretickou otázku, neboť většina spotřebitelů se v řízeních, jejichž předmětem je zaplacení dlužné částky z úvěrové smlouvy, procesně nebrání, tudíž není s to neplatnost namítnout.¹⁸²

Vzhledem k závažnosti dopadů do právní sféry poskytovatelů a spotřebitelů se jeví jako nezbytné věnovat této problematice celou kapitolu, přičemž není možné se omezit jen na právní úpravu aktuálně platnou a účinnou, která již problematiku soukromoprávních důsledků *pro futuro* vyřešila, neboť spory stále vznikají a vznikají budou i ze ZSÚ ve znění do 28. 5. 2022, ze SpotřÚ 2010 nebo ze zákona č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb. (dále jen „SpotřÚ 2001“).

4.1. Důsledky dle SpotřÚ 2001

Úvodem této kapitoly je vhodné uvést, že SpotřÚ 2001 neupravoval povinnost poskytovatele posoudit úvěruschopnost spotřebitele. Bylo tedy ponecháno čistě na vůli smluvních stran, zda spolu sjednají uzavření úvěrové smlouvy, bez ohledu na možné budoucí potíže se splacením úvěru. Otázkou platnosti úvěrové smlouvy, jejímuž uzavření nepředcházelo posouzení úvěruschopnosti, se zabýval Nejvyšší soud, který judikoval, že „[n]eprověřila-li si dostatečně žalobkyně (v postavení poskytovatele) solventnost budoucího dlužníka, nemá tato skutečnost za následek neplatnost smlouvy, ale jen to, že závazek nebude dlužníky řádně a včas věřiteli vrácen.“¹⁸³ Nejvyšší soud neshledal, že by se taková úvěrová smlouva přičila ustanovení § 39 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále jen „SOZ“). Nelze tudíž dovodit

¹⁸¹ Srov. VACEK, Lukáš. op. cit. sub 38, s. 118, dále též SLANINA, Jan a kol. op. cit. sub 17, s. 437.

¹⁸² BENEŠOVÁ, Jana. Čekání. *Právní prostor* [online]. 14. 10. 2019 [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/nazory/glosa-jany-benesove/cekani>, dále též rozsudek ESD ve věci C-679/18, *OPR-Finance*, ze dne 5. 3. 2020, bod 14.

¹⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 1. 2012, sp. zn. 32 Cdo 513/2010.

neplatnost úvěrové smlouvy.¹⁸⁴ K tomuto závěru se přihlásil Nejvyšší soud i o několik let později v rozsudku ze dne 20. 3. 2019, sp. zn. 33 Cdo 201/2018.

Je však otázkou, zda by obdobný přístup zaujal i Ústavní soud, nahlížíme-li na tuto problematiku optikou nálezu ze dne 26. 2. 2019, sp. zn. III. ÚS 4129/18, bod 21, v němž Ústavní soud zaujal stanovisko, že reálnost splacení dluhu ze strany spotřebitele „[j]e přece celkem výchozí zásada, kterou by jako obecný princip měly soudy vzít v úvahu bez ohledu na to, zda je v nějakém zákoně výslovně zakotven, anebo nikoli.“

4.2. Důsledky dle SpotřÚ 2010 ve znění do 24. 2. 2013

SpotřÚ 2010 ve znění do 24. 2. 2013 uložil poskytovateli povinnost, aby před uzavřením smlouvy o spotřebitelském úvěru, či v případě změny takové smlouvy spočívající ve významném navýšení celkové výše spotřebitelského úvěru, s odbornou péčí posoudil schopnost spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr, a to na základě dostatečných informací získaných i od spotřebitele, a je-li to nezbytné, nahlédnutím do úvěrových databází.¹⁸⁵

Protože původní znění § 9 odst. 1 SpotřÚ 2010 neobsahovalo soukromoprávní sankci za porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele, byla doktrína poměrně zdrženlivá a nejednotná v tom, zda mohla být úvěrová smlouva posouzena jako absolutně nebo relativně neplatná pro rozpor s účelem zákona ve smyslu § 39 SOZ.

Slanina a kol. k této otázce uvedli, že jde jen o porušení jiné zákonné povinnosti jednou ze smluvních stran nemající za následek neplatnost smlouvy ve smyslu § 39 SOZ.¹⁸⁶ Autoři komentáře se zároveň vymezili vůči rozhodovací praxi finančního arbitra, který úvěrové smlouvy opakovaně shledal absolutně neplatnými pro rozpor se zákonem a veřejným pořádkem.^{187 188}

Hulmák v této věci usoudil, že poskytovatel může odpovídat za škodu pro porušení povinností podle ustanovení § 9 SpotřÚ 2010 a § 420 odst. 1 SOZ, avšak zároveň dodal, že prokázání odpovědnosti poskytovatele je obtížné.¹⁸⁹ Hulmák tak byl přesvědčen, že důsledkem

¹⁸⁴ *Tamtéž.*

¹⁸⁵ § 9 odst. 1 SpotřÚ 2010 ve znění do 24. 2. 2013.

¹⁸⁶ SLANINA, Jan a kol. op. cit. sub 17, s. 437.

¹⁸⁷ Např. nálezní finančního arbitra ze dne 18. 3. 2015, evid. č. FA/2830/2015, potvrzený rozhodnutím o námitkách ze dne 9. 6. 2015, evid. č. FA/6273/2015.

¹⁸⁸ SLANINA, Jan a kol. op. cit. sub 17, s. 437.

¹⁸⁹ HULMÁK, Milan. op. cit. sub 171, s. 10.

porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele není neplatnost smlouvy, nýbrž odpovědnost za škodu. Ke stejnému závěru dospěli také Wachtlová a Slanina¹⁹⁰, avšak s Hulmákem se neshodli v tom, co vše může představovat škodu. Zatímco dle Wachtlové a Slaniny nemohl škodou býti přiměřený úrok, neboť jde o ekonomicky odůvodněnou cenu za poskytnutý úvěr¹⁹¹, Hulmák spotřebitelem zaplacené úroky za škodu považoval.¹⁹²

Vzhledem k nejednoznačnosti důsledků porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele ve smyslu § 9 odst. 1 SpotřÚ 2010 ve znění do 24. 2. 2013 bylo nepochybné, že se tato otázka dostane před obecné soudy. Teprve dne 20. 3. 2019 však Nejvyšší soud vydal rozsudek sp. zn. 33 Cdo 201/2018, kterým deklaroval, že: „[i] v režimu úpravy ustanovení § 9 odst. 1 zákona č. 145/2010 Sb. účinné před novelou provedenou zákonem č. 43/2013 Sb. mělo nesplnění povinnosti poskytovatelem úvěru řádně prověřit spotřebitelovu schopnost úvěr splatit důsledky v podobě absolutní neplatnosti takto uzavřené smlouvy.“¹⁹³ Důvodem pro závěr o absolutní neplatnosti je skutečnost, že jde o smlouvu, která svým účelem odporuje zákonu (§ 39 SOZ). Nejvyšší soud tedy tímto rozsudkem posvětil rozhodovací praxi finančního arbitra¹⁹⁴ a naopak se distancoval od názorů uvedených v komentářové literatuře. V odůvodnění zdůraznil Nejvyšší soud judikatorně ustálenou zásadu formulovanou Ústavním soudem v nálezu ze dne 11. 12. 2014, sp. zn. III. ÚS 4084/12 nebo v nálezu ze dne 26. 1. 2012, sp. zn. I. ÚS 199/11, že „[n]elze považovat za akceptovatelné, aby se případné soudní ochrany dostávalo subjektům, které evidentně poškozují práva svých klientů.“ Autor s tímto soudním rozhodnutím souhlasí a domnívá se, že § 39 SOZ se aplikuje jako tzv. *subsidiární klauzule*, která má své místo tam, kde zákon nespojuje s porušením zákonného zákazu jinou civilněprávní sankci.¹⁹⁵

Přestože se výklad Nejvyššího soudu po mnoha letech přiklonil na stranu spotřebitelů, právní úpravu SpotřÚ 2010 ve znění do 24. 2. 2013 autor rozhodně nepovažuje za dostatečnou, tedy takovou, která by naplňovala zásadu odpovědného úvěrování, jak ji specifikuje směrnice CCD. Jak vyplývá z důvodové zprávy k novele SpotřÚ 2010 provedené zákonem č. 43/2013 Sb., nikoliv výjimečnou praxí v té době bylo, že nereseriovní poskytovatelé spotřebitelských úvěrů poskytovali úvěry, aniž by kdy předpokládali, že jim bude dlužná částka splacena. Svůj příjem si

¹⁹⁰ WACHTLOVÁ, Lucie, SLANINA, Jan. *Zákon o spotřebitelském úvěru: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 104.

¹⁹¹ *Tamtéž*.

¹⁹² HULMÁK, Milan. op. cit. sub 171, s. 10.

¹⁹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2019, sp. zn. 33 Cdo 201/2018.

¹⁹⁴ Viz již výše citované rozhodnutí finančního arbitra o námitkách ze dne 9. 6. 2015, evid. č. FA/6273/2015.

¹⁹⁵ BEZOUSKA, Petr. In: FIALA, Josef, KINDL, Milan a kol. *Občanský zákoník: komentář*. I. díl [online]. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, komentář k § 39 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: www.aspi.cz.

však zajistili kupříkladu nepřiměřeným zajištěním (úvěr v řádu desítek tisíc korun byl zajištěn nemovitou věcí), zneužitím blanko směnky či nepřiměřenými sankcemi.¹⁹⁶

Nejednoznačnost právní úpravy SpotřÚ 2010 ve znění do 25. 2. 2013 nepochybně odradila mnoho spotřebitelů od nejistého soudního sporu o určení neplatnosti úvěrové smlouvy. Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 201/2018 bylo vydáno až 20. 3. 2019, kdy už u značného počtu spotřebitelů proběhlo exekuční či insolvenční řízení. Adekvátní soudní ochrany se tak nedočkali.

4.3. Důsledky dle SpotřÚ 2010 ve znění od 25. 2. 2013

Novelou SpotřÚ 2010 provedenou zákonem č. 43/2013 Sb. zákonodárce doplnil § 9 odst. 1 SpotřÚ 2010 tak, že od 25. 2. 2013 směl poskytovatel poskytnout spotřebitelský úvěr jen tehdy, pokud bylo po posouzení úvěruschopnosti spotřebitele s odbornou péčí zřejmé, že spotřebitel bude schopen úvěr splácet, se soukromoprávní sankcí v podobě neplatnosti v případě nesplnění takové povinnosti.¹⁹⁷

Co vedlo zákonodárce k doplnění § 9 odst. 1 SpotřÚ 2010? Jak uvádí důvodová zpráva k této novele, zákonodárce se především chtěl zasadit o jednoznačný výklad práva, ochranu spotřebitele na finančním trhu a posílení principu odpovědného úvěrování. Cílem bylo předcházet situacím z dob dřívějších, kdy docházelo k zajištění úvěru v řádu jednotek či desítek tisíců korun nemovitou věcí. Z dlouhodobého hlediska mělo dojít k zamezení předlužení a ochraně před pádem do dluhové pasti či snížení rizika nesplacení úvěru z důvodu předlužení spotřebitele.¹⁹⁸ Dle zákonodárce bylo sice možné již z původního znění SpotřÚ 2010 dovodit, že v případě negativního výsledku posouzení úvěruschopnosti nemá být úvěr poskytnut a opačné jednání je rozporné s dobrými mravy, tento výklad však dosud neměl jednoznačnou oporu v normativním textu SpotřÚ 2010.¹⁹⁹ Jak autor uvedl výše, na výkladu se neshodla ani doktrína.

Autor se však domnívá, že ani přijetí novely a doplnění § 9 odst. 1 SpotřÚ 2010 nevedlo k úplnému vyjasnění soukromoprávních důsledků porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost

¹⁹⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 43/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, č. 43/2013 Dz [online]. 22. 8. 2012 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: www.beck-online.cz

¹⁹⁷ § 9 odst. 1 SpotřÚ 2010 ve znění od 25. 2. 2013.

¹⁹⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 43/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů. Op. cit, sub 196.

¹⁹⁹ *Tamtéž.*

spotřebitele. Zejména po nabytí účinnosti (nového) občanského zákoníku bylo totiž sporné, zda je smlouva sjednaná v rozporu s § 9 odst. 1 SpotřÚ 2010 absolutně nebo relativně neplatná.

Podle Vacka mělo sjednání smlouvy v rozporu s § 9 odst. 1 SpotřÚ 2010 v režimu právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 za následek absolutní neplatnost dle § 39 SOZ ve spojení s § 40a SOZ²⁰⁰, zatímco od 1. 1. 2014 se jednalo zpravidla „jen“ o relativní neplatnost, neboť bylo na spotřebiteli, aby se v souladu s § 586 odst. 2 ObčZák neplatnosti smlouvy dovolal.²⁰¹ Tentýž autor však zároveň nevyločil, že „[v] některých konkrétních případech bude nutné jednání věřitele považovat za zjevně se přičící dobrým mravům nebo zjevně narušující veřejný pořádek, a tudíž smlouva bude neplatná absolutně (§ 588 ObčZák).“²⁰² Oddíl občanského zákoníku upravující neplatnost právního jednání je uvozen ustanovením § 574, dle něž je na právní jednání třeba spíše hledět jako na platné než jako na neplatné (zásada *in favorem negotii*). Dle autora se však toto ustanovení aplikuje jen tehdy, existují-li mezi smluvními stranami pochybnosti o platnosti právního jednání. Při určování konkrétního typu neplatnosti právního jednání nejde o to, jak chtěli účastníci jednat, ale o to, jaké následky má právní jednání porušující zákon.²⁰³

Dle § 39 SOZ je neplatný právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům. Tato právní úprava často vedla k automatické aplikaci absolutní neplatnosti, což bylo ještě pozůstatkem či jinými slovy myšlenkovým reziduem socialistického zákonodárství. V demokratickém právním státě postaveném na principu autonomie vůle, v němž je právo státu na zásah do soukromoprávní sféry omezeno, však takový postup není přípustný.²⁰⁴ Autor se domnívá, že již za účinnosti SOZ tedy přicházela v úvahu absolutní neplatnost jen tehdy, když byl v souvislosti s porušením zákonného zákazu narušen i veřejný pořádek.²⁰⁵

Naproti tomu dle § 580 ObčZák je neplatné právní jednání, které se přičí dobrým mravům, jakož i právní jednání, které odporuje zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje. Relativní neplatnost je upravena v § 586 odst. 1 ObčZák, který stanoví, že je-li neplatnost

²⁰⁰ S čímž autor souhlasí a odkazuje např. na usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 1/10, v němž je vyjádřena zásada nesouladu koncepce relativní neplatnosti spotřebitelských smluv s ústavním pořádkem, zejména s principy rovnosti, přiměřenosti a právní jistoty.

²⁰¹ VACEK, Lukáš. op. cit. sub 38, s. 118-119.

²⁰² VACEK, Lukáš. op. cit. sub 38, s. 119.

²⁰³ HANDLAR Jiří, DOBROVOLNÁ Eva. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník: komentář. Obecná část (§ 303-654)*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022, komentář k § 580, s. 1853-1854.

²⁰⁴ BEZOUŠKA, Petr. In: FIALA, Josef, KINDL, Milan a kol. op. cit. sub 195.

²⁰⁵ *Tamtéž*.

právního jednání stanovena na ochranu zájmu určité osoby, může vznést námitku neplatnosti jen tato osoba. Dle § 588 ObčZák soud přihledne i bez návrhu k neplatnosti právního jednání, které se zjevně přiči dobrým mravům, anebo které odporuje zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek. To platí i v případě, že právní jednání zavazuje k plnění od počátku nemožnému.

Co se týče otázky veřejného pořádku a jeho vlivu na absolutní neplatnost, je tak možné dovodit, že zásadní rozdíl mezi SOZ a ObčZák je v intenzitě jeho narušení. V režimu ObčZák nepostačuje pouhý rozpor právního jednání s veřejným pořádkem, ale tento rozpor musí být určitým způsobem kvalifikovaný (veřejný pořádek je narušen *zjevně*). Dle recentní judikatury Nejvyššího soudu „zjevnost“ porušení veřejného pořádku „[v]yjadřuje důraz na zřejmost, jednoznačnost či nepochybnost závěru, že k narušení veřejného pořádku posuzovaným jednáním došlo. [...] V pochybnostech, zda byl posuzovaným jednáním narušen veřejný pořádek, je třeba se přiklonit k závěru, že tomu tak není.“²⁰⁶

V souvislosti s posouzením úvěruschopnosti je tak nutno si položit tyto otázky:

- 1) Směřuje ustanovení § 9 odst. 1 věta poslední SpotřÚ 2010 pouze k ochraně zájmu jedné osoby a musí se jej tato následně dovolat (§ 586 ObčZák)?
- 2) Je porušením povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele (zjevně) narušen veřejný pořádek (§ 588 ObčZák)?

Co se týče otázky 1), relativní neplatnost pro rozpor se zákonem nastoupí jen za předpokladu, že se porušení zákona dotýká zájmu pouze některého z účastníků a současně je pro naplnění smyslu a účelu porušeného zákona nezbytné, aby měl účastník možnost zvážit, zda následně zruší následky takového právního jednání (§ 586 ObčZák ve spojení s § 580 odst. 1 ObčZák). Autor nepochybuje, že neplatnost není v tomto případě stanovena jen na ochranu spotřebitele (jedné osoby), jak již bylo uvedeno v první kapitole této práce u výkladu k principu odpovědného úvěrování. I kdybychom však dokázali nalézt argumenty pro opačný výklad, stále by bylo nutné nejdříve zkoumat, zda je nezbytné, aby se spotřebitel musel takové neplatnosti dovolat. K tomu je nutné nejdříve odpovědět na otázku 2), neboť jednání spadající pod § 588 ObčZák není nutné zkoumat podle § 586 ObčZák. Obě otázky se tak mezi sebou výrazně prolínají.

Odpověď na otázku 2) nám poskytuje rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 2018, sp. zn. 33 Cdo 2178/2018: „Povinnost posouzení úvěruschopnosti spotřebitele chrání nejen

²⁰⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. 31 ICdo 36/2020, bod 48.

spotřebitele samého před negativními důsledky neschopnosti úvěr splácet, ale zprostředkovaně také společnost jako celek, neboť předchází negativním sociálním důsledkům předlužení a insolvence v podobě pádu spotřebitele a osob na něm závislých do veřejné sociální sítě, narušení rodinných a sociálních vztahů atd. V neposlední řadě chrání i pozici věřitelů samých, neboť odborné posouzení úvěruschopnosti spotřebitele při žádosti o další úvěr snižuje riziko věřitelů, kteří témuž spotřebiteli poskytli úvěry či jiné služby již dříve.“ Tímto rozsudkem Nejvyšší soud zamítl dovolání proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě, kterým byla úvěrová smlouva shledána absolutně neplatnou pro rozpor se zákonem ve spojení se zjevným narušením veřejného pořádku. Zjevné narušení veřejného pořádku představují zde zmíněné širší důsledky porušení povinnosti.²⁰⁷

Ještě dříve, než důsledek v podobě absolutní neplatnosti judikoval Nejvyšší soud, přiklonil se k témuž výkladu také finanční arbitr. Spotřebitelé se dle něj řadí mezi zranitelné skupiny osob, kterým musí být poskytnuta speciální ochrana, neboť jsou zpravidla vůči podnikateli hospodářsky a informačně slabší stranou s nedostatkem profesionálních zkušeností a nemožností stanovit si smluvní podmínky. Absolutní neplatnost je dle finančního arbitra nutným důsledkem porušení povinnosti poskytovatele.²⁰⁸ Dle autora je dále možné též odkázat na náleží Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 1/10, v němž je vyjádřena zásada nesouladu koncepce relativní neplatnosti spotřebitelských smluv s ústavním pořádkem, zejména s principy rovnosti, přiměřenosti a právní jistoty.

Vrátíme-li se zpět k otázce 1), musíme dospět k závěru, že § 9 odst. 1 SpotřÚ 2010 neklade na spotřebitele takové požadavky, aby se musel svého práva na určení neplatnosti smlouvy dovolávat.²⁰⁹ Výjimečně však lze najít i soudní rozhodnutí, která s odkazem na Vacka dovozují, že důsledkem je toliko neplatnost relativní.²¹⁰

²⁰⁷ Srov. rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 14. 1. 2022, sp. zn. 27 Co 327/2020, bod 31. Dostupné z www.beck-online.cz.

²⁰⁸ Nález finančního arbitra ze dne 28. 5. 2018, č. j. FA/SR/SU/1192/2017 – 20, obdobně též GOTTWALD, Jiří. Neplatnost smluv o spotřebitelském úvěru. *Soudce* [online]. 2015, č. 6 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: www.aspi.cz.

²⁰⁹ Shodně také JANOUŠEK, Michal, MIKOLAJEK, Ivo. Právní následky porušení povinnosti přezkoumat bonitu klienta podle zákona o spotřebitelském úvěru. *Právní rozhledy* [online]. 2022, č. 6 [cit. 20. 2. 2023] Dostupné z: www.beck-online.cz.

²¹⁰ Srov. rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 22. 8. 2017, sp. zn. 64 Co 252/2017. Dostupné z www.beck-online.cz. Z pro autora nepochopitelných důvodů na tento rozsudek odkazuje ve své rozhodovací praxi Okresní soud v Chebu, který z něj ale naopak dovozuje absolutní neplatnost – srov. rozsudek ze dne 24. 11. 2022, č. j. 8 C 195/2022-24, bod 4. Dostupné z: www.beck-online.cz.

4.4. Důsledky porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele dle ZSÚ

Ani v právní úpravě účinné od 1. 12. 2016 do 28. 5. 2022 (ZSÚ ve znění před novelizací provedenou zákonem č. 96/2022 Sb.) se zákonodárci nepodařilo rozptýlit výkladové potíže ohledně absolutní či relativní neplatnosti úvěrové smlouvy, ba naopak vyvrcholily pochybnosti ohledně souladu ZSÚ s právem EU, konkrétně s čl. 8 a čl. 23 směrnice CCD. To vyústilo až v podání předběžných otázek Evropskému soudnímu dvoru Okresním soudem v Ostravě.

Dle § 87 odst. 1 ZSÚ ve znění do 28. 5. 2022 platí, že *„Poskytne-li poskytovatel spotřebiteli spotřebitelský úvěr v rozporu s § 86 odst. 1 větou druhou, je smlouva neplatná. Spotřebitel může uplatnit námitku neplatnosti v tříleté promlčecí lhůtě běžící ode dne uzavření smlouvy. Spotřebitel je povinen vrátit poskytnutou jistinu spotřebitelského úvěru v době přiměřené jeho možností.“* Toto ustanovení je problematické hned v několika rovinách, které budou rozebrány v jednotlivých podkapitolách.

4.4.1. Relativní versus absolutní neplatnost v prvních letech účinnosti zákona

V původním návrhu zákona předloženém Ministerstvem financí Vládě ČR²¹¹ bylo zamýšleno (v § 86 odst. 1 tohoto návrhu), že poskytnutí úvěru bez splnění povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele bude sankcionováno relativní neplatností a spotřebitel bude moci uplatnit námitku neplatnosti ve lhůtě 10 let.²¹² Vládní návrh zákona ze dne 22. 12. 2015 předložený Poslanecké sněmovně jako sněmovní tisk 679/0 opustil stanovení lhůty pro uplatnění neplatnosti, přesto z důvodové zprávy vyplývá, že zákonodárce prosazoval sankci v podobě relativní neplatnosti, které se spotřebitel může dovolat v obecných promlčecích lhůtách.

Pozměňovacím návrhem Rozpočtového výboru Poslanecké sněmovny²¹³ bylo do textu ustanovení § 87 odst. 1 ZSÚ vloženo právo spotřebitele uplatnit neplatnost smlouvy v tříleté promlčecí lhůtě, jež počíná běžet ode dne uzavření smlouvy. Touto změnou chtěl zákonodárce (ve shodě s důvodovou zprávou) jednoznačně vyjádřit příklon k relativní neplatnosti.

Zákon o spotřebitelském úvěru tak postavil soudy i finančního arbitra před nesnadné otázky: je žádoucí interpretovat ustanovení § 87 odst. 1 ZSÚ ve spojení s ustanovením § 588

²¹¹ Původní návrh zákona počítal s názvem „zákon o úvěru pro spotřebitele“.

²¹² MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Ministerstvo financí předkládá vládě návrh zákona o úvěru pro spotřebitele. *mfc.cz* [online]. 15. 9. 2015 [cit. 22. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.mfc.cz/cs/soukromy-sektor/spotrebitelske-uvery/aktuality/2015/ministerstvo-financi-predklada-vlade-nav-22582>.

²¹³ Usnesení Rozpočtového výboru ze dne 1. 4. 2016, doručené poslancům jako Sněmovní tisk 679/3, Poslanecká sněmovna, 7. období, 2013 – 2017.

ObčZák²¹⁴, pomocí eurokonformního²¹⁵ a ústavně konformního výkladu²¹⁶ jako absolutně neplatné, když takový výsledek povede k výsledku předvídanému čl. 8 a 23 směrnice CCD? Je vhodné v letech pozdějších po přijetí ZSÚ vycházet z konstantní judikatury Nejvyššího a Ústavního soudu ke SpotřÚ 2010 (Pl. ÚS 1/10 ze dne 9. 2. 2011, III. ÚS 4129/18 ze dne 26. 2. 2019 nebo 33 Cdo 2178/2018 ze dne 25. 7. 2018), která se taktéž kloní k absolutní neplatnosti úvěrových smluv? Nebo mají soudy a finanční arbitr přistoupit na jazykový výklad § 87 odst. 1 ZSÚ ve znění do 28. 5. 2022 a pokládat takové smlouvy „jen“ za relativně neplatné? Nelze první a druhou uvedenou možnost považovat za výklad vnitrostátního práva *contra legem*? Není naopak třetí postup v rozporu s čl. 8 a 23 směrnice CCD, případně s ústavním pořádkem?

Pokud jde o předmětné články směrnice CCD, pak s čl. 8 směrnice CCD již autor pracoval v kapitole upravující postup posouzení úvěruschopnosti. Zde je vhodné připomenout, že na základě čl. 8 odst. 1 věty první směrnice CCD mají členské státy povinnost zajistit, aby poskytovatel provedl posouzení úvěruschopnosti spotřebitele „na základě dostatečných informací získaných případně od spotřebitele, a pokud je to nezbytné, na základě vyhledávání v příslušné databázi.“²¹⁷ Čl. 23 směrnice CCD se naopak týká sankcí, které musí členské státy přijmout v případě porušení povinnost posoudit úvěruschopnost. Takové sankce musí být „účinné, přiměřené a odrazující“.

První odborný výklad nové právní úpravy poskytli v roce 2017 Slanina a kol. v komentáři k ZSÚ. Bez uvedení jakýchkoliv pochybností dali přednost jazykovému výkladu a sankci v podobě relativní neplatnosti. Tříletá promlčecí lhůta stanovená zákonem je dle těchto autorů dostatečná pro to, aby spotřebitel uplatnil neplatnost smlouvy.²¹⁸ Autoři komentáře se nijak nezabývali závěrem judikatury ESD, že existuje „[n]ezanedbatelné nebezpečí, že se spotřebitel, zejména z důvodu nevědomosti, nebude dovolávat právní normy určené k jeho ochraně.“²¹⁹

V rozhodovací praxi finančního arbitra lze vysledovat případy vykročení směrem k relativní neplatnosti úvěrové smlouvy. To je rozdíl oproti jeho rozhodovací praxi za účinnosti SpotřÚ 2010, kde se dokonce neváhal vymezit i vůči názorům v doktríně. Patrné je to např. v nálezu ze dne 29. 10. 2019, č. j. FA/SR/SU/2018/2018 – 24, kde finanční arbitr posuzoval

²¹⁴ Soud přihlédne i bez návrhu k neplatnosti právního jednání, které se zjevně příčí dobrým mravům, anebo které odporuje zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek.

²¹⁵ Rozsudek ESD ve věci *Radlinger a Radlingerová*, C-377/14, ze dne 21. 4. 2016, bod 62 a 63.

²¹⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2011, Pl. ÚS 1/10.

²¹⁷ K tomu opětovně srov. rozsudek ESD ve věci *CA Consumer Finance SA*, C-449/13, ze dne 18. 12. 2014.

²¹⁸ SLANINA, Jan a kol. op. cit. sub 17, s. 439-440.

²¹⁹ Rozsudek ESD ve věci *Faber*, C-497/13, ze dne 4. 6. 2015, bod 42.

platnost dvou smluv – jedné uzavřené za účinnosti SpotřÚ 2010 (ve znění od 25. 2. 2013), druhé za účinnosti ZSÚ (ve znění do 28. 5. 2022). V prvním případě dospěl k závěru, že smlouva je absolutně neplatná, ve druhém sice její neplatnost určil také, avšak jen na základě toho, že spotřebitel se neplatnosti včas (ve tříleté lhůtě od uzavření smlouvy) dovolal. K nutnosti dovolat se relativní neplatnosti se finanční arbitr přihlásil též v dalších nálezech, např. v nálezu ze dne 3. 11. 2019, č. j. FA/SR/SU/779/2019-21. Vzhledem k následným tendencím judikatury však finanční arbitr změnil právní výklad předmětného ustanovení a v pozdějších nálezech již můžeme vysledovat příklon k absolutní neplatnosti.²²⁰

Rozhodnutí obecných soudů v prvních letech účinnosti ZSÚ naproti tomu nejsou veřejně k dispozici. Autor se domnívá, že soudy si patrně nebyly jisté výkladem předmětného ustanovení § 87 odst. 1 ZSÚ, případně postupovaly v souladu s gramatickým výkladem.²²¹

Pochybnosti stran souladu zde uvedené právní úpravy se směrnicí CCD či ústavním pořádkem vedly k zahájení dvou oddělených řízení:

- a) řízení o předběžné otázce před ESD na základě žádosti Okresního soudu v Ostravě ze dne 25. 10. 2018, které se týká souladu čl. 8 a 23 směrnice CCD s vnitrostátní právní úpravou,
- b) řízení o návrhu na zrušení § 87 odst. 1 věty druhé ZSÚ před Ústavním soudem na základě návrhu Krajského soudu v Brně ze dne 12. 2. 2020 pro rozpor s čl. 1 a čl. 36 odst. 1 LZPS.

4.4.2. Rozsudek ve věci OPR-Finance a jeho vliv na rozhodovací praxi

Okresní soud v Ostravě se tázal Evropského soudního dvora, zda čl. 8 a 23 směrnice CCD brání takové vnitrostátní právní úpravě, která vyžaduje, aby se spotřebitel neplatnosti v tříleté promlčecí lhůtě dovolal, a zda naopak čl. 8 a 23 směrnice CCD zakládá povinnost aplikovat sankci za porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele z úřední povinnosti (*ex officio*). V žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce připomněl, že spotřebitelé vznášejí hmotněprávní námitku promlčení jen výjimečně.²²²

²²⁰ Srov. nález finančního arbitra ze dne 24. 10. 2022, č. j. FA/SR/SU/1271/2022-18, část 7.6.

²²¹ Inklinaci k jazykovému výkladu normy lze dovodit z bodu 14. odůvodnění rozsudku ESD ve věci OPR-Finance, C-679/18, ze dne 5. 3. 2020: „Předkládající soud v této souvislosti zaprvé uvádí, že podle ustálené české právní praxe i doktríny vnitrostátní soud nesmí sankci relativní neplatnosti vyplývající z § 87 odst. 1 zákona č. 257/2016 o spotřebitelském úvěru uplatnit z úřední povinnosti.“

²²² Konkrétně uvedl, že mu byly za dobu 2 let známy jen 3 případy, v nichž spotřebitel nezastoupený advokátem uplatnil námitku neplatnosti. Srov. žádost Okresního soudu v Ostravě o rozhodnutí o předběžné otázce ze dne 25. 10. 2018, bod 13 [online]. [cit. 22. 2. 2023]. Dostupné z:

Evropský soudní dvůr vydal dne 5. 3. 2020 rozsudek ve věci *OPR-Finance*, C-679/18, z něhož vyplývá, že čl. 8 ve spojení s čl. 23 směrnice CCD zakládá povinnost soudu zkoumat *ex officio*, zda poskytovatel řádně posoudil úvěruschopnost spotřebitele. Zjistí-li vnitrostátní soud porušení této povinnosti, je důsledkem absolutní neplatnost úvěrové smlouvy. Vnitrostátní úprava nesmí být v rozporu se zde uvedeným výkladem směrnice CCD.

Evropský soudní dvůr v rozhodnutí zdůraznil *zásadu efektivit*y, která brání podmínce, aby neplatnost musela být spotřebitelem namítnuta.²²³ *Zásada efektivit*y stanoví, že vnitrostátní právní úprava nesmí znemožňovat nebo nadměrně ztěžovat výkon práv přiznaných právním řádem Unie.²²⁴ Evropský soudní dvůr opakovaně judikoval, že zásadě efektivity by nebylo učiněno za dost a ochrana spotřebitele by byla značně ztížena, pokud by vnitrostátní soudy nebyly povinny zkoumat splnění povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele *ex officio*, přičemž to odůvodňuje nerovným postavením spotřebitele vůči poskytovateli (z hlediska vyjednávací síly a informovanosti) a také tím, že spotřebitelé sami často nejsou schopni dovolat se právní normy určené k jejich ochraně.²²⁵

Autor se zaměří ještě na jeden problém zmiňovaný Okresním soudem v Ostravě a rozvine jej v širším kontextu. Tento soud zdůraznil, že od spotřebitele lze sice očekávat např. namítnutí promlčení nároku či rozpoznání lichevního jednání poskytovatele, jelikož tyto instituty jsou obecně známé. Jen těžko však lze podle Okresního soudu v Ostravě po spotřebiteli požadovat, aby mu byla známa samotná existence institutu posouzení úvěruschopnosti.²²⁶

Dle autorova názoru je nicméně takové tvrzení až příliš ochrannářské, když pomíjí evropský trend kladoucí na spotřebitele vyšší nároky: „[u] dnešního tzv. průměrného spotřebitele má být míra jeho pozornosti posuzována přísněji než dříve (již nejen povrchní či zběžná pozornost, ale rozumná míra pozornosti a opatrnosti).“²²⁷

<https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?docid=220235&pageIndex=0&doclang=CS&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=379066>.

²²³ Rozsudek ESD ve věci *OPR-Finance*, C-679/18, ze dne 5. 3. 2020, bod 32, 34 a 36.

²²⁴ Rozsudek ESD ve věci *CA Consumer Finance SA*, C-449/13, ze dne 18. 12. 2014, bod 23.

²²⁵ Rozsudek ESD ve věci *OPR-Finance*, C-679/18, ze dne 5. 3. 2020, bod 18 a 19, dále též rozsudek ESD ve věci *Radlinger a Radlingerová*, C-377/14, ze dne 21. 4. 2016, bod 62, 63 a 66.

²²⁶ *Tamtéž*.

²²⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 10. 2008, sp. zn. 32 Cdo 4661/2007.

Na druhou stranu má autor za to, že po spotřebiteli nelze požadovat, aby věděl, zda poskytovatel svou povinnost skutečnost dodržel.²²⁸ Spotřebitel nemusí mít a zpravidla ani nemá přístup k informacím a statistickým modelům²²⁹, které poskytovatel při posouzení úvěruschopnosti využil. Poskytovatel je sice podle § 88 odst. 3 ZSÚ povinen informovat spotřebitele o úmyslu vyhledávat v úvěrových databázích, další informace však může získávat i ověřovat zcela nezávisle na spotřebiteli. Jak je navíc patrné z této diplomové práce, jednotná sada informací požadovaných pro posouzení úvěruschopnosti prakticky neexistuje, tudíž spotřebitel může jen těžko vědět, jak má proces posouzení *de lege artis* vypadat. Od průměrného spotřebitele nelze očekávat, že bude jednat s odbornou péčí, svou úvěruschopnost tak vlastně nemůže ani sám vyhodnotit. Pokud by ji dokázal sám vyhodnotit, pak by zákonný požadavek provést posouzení úvěruschopnosti byl redundantní.

Spotřebitel se tak o tom, že jeho úvěruschopnost nebyla prověřena s odbornou péčí, nemusí nikdy dozvědět. Z judikatury ESD, na kterou navazuje i Městský soud v Praze, však jednoznačně vyplývá, že „*promlčecí lhůta může být slučitelná se zásadou efektivity pouze tehdy, pokud měl spotřebitel možnost seznámit se se svými právy před tím, než tato lhůta začne běžet nebo uplyne.*“²³⁰ Byť se tato rozhodnutí týkala zneužívajících (nepřiměřených) ujednáních v spotřebitelských smlouvách, autor vidí mezi těmito případy paralelu²³¹, a dokonce si myslí, že u posouzení úvěruschopnosti by měla být spotřebiteli poskytnuta širší ochrana.

Okamžik nabytí vědomosti o porušení povinnosti poskytovatele prověřit úvěruschopnost byl kruciólní též pro zajímavý nálezní finanční arbitra, který se zabýval situací, kdy spotřebitel splnil řádně a včas své smluvní povinnosti z úvěrové smlouvy a teprve po dvou letech po tomto splnění podal návrh na zahájení řízení před finančním arbitrem pro porušení povinnosti dle § 86 ZSÚ.²³² Finanční arbitr uzavřel, že spotřebitel neměl skutečnost vědomost o poskytovatelově porušení předmětné povinnosti dříve než ke dni sepsání výzvy k nápravě (případně předžalobní výzvy).²³³ Spotřebiteli tak vznikl nárok na bezdůvodné obohacení.

²²⁸ K tomu srov. stanovisko generální advokátky Juliane Kokottové ze dne 14. 11. 2019 ve věci *Cofidis*, C-616/18, a ve věci *OPR-Finance*, C-679/18, bod 52.

²²⁹ A třeba i k automatizovaným interním modelům, na které Česká leasingová a finanční asociace ráda odkazuje.

²³⁰ Rozsudek ESD ve věci *BNP Paribas Personal Finance*, C-776/19 až C-782/19, ze dne 10. 6. 2021, bod 46, dále pak rozsudek ESD ve věci *LH*, C-485/19, ze dne 22. 4. 2021, body 60-63, a dále pak rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 30. 6. 2022, č. j. 29 Co 492/2021-238, bod 35. Dostupné z: https://justice.cz/documents/14569/1865919/29Co_492_2021_18/7330e95d-fbf3-48df-ac43-0b919bd464df.

²³¹ Srov. KMEC, Jiří. Ověřování úvěruschopnosti spotřebitele. *Soudní rozhledy* [online]. 2020, č. 5 [cit. 21. 2. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

²³² Nález finančního arbitra ze dne 4. 9. 2022, č. j. FA/SR/SU/2187/2021 – 23.

²³³ *Tamtéž*, část 7.4.

Finanční arbitr v této věci odkázal i na rozsudek ve věci *OPR-Finance* a dovedl, že je úvěrová smlouva absolutně neplatná.

Autor má však za to, že za těchto okolností již směrnice neposkytuje spotřebiteli tak širokou ochranu a dal by přednost jazykovému výkladu § 87 odst. 1 ZSÚ ve znění do 28. 5. 2022. Autor vychází ze stanoviska generální advokátky Kokottové k rozsudku ESD ve věci *OPR-Finance*: „*Ochrana spotřebitele proti prekluzivním a promlčecím lhůtám však končí, jakmile věřitel již nemůže uplatnit žádné nároky z úvěrové smlouvy. Není totiž zjevný žádný důvod dál chránit spotřebitele po úplném vyřízení smlouvy. Pokud by takovéto lhůty nebylo možno uplatnit ani poté, pak by se spíš jednalo o nerovnováhu ve prospěch spotřebitele, která by mohla svádět ke zneužívání.*“²³⁴

Ze stanoviska generální advokátky Kokottové také vyplývá, že v případě upřednostnění relativní neplatnosti by poskytovatelé mohli obcházet ochranu spotřebitele podáním žaloby až po třech letech, čímž by eliminovali spotřebitelovu možnost uplatnit námitku neplatnosti smlouvy v řízení před soudem.²³⁵

Vrátíme-li se zpět k odpovědi Evropského soudního dvora na předložené předběžné otázky, pak můžeme uzavřít, že vnitrostátní soudy jsou *ex officio* povinny vyslovit neplatnost úvěrové smlouvy z důvodu porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele. Zdálo by se, že spor je tím zažehnán a vnitrostátní soudy budou napříště posuzovat takové úvěrové smlouvy jako absolutně neplatné. Jako problematický se však stále může jevit bod 45 rozsudku, kterým Evropský soudní dvůr ponechal vnitrostátnímu soudu možnost rozhodnout, zda již takový výklad vnitrostátního práva ve vztahu ke směrnici CCD není tzv. *contra legem*.

4.4.3. Eurokonformní výklad a jeho limity

V obecnosti je možno uvést, že směrnice CCD je nadána nepřímým účinkem. Z toho důvodu je povinností národních soudů vykládat vnitrostátní právo tzv. *eurokonformně*, tj. co nejbližší smyslu a cíli čl. 8 a 23 směrnice CCD, aby byla zajištěna plná účinnost směrnice (srov. rozsudek ESD ve věci *Pfeiffer*, C-397/01, ze dne 5. 10. 2004).

²³⁴ K tomu srov. stanovisko generálního advokátky Kokottové ze dne 14. 11. 2019 ve věci *Cofidis*, C-616/18, a ve věci *OPR-Finance*, C-679/18, bod 69.

²³⁵ *Tamtéž*, bod 63.

Eurokonformní výklad však má své limity, které reprezentují obecné právní zásady, uznané vnitrostátní výkladové metody a konečně také zde zmiňovaný výklad vnitrostátního práva *contra legem*.²³⁶ Můžeme si tedy položit otázku, zda se již nejedná o výklad *contra legem*, který by vyloučil aplikaci nepřímého účinku a založil by spotřebitelům pouze právo dovolat se práva na náhradu škody proti státu. Mohlo by se zdát, že odpověď na tuto otázku je jednoznačná, vždyť přeci § 87 odst. 1 ZSÚ, ve znění do 28. 5. 2022, jednoznačně stanovil, že možnost spotřebitel uplatnit námitku neplatnosti je omezena tříletou promlčecí lhůtou běžící ode dne uzavření úvěrové smlouvy.

Autor nicméně dospěl k závěru, že o výklad *contra legem* nejde. Může jít sice o výklad *contra verba legis* (rozpor s doslovným zněním zákona), což však neznamena totéž. Pokud vnitrostátní právo umožňuje výklad *contra verba legis*, může se dle autora vztahovat nepřímý účinek směrnice i na tuto nadstandardní metodu interpretace.²³⁷

Z konstantní judikatury Ústavního soudu lze dovodit, že obecné soudy se mohou odchýlit od doslovného znění zákona za předpokladu, že to vyžaduje účel zákona, historie vzniku, systematická souvislost nebo principy se základem v ústavně konformním právním řádu jako celku.²³⁸ ²³⁹ Ústavní soud nezastírá, že se musí jednat o výjimečnou situaci vyžadující náležitě odůvodnění. Příkladem takové výjimečné situace je uplatnění tzv. *teleologické redukce*. Je tedy nutné se zaobírat smyslem a účelem § 87 odst. 1 ZSÚ, ve znění do 28. 5. 2022, s přihlédnutím k vývoji v zákonodárství, evropským předpisům a judikatuře národních soudů a ESD.

Dle dalšího z nálezů Ústavního soudu musí obecné soudy řešit interpretační a aplikační právní problémy s maximální mírou racionality a udělat vše pro spravedlivé řešení, ačkoliv se to může jevit složité.²⁴⁰ Existuje-li více výkladových alternativ, je nutno vyloučit tu, která „[v]ede z pohledu smyslu a účelu právní normy k nepřijatelným důsledkům.“²⁴¹

Dle názoru autora by striktní lpění na relativní neplatnosti vedlo k takovým nepřijatelným důsledkům, jelikož by se v praxi stalo dané ustanovení prakticky neaplikovatelným, poněvadž

²³⁶ Rozsudek ESD ve věci *Pfeiffer*, C-397/01, bod 116 a rozsudek ESD ve věci *Impact*, C-268/06, ze dne 15. 4. 2008, bod 100.

²³⁷ Shodný závěr lze dovodit z rozhodovací praxe Spolkového soudního dvora (*Bundesgerichtshof*), viz rozsudky VIII. civilního senátu ze dne 26. 11. 2008, sp. zn. VIII ZR 200/05 nebo ze dne 21. 12. 2011, sp. zn. VIII ZR 70/08.

²³⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 1. 2021, sp. zn. Pl. ÚS 21/19, bod 56, nález Ústavního soudu ze dne 4. 2. 1997 sp. zn. Pl. ÚS 21/96.

²³⁹ Shodně též rozhodnutí o námitkách finančního arbitra ze dne 28. 7. 2022, č. j. FA/SR/SU/976/2020 – 76, část 6.3.

²⁴⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 2. 2013, sp. zn. IV. ÚS 2427/12, bod 12, shodně též rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 10. 1. 2022, č. j. 30 Co 147/2021-89, bod 23. Dostupné z: www.beck-online.cz.

²⁴¹ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 1. 2021, sp. zn. Pl. ÚS 21/19, bod 57-61.

naprostá většina spotřebitelů zůstává v řízení před soudem pasivní. Zrovna v rámci posouzení úvěruschopnosti lze přitom tato pasivita spotřebitelům jen těžko vyčítat. Vždyť to vůbec nejsou oni, kdo má úvěruschopnost s odbornou péčí posoudit. Jak už bylo uvedeno výše, kdyby si spotřebitelé dokázali posoudit svou úvěruschopnost s odbornou péčí sami, byla by tuzemská i evropská právní úprava v této věci nadbytečná. Zopakovat se dá i argument počátku běhu promlčecí lhůty, aniž by o něm spotřebitel věděl, jakož i možnost obcházení spotřebitele podáním žaloby až po třech letech od uzavření smlouvy.

Pokud autor v souvislosti s novelou SpotřÚ 2010 účinnou od 25. 2. 2013 zdůraznil posílení principu odpovědného úvěrování, pak smyslem a účelem ZSÚ je nepochybně další posílení tohoto principu a zvýšení úrovně ochrany spotřebitele, což potvrzuje též důvodová zpráva.²⁴² Právní úprava tenduje k tomu, aby byl poskytovatel, který je osobou povinnou k posouzení úvěruschopnosti s odbornou péčí, dostatečně efektivně motivován k řádnému plnění povinností uložených zákonem. Pokud tak poskytovatel neučiní a povinnost nesplní, musí být za to účinně sankcionován. Kdyby tomu tak nebylo, ochrana spotřebitele by byla pouze iluzorní.

Opětovně je také možné upozornit na to, že porušení povinnosti prověřit úvěruschopnost je dle rozhodovací praxe jednáním odporujícím zákonu za současného zjevného narušení veřejného pořádku.²⁴³ Smysl a účel právní úpravy nemůže být naplněn bez pozitivního soudního zásahu.²⁴⁴

Nelze pominout ani ústavní přesah. Vždyť už v usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 1/10 bylo konstatováno, že koncepce relativní neplatnosti spotřebitelských smluv je nesouladná s ústavním pořádkem.²⁴⁵ Snad ještě významnější je v tomto ohledu nález

²⁴² Důvodová zpráva k zákonu č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, č. 257/2016 Dz., op. cit. sub 32.

²⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 2018, sp. zn. 33 Cdo 2178/2018.

²⁴⁴ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 17. 12. 2020, č. j. 15 Co 341/2020-68, bod 15. Dostupné z: www.beck-online.cz.

²⁴⁵ Autor se však nedokáže ztotožnit s argumentací některých soudů, které z tohoto usnesení dovozují možnost postupovat při eurokonformním výkladu *contra legem*, srov. rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 22. 4. 2021, sp. zn. 27 Co 37/2021, bod 23. Diskutabilní je i samotné usnesení Ústavního soudu, které v bodě 35 uvádí, že soud měl v případě přesvědčení o rozporu práva EU s ustanovením vnitrostátního právního řádu rozhodnout o neaplikaci vnitrostátní normy. Ve sporech mezi jednotlivci se ale dle judikatury ESD nelze dovolávat směrnice s cílem vyloučení použití vnitrostátní normy. Ve věci *Smith*, C-122/17, ze dne 7. 8. 2018, Evropský soudní dvůr rozhodl, že není-li eurokonformní výklad možný, je nutné použít ustanovení vnitrostátního práva, jinak by šlo o postup *contra legem* (a *contrario* není možné vnitrostátní normu vyloučit). Podle Bobka je však rozhodujícím kritériem to, zda je možné na základě výkladových metod docílit nepoužití vnitrostátní normy z důvodu rozporu s jinou vnitrostátní normou. Pokládá si otázku, jestli český právní řád upravuje metodu výkladu „[u]možňující použít jednu vnitrostátní normu pouze v případě, kdy bude slučitelná (případně jen do té míry, v jaké bude slučitelná) s jinou porovnávanou vnitrostátní normou.“ Dospívá k závěru, že je to umožněno teleologickou redukcí. Tu je posléze možné využít pro naplnění eurokonformního výkladu. To by bylo dostačující, protože po omezení věty druhé § 87 odst. 1 ZSÚ by bylo možné dovodit absolutní neplatnost na základě ustanovení § 2 ve spojení s ustanovením § 588 ObčZák, jakož

Ústavního soudu ze dne 26. 2. 2019, sp. zn. III. ÚS 4129/18, který stanoví, že obecné soudy by „[m]ěly poskytovatele úvěrů vést (i třeba cestou případného zastavení exekuce k návrhu povinného) k přesvědčivému zkoumání toho, zda (budoucí) dlužník nebude mít zjevný problém svůj úvěr splatit.“ Jak již bylo uvedeno v předchozí části práce, důležitým závěrem tohoto nálezu je to, že soud rozhoduje z úřední povinnosti o neplatnosti úvěrové smlouvy i v řízení exekucním. Pokud soud rozhoduje *ex officio* v řízení exekucním, kde je jeho role úplně odlišná, měl by tak rozhodovat i v řízení nalézacím. Dle téhož nálezu platí, že absence soudní kontroly prověření úvěruschopnosti způsobuje zásah do spotřebitelova základního práva na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 LZPS.

Pokud jde o výkladové meze nepřímého účinku a jejich pojetí ze strany ESD, zejména pak pojetí zákazu výkladu *contra legem*, dle Bobka nelze tento zákaz chápat extenzivně.²⁴⁶ Nemožnost eurokonformního výkladu vnitrostátní právní úpravy přichází v úvahu prakticky jen tehdy, když je dán přímý zákaz vnitrostátní normou.²⁴⁷ To je dle autora základní kámen pro možnost aplikace tzv. teleologické redukce.

Evropský soudní dvůr opakovaně judikoval, že eurokonformní výklad se netýká jen ustanovení přijatých k provedení příslušné směrnice, nýbrž je nutné, aby vnitrostátní soud „[v]zal v úvahu celé vnitrostátní právo za účelem posouzení, nakolik může být uplatněno způsobem, který nevede k výsledku, jenž je v rozporu s výsledkem směrnicí zamýšleným.“²⁴⁸ Vnitrostátní soud musí zároveň uplatnit všechny jím uznané metody výkladu v maximálním rozsahu ve světle znění a účelu směrnice²⁴⁹ a případně i změnit ustálenou vnitrostátní judikaturu.²⁵⁰ Co je podle autora pozoruhodné, vnitrostátní soud má vždy uplatnit nevyvratitelnou domněnku, že záměrem zákonodárce bylo přijmout právní úpravu odpovídající příslušné směrnici, přestože z důvodové zprávy vyplývá záměr odlišný.²⁵¹

Kam až lze zajít, naznačil ESD v rozsudku ve věci *Habermann*, C-421/92, ze dne 5. 5. 1994. Na základě pracovní smlouvy vznikl mezi ženou v postavení zaměstnankyně a zaměstnancem pracovněprávní vztah zahrnující noční práci. V době uzavření této smlouvy ani

i relevantní judikaturou. Srov. BOBEK, Michal, BŘÍZA, Petr a KOMÁREK, Jan. *Vnitrostátní aplikace práva Evropské unie* [online]. Praha: C.H. Beck. 2022, s. 354-360 [cit. 23. 2. 2023].

²⁴⁶ *Tamtéž*, s. 336.

²⁴⁷ *Tamtéž*.

²⁴⁸ Rozsudek ESD ve věci *Pfeiffer*, C-397/01, ze dne 5. 10. 2004, bod 118.

²⁴⁹ Rozsudek ESD ve věci *Dominguez*, C-282/10, ze dne 24. 1. 2012, bod 27.

²⁵⁰ Rozsudek ESD ve věci *Pohotovost'*, C-331/18, ze dne 5. 9. 2019, bod 56.

²⁵¹ BOBEK, Michal, BŘÍZA, Petr a KOMÁREK, Jan. op. cit. sub 245, s. 183., dále srov. rozsudek ESD ve věci *Björnekulla Fruktindustrier*, C-371/02, ze dne 29. 4. 2004, bod 13.

jedna ze smluvních stran nevěděla o tom, že zaměstnankyně je těhotná. Dle jazykového výkladu německého práva existovaly hned dvě právní normy, z nichž vyplývalo, že daná smlouva je neplatná.²⁵² Na základě žaloby a následné předběžné otázky podané vnitrostátním soudem byl však dovozen nepřímý účinek a nepřipustnost právní úpravy stanovící za těchto okolností neplatnost pracovní smlouvy.²⁵³

Na základě shora uvedených důvodů je tedy autor přesvědčen, že je možné zajistit plný účinek směrnice CCD eurokonformním výkladem vnitrostátního práva. Upozorňuje však, že lze nalézt i odlišné názory.²⁵⁴

4.4.4. Soulad § 87 odst. 1 ZSÚ s ústavním pořádkem

Pokud bychom připustili závěr, že vnitrostátní právo nelze vykládat eurokonformně, patrně by pak před soudci stála otázka, zda § 87 odst. 1 ZSÚ, ve znění do 28. 5. 2022, není v rozporu s ústavním pořádkem. Vzhledem ke změně ZSÚ a pozbytí platnosti sporné úpravy se však zdá, že z dnešního pohledu půjde už jen o akademickou otázku, neboť v návaznosti na § 67 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu (dále jen „ZÚS“) a judikaturu Ústavního soudu nelze přezkoumat ústavnost změněného zákona, pokud je adresátem tvrzeného důvodu neústavnosti subjekt soukromého práva.²⁵⁵

Krajský soud v Brně byl přesvědčen, že ustanovení § 87 odst. 1 věta druhá ZSÚ, ve znění do 28. 5. 2022, skutečně nebylo v souladu s ústavním pořádkem, a to konkrétně s čl. 1 a čl. 36 odst. 1 LZPS (rozpor s principy rovnosti, přiměřenosti, právní jistoty, jakož i

²⁵² § 8 odst. 1 zákona o ochraně mateřství (*Mutterschutzgesetz*), § 134 BGB.

²⁵³ Rozsudek ESD ve věci *Habermann*, C-421/92, ze dne 5. 5. 1994.

²⁵⁴ JANOUŠEK, Michal, MIKOLAJEK, Ivo. op. cit. sub 209. Dle těchto autorů „*lze souhlasit s tím, že podmínky aplikace § 588 ObčZ (rozpor se zákonem a narušení veřejného pořádku) jsou (na první pohled) splněny, je však třeba i takový výklad odmítnout jako zakázaný výklad contra legem bránící eurokonformnímu výkladu vnitrostátního práva. Obecným a dřívějším ustanovením § 588 ObčZ je tímto výkladem derogováno ustanovení pozdější a zvláštní (problematická věta druhá § 87 odst. 1 SpotřÚ).*“ Mikolajek je soudcem Okresního soudu ve Svitavách a zde uvedené názory se promítají i do jeho soudcovské praxe v senátu 16 C, když rozhoduje o neplatnosti smlouvy uzavřené v režimu § 87 odst. 1 ve znění do 28. 5. 2022 pro porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele jen na základě spotřebitelovy námitky – srov. rozsudek Okresního soudu ve Svitavách ze dne 30. 3. 2022, č. j. 16 C 377/2021-63. Autorovi se podařilo dohledat jedno navazující rozhodnutí odvolacího soudu. V něm odvolací soud rozhodnutí Okresního soudu ve Svitavách změnil, když se z úřední povinnosti zabýval otázkou úvěruschopnosti, kterou prvoinstanční soud neřešil, jelikož spotřebitel námitku neplatnosti nevznesl. Srov. rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích, ze dne 4. 11. 2021, č. j. 23 Co 235/2021-86. Dostupné z: kraken.slv.cz.

²⁵⁵ Srov. HOLLÄNDER, Pavel. In: FILIP, Jan, HOLLÄNDER, Pavel, ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Zákon o Ústavním soudu: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, komentář k § 66 ZÚS, s. 389. Dále srov. nález Ústavního soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. Pl. ÚS 15/17, bod 15.

s právem na spravedlivý proces). V návaznosti na to podal návrh na zrušení k Ústavnímu soudu ve smyslu čl. 95 odst. 2 Ústavy a § 64 odst. 3 ZÚS.

Návrh byl však usnesením ze dne 6. 10. 2021, sp. zn. Pl. ÚS 3/20, odmítnut pro nedostatek aktivní legitimace navrhovatele. Dle názoru autora není odůvodnění tohoto usnesení příliš přesvědčivé, zejména v tom smyslu, že se z něj nedozvídáme, zda bylo rozhodnuto o odmítnutí z důvodu *eurokonformního výkladu*.²⁵⁶ Na druhou stranu, pokud by Ústavní soud *eurokonformnímu výkladu* nepřisvědčil, patrně by tak ve věci samé musel rozhodnout tak, že napadené usnesení je v rozporu s ústavním pořádkem, konkrétně s čl. 36 odst. 1 LZPS. Autor tento názor opírá o protektivní přístup v ochraně spotřebitele v konstantní judikatuře Ústavního soudu, zejména ve shora specifikovaném nálezu ze dne 26. 2. 2019, sp. zn. III. ÚS 4129/18.

Pokud by Ústavní soud napadené ustanovení zrušil, předběhl by tím zákonodárce, který se stejně tomuto úkolu nevyhnul a za účelem zvýšení právní jistoty změnil ustanovení § 87 odst. 1 ZSÚ s účinností od 29. 5. 2022 tak, že nahradil větu druhou tohoto ustanovení²⁵⁷ větou „*Soud k neplatnosti přihlédne i bez návrhu.*“²⁵⁸ U úvěrových smluv uzavřených od 29. 5. 2022 tak již není pochyb o soukromoprávních důsledcích porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele v podobě absolutní neplatnosti.

4.5. Povinnost spotřebitele vrátit poskytnutou jistinu úvěru v době přiměřené možností

Je-li úvěrová smlouva neplatná, pak je spotřebitel povinen vrátit poskytnutou jistinu spotřebitelského úvěru v době přiměřené jeho možnostem.²⁵⁹ Z pohledu poskytovatele se naopak jedná o právo na vydání bezdůvodného obohacení. Mezi poskytovatelem a spotřebitelem může vzniknout spor o to, jaká je doba odpovídající spotřebitelovým možnostem. Zákon uvádí, že v případě sporu určí tuto dobu na návrh některé ze smluvních stran soud, přičemž sleduje zájem spravedlivého uspořádání práv a povinností smluvních stran. Dále přihlíží k příjmu spotřebitele a jeho celkovým sociálním a majetkovým poměrům.²⁶⁰ Z textu zákona je zřejmé, že i tato problematika skýtá poměrně široké možnosti výkladu, kterými je nutné se zaobírat.²⁶¹ Jak bude z výkladu zřejmé, rozhodovací praxe soudů je (opět) roztržštěná.

²⁵⁶ K tomu srov. odlišné stanovisko soudce Jiřího Zemánka k tomuto usnesení.

²⁵⁷ „Spotřebitel může uplatnit námitku neplatnosti v tříleté promlčecí lhůtě běžící ode dne uzavření smlouvy.“

²⁵⁸ Zákon č. 96/2022 Sb., část šestnáctá, změna ZSÚ, Čl. XVIII.

²⁵⁹ § 87 odst. 1 věta třetí ZSÚ.

²⁶⁰ § 87 odst. 2 ZSÚ.

²⁶¹ Srov. JANUŠ, Jan. Nový zákon nahraje dlužníkům proti bankám. *Lidové noviny* [online]. 11. 4. 2016, str. 14 [cit. 24. 2. 2023]. Dostupné z: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=15885/>.

Zvláštní úprava vypořádání poskytnutých plnění v zákoně o spotřebitelském úvěru se uplatní jen v situaci, kdy spotřebitel uhradil poskytovateli méně, než činila jistina neplatné úvěrové smlouvy. Pokud spotřebitel své povinnosti z neplatné úvěrové smlouvy naopak řádně splnil a teprve zpětně se domáhá jejího zneplatnění a vydání bezdůvodného obohacení, plně se aplikují obecná ustanovení o bezdůvodném obohacení v § 2993 a § 2991 odst. 2 ObčZák.²⁶²

U úvěrových smluv uzavřených do 30. 11. 2016, tedy v době účinnosti SpotřÚ 2010, je nutné postupovat vždy v plném souladu s občanským zákoníkem, jelikož SpotřÚ 2010 se problematikou bezdůvodného obohacení z neplatné úvěrové smlouvy nezaobíral. Dle Slaniny a kol. tím byl spotřebitel vystaven nebezpečí, že po něm bude nesplacená část jistiny úvěru vyžadována najednou, ačkoliv již poskytnuté finanční prostředky utratil a nemůže s nimi disponovat.²⁶³ Tomuto problému se chtěl zákonodárce v zákoně o spotřebitelském úvěru vyhnout, nicméně dle názoru autora se mu to podařilo jen částečně, jelikož v případech dlužníkovy neaktivity jsou nakonec důsledky ve většině případů stejné jako za účinnosti SpotřÚ 2010.

V rozhodovací praxi jsou aktuálně patrné dvě možné výkladové tendence určení toho, co se rozumí *dobou přiměřenou možností spotřebitele* a existencí či neexistencí sporu o takové době. Rozdílnost obou výkladů se projevuje především v určení okamžiku, od kterého je spotřebitel v prodlení (tzv. *dospělost dluhu*), s čímž je spojen vznik nároku na zákonný úrok z prodlení. První z výkladů zastává zejména Krajský soud v Praze a Městský soud v Praze²⁶⁴, druhý z výkladů byl judikován v dubnu roku 2022 Nejvyšším soudem.

Formou modelového příkladu nejdříve autor předkládá prvně uvedené pojetí.²⁶⁵ Poskytovatel v něm podá žalobu na plnění (zaplacení dluhu z úvěrové smlouvy), přičemž v průběhu řízení soud dojde k závěru, že úvěrová smlouva je neplatná. Pokud celková výše již zaplacených splátek nedosahuje výše jistiny úvěru, rozhodne soud o spotřebitelově povinnosti zaplatit do 3 dnů od právní moci rozsudku rozdíl mezi jistinou úvěru a již zaplacenými splátkami. Pro určení splatnosti dluhu (zejména pro účely výpočtu zákonného úroku z prodlení

²⁶² Nárok na vydání bezdůvodného obohacení však v takovém případě považuje autor za diskutabilní, zejména z hlediska možného zneužívání, jelikož by se mohla otevřít cesta k „bezüročným půjčkám“, což rozhodně není záměrem právní úpravy. K tomu srov. stanovisko generální advokátky Kokottové ze dne 14. 11. 2019 ve věci *Cofidis*, C-616/18 a ve věci *OPR-Finance*, C-679/18, bod 69. Takový postup však schválil finanční arbitr např. v nálezu ze dne 4. 9. 2022, č. j. FA/SR/SU/2187/2021 – 23.

²⁶³ SLANINA, Jan a kol. op. cit. sub 17, s. 438.

²⁶⁴ Dále např. Krajský soud v Ostravě, srov. rozsudek ze dne 3. 8. 2022, sp. zn. 15 Co 127/2022, který je v systému Beck-online nesprávně označen jako rozsudek Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 3. 8. 2022, č. j. 24 C 227/2021-114.

²⁶⁵ Aniž by vyjadřoval takovému pojetí preferenci.

ve smyslu § 1970 ObčZák a § 2 nařízení vlády č. 351/2013 Sb.) je pak rozhodující doručení výzvy k plnění jakožto jednostranného právního jednání poskytovatele, v němž vybízí spotřebitele k uhrazení dluhu a uplynutí lhůty „bez zbytečného odkladu“.^{266 267} Na roveň výzvě k plnění je postaveno zesplatnění dluhu.

Krajský soud v Praze i Městský soud v Praze dovozují, že právě mezi doručením výzvy a uplynutím lhůty „bez zbytečného odkladu“ má spotřebitel možnost rozporovat, že není přiměřené jeho možnostem, aby pohledávku v této lhůtě splnil.²⁶⁸ Pokud spotřebitel vystoupí s takovým argumentem nebo dokonce poskytovateli poskytne částečné plnění, mohou následovat dvě situace – poskytovatel akceptuje spotřebitelem navrženou dobu plnění a nevzniká spor ve smyslu § 87 odst. 2 ZSÚ nebo poskytovatel navrženou dobu plnění neakceptuje a vznikne tedy zákonnou úpravou předpokládaný spor. Každopádně platí, že pokud se chce spotřebitel vyhnout vzniku povinnosti k úhradě zákonného úroku z prodlení a stanovení krátké lhůty pro splnění dluhu v navazujícím rozsudku, je předpokladem jeho aktivní přístup k plnění dluhu po doručení výzvy k plnění, resp. zesplatnění dluhu.²⁶⁹ Jen takový spotřebitel, který plní podle svých možností, se nemůže ocitnout v prodlení.²⁷⁰

Pokud se však spotřebitel po doručení výzvy k plnění nebrání, platí, že tím mlčky akceptuje věřitelem navrženou dobu plnění uvedenou ve výzvě k plnění, resp. zesplatnění dluhu, na což může navazovat vznik povinnosti k úhradě zákonných úroků z prodlení.²⁷¹ Není-li v časovém úseku mezi doručením výzvy a uplynutím lhůty „bez zbytečného odkladu“ spotřebitel aktivní, není to překážkou jeho obdobné argumentace v rámci řízení před soudem. I zde může samozřejmě namítnout, že jeho finanční situace není taková, aby mohl poskytnutou jistinu, resp. zbývající část jistiny, vrátit do tří dnů od právní moci rozsudku.²⁷² Soud může případně určit delší lhůtu k plnění nebo stanovit plnění ve splátkách (§ 160 o. s. ř.), zpravidla pod ztrátou výhodu splátek v případě neuhrazení kterékoliv splátky, to však nemá vliv na vznik nároku na

²⁶⁶ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 31. 5. 2022, sp. zn. 24 Co 40/2022, bod 30. Dostupné z: www.beck-online.cz.

²⁶⁷ JÄGER, Marek. Záhada splatnosti pohledávky na vydání bezdůvodného obohacení z neplatné smlouvy o spotřebitelském úvěru. *Právní rozhledy* [online]. 2022, č. 23-24 [cit. 24. 2. 2023]. Dostupné z www.beck-online.cz.

²⁶⁸ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 14. 9. 2022, sp. zn. 27 Co 183/2022, bod 27. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 19. 5. 2022, sp. zn. 20 Co 93/2022, bod 5. Obě dostupné z: www.beck-online.cz.

²⁶⁹ Srov. rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 19. 5. 2022, sp. zn. 20 Co 93/2022, bod 5. Dostupné z: www.beck-online.cz.

²⁷⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, č. 257/2016 Dz. Op. cit. sub 32.

²⁷¹ Jedná se o odklon od pojetí, že mlčení neznamená bez dalšího souhlas.

²⁷² Tzv. pariční lhůta ve smyslu § 160 o. s. ř.

úhradu zákonného úroku z prodlení.²⁷³ Je totiž důležité si uvědomit, že ustanovení § 87 odst. 1 a 2 ZSÚ je hmotněprávní povahy, zatímco pariční lhůta v § 160 o. s. ř. má povahu procesní.²⁷⁴

Druhý výklad představil v rozsudku ze dne 20. 4. 2022, sp. zn. 33 Cdo 3675/2021, Nejvyšší soud. S předchozím pojetím se samozřejmě shoduje v hlavním cíli ochrany – do prodlení se nemůže takový spotřebitel, který vrátí jistinu v době přiměřené jeho možnostem. Na čem se však obě pojetí neshodnou, to je závěr o okamžiku *dospělosti dluhu* a vzniku nároku na zákonný úrok z prodlení. Podle Nejvyššího soudu je právní úprava v ustanovení § 87 odst. 1 ZSÚ speciální a plně vylučuje obecnou úpravu bezdůvodného obohacení v občanském zákoníku.²⁷⁵ Splatnost zbývajících částí jistiny se nemůže odvíjet od doručení výzvy věřitele a uplynutí lhůty bez zbytečného odkladu, nýbrž může být předmětem dohody poskytovatele a spotřebitele o nové době splatnosti. Pokud taková dohoda neexistuje, konstituuje ji soud. Poskytovateli vzniká nárok na zákonné úroky z prodlení teprve tehdy, je-li dlužník v prodlení s vrácením jistiny, resp. její zbývajících částí, podle takto nově určené doby splatnosti, nikoliv podle uplynutí lhůty ve výzvě.²⁷⁶ Zdá se, že Nejvyšší soud tímto postupem spojuje lhůtu hmotněprávní v § 87 odst. 1 ZSÚ s pariční lhůtou ve smyslu § 160 o. s. ř.

Nyní autor naznačí, jak se rozdílí mezi oběma výklady projeví ve výrokové části rozsudku. Předkládá výroky prvostupňových soudů z roku 2022. Nejdříve na základě výkladu Nejvyššího soudu v rozsudku ze dne 20. 4. 2022, sp. zn. 33 Cdo 3675/2021:

- I. *Žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni částku 6 000 Kč do tří dnů ode dne právní moci tohoto rozsudku.*
- II. *Žaloba se zamítá v části o zaplacení částky 4 392 Kč, zákonného úroku z prodlení ve výši 8,5 % ročně z částky 7 950 Kč od 19. 7. 2021 do zaplacení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky ve výši 2 500 Kč.*
- III. *Žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů řízení částku 308 Kč k rukám zástupkyně žalobkyně do tří dnů ode dne právní moci tohoto rozsudku.²⁷⁷*

Nyní výroková část rozsudku obdobného rozhodovací praxi Krajského soudu v Praze a Městského soudu v Praze:

²⁷³ KAJZROVÁ, Jana, PODANÝ, Jan. op. cit. sub 99.

²⁷⁴ JÁGER, Marek. op. cit. sub 267.

²⁷⁵ *Tamtéž.*

²⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 4. 2022, sp. zn. 33 Cdo 3675/2021, bod 17.

²⁷⁷ Rozsudek Okresního soudu v Olomouci ze dne 21. 12. 2022, č. j. 17 C 320/2022-37. Dostupné z: www.beck-online.cz.

- I. *Žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni částku 4 000 Kč se zákonným úrokem z prodlení ve výši 8,25 % ročně z částky 4 000 Kč od 4. 4. 2021 do zaplacení, to vše do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku.*
- II. *Návrh, aby žalovaný byl povinen zaplatit žalobkyni částku 1 520 Kč se zákonným úrokem z prodlení ve výši 8,25 % ročně z částky 1 520 Kč od 4. 4. 2021 do zaplacení, se zamítá.*
- III. *Žalovaný je povinen nahradit žalobkyni náhradu nákladů řízení ve výši 615,60 Kč k rukám právního zástupce žalobkyně do tří dnů od právní moci rozsudku.²⁷⁸*

Jak je vidět z předložených rozsudků, rozdíl se projeví u vzniku nároku na úrok z prodlení, jinak zpravidla nikoliv. Také v případě výkladu aplikovaného Krajským soudem v Praze může (i bez návrhu) soud prodloužit pariční lhůtu, takový postup už má však trochu jinou povahu než postup předpokládaný § 87 odst. 1 větou třetí ZSÚ, jelikož judikatura k občanskému soudnímu řádu stanoví, že procesní lhůtu tři dnů stanovenou zákonem lze prodloužit pouze výjimečně.²⁷⁹ Dle Jirsy by navíc neměla překročit 3 měsíce, ve výjimečných případech maximálně 1 rok.²⁸⁰ Pokud naopak § 87 odst. 1 věta třetí ZSÚ stanoví, že „spotřebitel je povinen vrátit poskytnutou jistinu spotřebitelského úvěru v době přiměřené jeho možností“, uplatní se toto jako zákonem předpokládaný důsledek, nikoliv jako výjimka. Časový úsek pro vrácení předmětné části jistiny může být mnohem delší než 1 rok.

Aby však zákonem předpokládaný následek skutečně a účinně nastal, musí být doplněn procesní aktivitou spotřebitele. To je hlavním kamenem úrazu výkladu preferovaného Krajským soudem v Praze, jelikož mezi zasláním výzvy a uplynutím lhůty k plnění v této výzvě průměrný spotřebitel nemá představu o tom, jestli je smlouva platná, poněvadž sám nedokáže vynaložit odbornou péči, aby svou úvěruschopnost posoudil. Nebrání-li se, mlčky tím přitom akceptuje věřitelem navrženou dobu plnění. Chceme-li již v této fázi po spotřebiteli, aby se aktivně proti poskytovateli vymezil, je to dle autorova přesvědčení nepřiměřené. Naopak v průběhu řízení o zaplacení částky z úvěrové smlouvy však již je na místě chtít po spotřebiteli, aby sdělil, že ve lhůtě 3 dnů nebude schopen částku v řádu (někdy až desítek či stovek) tisíců korun hradit, když

²⁷⁸ Rozsudek Okresního soudu v Pardubicích ze dne 13. 6. 2022, č. j. 6 C 109/2022-41: „Žalovaný tak obdržel částku 4 000 Kč, kterou byl povinen vrátit, což v dohodnuté době neučinil a neučinil tak ani poté, co mu byla zaslána předžalobní výzva a protože doba plnění byla účastníky sjednána do 3. 4. 2021, dostal se žalovaný do prodlení dnem 4. 4. 2021.“ Dostupné z: www.beck-online.cz.

²⁷⁹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2017, sp. zn. 22 Cdo 5352/2016.

²⁸⁰ JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír, TREBATICKÝ, Peter, KORBEL, František a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář* [online]. Kniha II, 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, komentář k ust. § 160 o. s. ř. [cit. 25. 2. 2023]. Dostupné z: www.aspi.cz.

to nedokázal doposud. Pokud je spotřebitel neaktivní (nebrání se) i v řízení před soudem, pak soud často ani nemá jinou možnost než uložit povinnost uhradit částku ve standardní pariční lhůtě tří dnů, jelikož procesní břemeno nese spotřebitel.²⁸¹

Výklad podaný Nejvyšším soudem shledává autor problematickým v tom smyslu, že o žalobě na plnění rozhoduje soud konstitutivním rozsudkem²⁸², k němuž vždy potřebuje zvláštní zákonné zmocnění.²⁸³ Autor považuje za diskutabilní, zda je takové speciální zákonné zmocnění dáno. Dále je nutné zmínit, že neuhradí-li spotřebitel částku uvedenou v rozsudku ve lhůtě tam stanovené, vznikne sice poskytovateli nárok na zákonný úrok z prodlení, jenže musí jej uplatnit samostatnou žalobou na plnění, což Krajský soud v Praze považuje za absurdní.²⁸⁴

²⁸¹ JÄGER, Marek. op. cit. sub 267.

²⁸² *Tamtéž.*

²⁸³ DVOŘÁK, Bohumil. In: LAVICKÝ, Petr a kol.: *Civilní proces. Řízení sporné: Občanský soudní řád (§ 1 až 250l)* [online]. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, komentář k ust. § 80 o. s. ř. [cit. 25. 2. 2023].

²⁸⁴ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 14. 9. 2022, sp. zn. 27 Co 183/2022, bod 25. Dostupné z: www.beck-online.cz.

Závěr

Přijetí institutu posuzování úvěruschopnosti významným způsobem změnilo pravidla hry na trhu se spotřebitelskými úvěry. Je mocnou zbraní v rukách spotřebitelů, kteří navíc své ruce nemusí ani natahovat, neboť o neplatnosti smlouvy z důvodu porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele rozhoduje soud i bez návrhu (*ex officio*). Způsobuje vrásky na čele poskytovatelům spotřebitelských úvěrů, kterým zákonná úprava ve spojení s často se rozcházející rozhodovací praxí neposkytuje mnoho vodítek k tomu, aby si v konkrétním případě mohli být úplně jisti, že úvěruschopnost spotřebitele posoudili dostatečně a uzavřená úvěrová smlouva je tak platná. Nejen k těmto zjištěním dospěl autor díky zpracování diplomové práce. Pokud si autor stanovil jako cíl nabídnout čtenáři ucelený a kritický pohled na institut posouzení úvěruschopnosti spotřebitele u úvěrů jiných než na bydlení, pak věří, že se mu tento cíl podařilo splnit, byť jak již bylo předesláno v úvodu této práce, ne vždy lze vzhledem k současnému stavu nauky a rozhodovací praxe dospět k jednoznačnému závěru. Autor se však pokusil překonat výkladové nejasnosti návrhem případných řešení.

V první kapitole se autor dotkl skutečnosti, že zákonodárce implementoval směrnice CCD do MCD do jediného zákona, aniž by vzal v úvahu odlišnosti mezi jednotlivými typy spotřebitelských úvěrů, což rozhodovací praxe nedostatečně reflektuje. Dále autor upozornil na nedostatky v definici pojmu posouzení úvěruschopnosti a vyjádřil příklon ke stanovení hranice omezení spotřebitelova života (společenských a majetkových poměrů) na ochranu před stavem nepřiměřeného strádání. K dosažení toho, aby poskytovatelé jednali s odbornou péčí, autor navrhl omezit možnost vydávání platebních rozkazů a v určitých případech se přiklonil k možnosti přezkoumávat platnost úvěrové smlouvy i v exekučním řízení. Zároveň z požadavku *odborné péče* nelze dovodit jeden způsob posuzování úvěruschopnosti, jenž by se dal bez dalšího označit jako nejlepší, a to vzhledem ke specifčnosti každého případu a rozličnosti příjmů a výdajů u každého spotřebitele.

Ve druhé kapitole byl vymezen předmět posuzování, tedy spotřebitelovy příjmy, výdaje a způsob plnění dosavadních dluhů. U příjmů bylo pojednáno o jejich udržitelnosti v závislosti na době trvání pracovního poměru či spotřebitelově kvalifikaci a rovněž byla zohledněna možnost použití mimořádných příjmů. Autor zdůraznil, že vlastnické právo k (ne)movitému majetku či zajištění poskytnuté zástavním právem či ručením třetí osoby nemá vliv na spotřebitelovu úvěruschopnost, jelikož poskytovatel tím nesplní povinnost provést tzv. *borrower-focused test*. Další výklad zasvětil autor interpretaci pojmu *dostatečné informace*

z pohledu judikatury Evropského soudního dvora a českých soudů, když dospěl k závěru, že dostatečnost informací závisí na okolnostech uzavření úvěrové smlouvy, osobní situaci spotřebitele nebo částce úvěru uvedené ve smlouvě. Po poskytovateli nelze požadovat komplexní zkoumání jednotlivých položek na stránce příjmové i výdajové, avšak ani v případě nízkých úvěrů nelze rezignovat na ověřování informací sdělených spotřebitelem prostřednictvím dokladů.

Blíže se této problematice autor věnoval ve stěžejní třetí kapitole, kde navrhl konkrétní postupy ověřování příjmů a výdajů prostřednictvím dokladů či statistických modelů a údajů v návaznosti na judikatorní závěry. Příjem spotřebitele je poskytovatel povinen ověřit na základě pracovní smlouvy a výplatních pásek nebo potvrzení zaměstnavatele o příjmu, u výdajů je poskytovatel vždy povinen ověřit výši nájemného, uzavřel-li spotřebitel k zajištění svých bytových potřeb nájemní smlouvu. U dalších výdajů je pak rozsah ověřování ovlivněn výší úvěru, což odpovídá evropskými i tuzemskými právní předpisy aprobované zásadě proporcionality. U nižších úvěrů lze dle autora akceptovat spotřebitelem poskytnutý údaj o nákladech na služby, pokud alespoň částečně odpovídá *normativním nákladům na bydlení*, stejně tak je možné u nemandatorních výdajů porovnávat spotřebitelem tvrzené výdaje s částkou *životního minima* navýšenou o přiměřenou rezervu, ledaže ze sdělení spotřebitele či výpisů z účtu vyplývá, že spotřebitel má nad rámec toho neobvyklé výdaje. U úvěrů vyšších je naopak dle autora vždy nezbytné vyžádat si relevantní doklady o skutečných nákladech na služby. Podrobně se autor věnoval též problematice vyžadování výpisů z účtu, údajů z veřejných seznamů a úvěrových registrů. Autor si je vědom toho, že jím předložené teze nejsou jednotně přijímány v rozhodovací praxi soudů a finančního arbitra, neboť tyto instituce jdou nezdědka v ochraně spotřebitele ještě dále, nicméně to by nemělo být důvodem k jejich odmítnutí.

Závěrečná kapitola pak byla věnována soukromoprávním důsledkům porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele, přičemž autor dospěl k jednoznačnému závěru, že již od účinnosti SpotřÚ 2010 je takovým důsledkem absolutní neplatnost úvěrové smlouvy, což má podporu také v ustálené judikatuře vnitrostátních soudů i Evropského soudního dvora. Za nejednoznačnost právní úpravy, kterou je nutné překonat eurokonformním výkladem a za použití tzv. teleologické redukce, aby vůbec mohl být vysloven závěr, že směrnice CCD byla implementována správně a sankce odpovídají *zásadě efektivity*, však zákonodárce zasluhuje být podroben kritice. Aby však autor uzavřel tuto práci v pozitivním duchu, lze jen kvitovat, že novelou zákona o spotřebitelském úvěru provedenou zákonem č. 96/2022 Sb. bylo explicitně stanoveno, že soud k neplatnosti úvěrové smlouvy v případě porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele přihlédne i bez návrhu.

Seznam zkratek

BGB	Bürgerliches Gesetzbuch
BRKI	Bankovní registr klientských informací
ČNB	Česká národní banka
ČNR	Česká národní rada
ČSÚ	Český statistický úřad
EBA	Evropský orgán pro bankovníctví
ESD	Evropský soudní dvůr
InsZ	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení
LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
NRKI	Nebankovní registr klientských informací
ObčZák	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
o. s. ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
Pokyny EBA 2015	obecné pokyny Evropského orgánu pro bankovníctví k posouzení úvěruschopnosti EBA/GL/2015/11
Pokyny EBA 2020	obecné pokyny k poskytování a sledování úvěrů EBA/GL/2020/06
Směrnice CCD	směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS
Směrnice MCD	směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení č. 1093/2010
SOZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
SpotřÚ 2001	zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb.
SpotřÚ 2010	zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů
ZSÚ	zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru
ZÚS	zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu
ŽivMin	zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

a) Odborné monografie a komentáře

BECK, Petr, GRUNEROVÁ, Ivana, PAVELKOVÁ, Miroslava. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi: zákon o životním a existenčním minimu: praktický komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7552-108-8.

BOBEK, Michal, BŘÍZA, Petr, HUBKOVÁ, Pavlína. *Vnitrostátní aplikace práva Evropské unie*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-896-2.

DOHNAL, Jakub. *Spotřebitelský úvěr: praktická příručka s příklady a judikaturou*. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-76-9.

DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. I. díl. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-107-9.

FIALA, Josef, KINDL, Milan a kol. *Občanský zákoník: komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 2 sv. ISBN 978-80-7357-395-9.

FILIP, Jan, ŠIMÍČEK, Vojtěch, HOLLÄNDER Pavel. *Zákon o Ústavním soudu: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-599-5.

JIRSA, Jaromír, TREBATICKÝ, Peter, KORBEL, František a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář*. Kniha II, 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-366-4.

KOLDINSKÁ, Kristina, TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-692-0.

LAVICKÝ, Petr a kol. *Civilní proces. Řízení sporné: Občanský soudní řád (§ 1 až 250l)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7478-986-1.

LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník: komentář. Obecná část (§ 303-654)*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8.

SLANINA, Jan a kol. *Zákon o spotřebitelském úvěru: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-645-6.

SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří et. al. *Občanský soudní řád: komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-828-3.

VACEK, Lukáš. *Zákon o spotřebitelském úvěru: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015. ISBN 978-80-7478-776-8.

WACHTLOVÁ, Lucie, SLANINA, Jan. *Zákon o spotřebitelském úvěru: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-118-5.

b) Časopisecká literatura

BEZOUŠKA, Petr. Zkoumání úvěruschopnosti dle zákona o spotřebitelském úvěru. *Právní rozhledy*. 2017, č. 11, s. 381-386. ISSN 1210-6410.

ČECH, Petr. Péče řádného hospodáře. *Auditor*. 2018, č. 6, s. 9-23. ISSN 1210-9096.

FLÍDR, Jan. Ověření příjmů a výdajů při posouzení úvěruschopnosti u smlouvy o spotřebitelském úvěru jiném než na bydlení. *Právní rozhledy*. 2022, č. 10, s. 343-355. ISSN 1210-6410.

GOTTWALD, Jiří. Neplatnost smluv o spotřebitelském úvěru. *Soudce*. 2015, č. 6, s. 6-8. ISSN 1211-5347

HOBL, Jaroslav. Posouzení úvěruschopnosti spotřebitele a dopady na exekuční řízení. *Obchodní právo*. 2020, č. 5, s. 29-39. ISSN 1210-8278.

HUBKOVÁ, Pavlína. Soft law Evropských orgánů dohledu: nezávazné unijní akty se závaznými vnitrostátními účinky. *Právní rozhledy*. 2021, č. 17, s. 573-582. ISSN 1210-6410.

HULMÁK, Milan. Práva a povinnosti věřitele při poskytování spotřebitelského úvěru. *Jurisprudence*. 2010, č. 7, s. 3-13. ISSN 1802-3843.

CHEREDNYCHENKO, Olha O., MEINDERTSMA, Jesse M. Irresponsible Lending in the Post-Crisis Era: Is the EU Consumer Credit Directive Fit for Its Purpose? *Journal of Consumer Policy*. 2019, roč. 42, č. 4, s. 483-519. ISSN 1573-0700.

JANOUŠEK, Michal, MIKOLAJEK, Ivo. Právní následky porušení povinnosti přezkoumat bonitu klienta podle zákona o spotřebitelském úvěru. *Právní rozhledy*. 2022, č. 6, s. 191-199. ISSN 1210-6410.

JÄGER, Marek. Záhada splatnosti pohledávky na vydání bezdůvodného obohacení z neplatné smlouvy o spotřebitelském úvěru. *Právní rozhledy*. 2022, č. 23-24, s. 808-811. ISSN 1210-6410.

KMEC, Jiří. Ověřování úvěruschopnosti spotřebitele. *Soudní rozhledy*. 2020, č. 5, s. 169-170. ISSN 1211-4405.

KURCZ, Bartolomiej. Harmonisation by means of Directives – never ending story? *European Business Law Review*. Wolters Kluwer. 2001, roč. 12, č. 6, s. 287-307. ISSN 0959-6941.

LIVADA, Christina K. Assessment of consumers' creditworthiness. *ERA Forum*. 2019, roč. 20, č. 2, s. 225-236. ISSN 1612-3093.

MAŠTALKA, Jiří, NONNEMANN, František. Informační databáze o bonitě a důvěryhodnosti spotřebitele. *Právní rozhledy*. 2016, č. 10, s. 365-368. ISSN 1210-6410.

REIFNER, Udo. Responsible Credit in European Law. *The Italian Law Journal*. 2018, roč. 4, č. 2, s. 421-448. ISSN 2421-2156

2. Seznam použitých internetových zdrojů

ANTAR, Rita, NORWOOD, Peter. Tackling causes of over-indebtedness in the EU consumer credit market. *Finance Watch* [online]. 24. 3. 2022 [cit. 31. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.finance-watch.org/publication/over-indebtedness-eu-consumer-credit-market-ccd/>.

BENEŠOVÁ, Jana. Čekání. *Právní prostor* [online]. 14. 10. 2019 [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/nazory/glosa-jany-benesove/cekani>

BENEŠOVÁ, Jana. Kam až sahá úřední povinnost přezkumu spotřebitelských úvěrů? *Právní prostor* [online]. 25. 4. 2022. ISSN 2336-4114 [cit. 17. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/nazory/glosa-jany-benesove/kam-az-saha-uredni-povinnost-prezkumu-spotrebitelskych-uveru>.

COMFORT MONEY S.R.O.: Postup získání půjčky. *comfortmoney.cz* [online]. [cit. 31. 5. 2022]. Dostupný z: <https://www.comfortmoney.cz/vse-o-pujckach/postup-ziskani-pujcky/>

CZECH BANKING CREDIT BUREAU, A.S. Informační memorandum Bankovního registru klientských informací. *Mbank.cz* [online]. 28. 9. 2022 [cit. 14. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.mbank.cz/informace-k-produktum/dokumenty-ke-stazeni/formulare/informacni-memorandum-cbcb.pdf>.

ČESKÁ BANKOVNÍ ASOCIACE, ČESKÁ LEASINGOVÁ A FINANČNÍ ASOCIACE. Společné memorandum České bankovní asociace a České leasingové a finanční asociace k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o spotřebitelských úvěrech. *Clfa.cz* [online]. 3. 12. 2021. [cit. 15. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.clfa.cz/data/dokumenty/1373-spolecne-memorandum-cba-a-clfa-k-ccd3122021.pdf>.

ČESKÁ LEASINGOVÁ A FINANČNÍ ASOCIACE. Diskuse expertní skupiny k samoregulačnímu standardu ověřování úvěruschopnosti. *clfa.cz* [online]. [cit. 15. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.clfa.cz/aktuality/172-diskuse-expertni-skupiny-k-samoregulacnimu-standardu-overovani-uveruschopnosti>.

ČESKÁ LEASINGOVÁ A FINANČNÍ ASOCIACE. Stanoviska české leasingové a finanční asociace k aktuálním možnostem zlepšování poskytování finančních a leasingových služeb. *clfa.cz* [online]. 24. 10. 2019 [cit. 15. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.clfa.cz/data/dokumenty/0dd61707e0c25930f7ff823bc9a86c6e.pdf>.

ČESKOSLOVENSKÁ OBCHODNÍ BANKA, A. S. Žádost o poskytnutí úvěru. *csob.cz* [online]. [cit. 28. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.csob.cz/portal/documents/10710/498467/csob-zadost-poskytnuti-uveru.pdf/>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Indexy spotřebitelských cen - inflace - leden 2023. *czso.cz* [online]. 10. 2. 2023 [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/indexy-spotrebitelskych-cen-inflace-leden-2023>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Spotřební výdaje domácností - 2021. *czso.cz* [online]. 11. 8. 2021 [cit. 15. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/spotrebni-vydaje-domacnosti-2021>.

ČNB. Sdělení ČNB o obecných pokynech k posouzení úvěruschopnosti. *cnb.cz* [online]. 1. 6. 2015 [cit. 5. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financi-trh/legislativni-zakladna/obecne-pokyny-evropskych-organu-dohledu/Sdeleni-CNB-o-obecných-pokynech-k-posouzeni-uveruschopnosti/>.

ČNB. Sdělení ČNB o obecných pokynech EBA k poskytování a sledování úvěrů. *cnb.cz* [online]. 25. 8. 2020 [cit. 5. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financi-trh/legislativni-zakladna/obecne-pokyny-evropskych-organu-dohledu/Sdeleni-CNB-o-obecných-pokynech-EBA-k-poskytovani-a-sledovani-uveru/>.

EVROPSKÁ KOMISE. Mapping of national approaches in relation to creditworthiness assessment under Directive 2008/48/EC on credit agreements for consumers. *commission.europa.eu* [online]. 9. 10. 2018 [cit. 31. 5. 2022]. Dostupné z: https://commission.europa.eu/documents_en?f%5B0%5D=document_title%3Amapping%20of%20national%20approaches.

EVROPSKÝ PARLAMENT. Zpráva – A9-0212/2022. *europarl.europa.eu* [online]. 25. 8. 2022 [cit. 15. 2. 2023]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2022-0212_CS.html#_section1.

FINDEJS, Stanislav. Úvěruschopnost. *Právní prostor* [online]. 3. 11. 2021. ISSN 2336-4114 [cit. 21. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/nazory/glosa-stanislava-findejse/uveryschopnost>.

JANUŠ, Jan. Nový zákon nahraje dlužníkům proti bankám. *Lidové noviny* [online]. 11. 4. 2016, str. 14 [cit. 24. 2. 2023]. Dostupné z: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=15885/>.

KAJZROVÁ, Jana, PODANÝ, Jan. K posuzování úvěruschopnosti spotřebitele. *Advokátní deník* [online]. 26. 6. 2020. ISSN 2571-3558 [cit. 3. 7. 2022]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/06/26/k-posuzovani-uveryschopnosti-spotrebitel/>.

KNITL, Martin. OKD klesá těžba. Společnost připravuje hromadné propouštění. *Český rozhlas Ostrava* [online]. 2. 2. 2015 [cit. 9. 7. 2022]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/regiony/okd-klesa-tezba-spolecnost-pripravuje-hromadne-propousteni_201502022115_mkopp.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Ministerstvo financí předkládá vládě návrh zákona o úvěru pro spotřebitele. *mfcz.cz* [online]. 15. 9. 2015 [cit. 22. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.mfcz.cz/cs/soukromy-sektor/spotrebitelske-uvery/aktuality/2015/ministerstvo-financi-predklada-vlade-nav-22582>.

O.K.V. LEASING, S.R.O. Přehled informací a dokladů poskytovaných spotřebitelem pro posouzení úvěruschopnosti. *okv.cz* [online]. [cit. 28. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.okv.cz/files/prehled-informaci-a-dokladu-poskytovanych-spotrebitelem.pdf>.

PERTHEN, Ervín. Bude mít spotřebitel jiný civilní proces než všichni ostatní účastníci včetně dvou nalézacích řízení? *Advokátní deník* [online]. 19. 3. 2019. ISSN 2571-3558 [cit. 4. 4. 2020]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2019/03/20/bude-mit-spotrebitel-jiny-civilni-proces-nez-vsichni-ostatni-ucastnici-vcetne-dvou-nalezacich-rizeni/>.

POZO PÉREZ, Beatriz a kol. Provision of actions to extend the availability and improve the quality of debt-advice services for European households: Final report. *ecri.eu* [online]. 14. 12. 2021 [cit. 31. 5. 2022]. Dostupné z: www.ecri.eu/sites/default/files/quality-of-debt-advice-services-for-european-households.pdf.

URAZ, Oliver. Posuzování úvěruschopnosti spotřebitele. *linkedin.com* [online]. 22. 10. 2019 [cit. 15. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.linkedin.com/pulse/mgr-oliver-uraz-posuzov%C3%A1n%C3%AD-%C3%BAv%C4%9Bruschopnosti-jakub-dohnal/?originalSubdomain=cz>.

URZĄD KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO. Stanowisko UKNF skierowane do Prezesów Zarządów Banków oraz Dyrektorów oddziałów instytucji kredytowych ws. działań mających na celu ograniczenie poziomu ryzyka kredytowego. *knf.gov.pl* [online]. 7. 3. 2022, s. 2 [cit. 28. 3. 2023]. Dostupné z: https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Stanowisko_UKNF_do_bankow_ws_ryzyk_a_kredytowego.pdf

3. Seznam použitých ostatních zdrojů

COM (2021) 347 v konečném znění. Návrh směrnice Evropského Parlamentu a Rady o spotřebitelských úvěrech ze dne 30. 6. 2021. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/>

Důvodová zpráva k zákonu č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, č. 257/2016 Dz [online]. 2. 12. 2015 [cit. 16. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=679&CT1=0>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 43/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, č. 43/2013 Dz [online]. 22. 8. 2012 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

Usnesení Rozpočtového výboru ze dne 1. 4. 2016, doručené poslancům jako Sněmovní tisk 679/3, Poslanecká sněmovna, 7. období, 2013 – 2017. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=679&ct1=3>.

Žádost Okresního soudu v Ostravě o rozhodnutí o předběžné otázce ze dne 25. 10. 2018, bod 13 [online]. [cit. 22. 2. 2023]. Dostupné z: <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?docid=220235&pageIndex=0&doclang=CS&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=379066>.

4. Seznam použitých právních předpisů

a) České právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách.

Zákon ČNR č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele

Zákon ČNR č. 6/1993 Sb., o České národní bance.

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

Zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi.

Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu.

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu.

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 43/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů.

Zákon č. 67/2013 Sb., kterým se upravují některé otázky související s poskytováním plnění spojených s užíváním bytů a nebytových prostor v době s byty

Zákon č. 182/2016 Sb., o hazardních hrách.

Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru.

Zákon č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění.

Zákon č. 96/2022 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti finančního trhu zejména v souvislosti s implementací předpisů Evropské unie týkajících se unie kapitálových trhů.

Nařízení vlády č. 595/2006 Sb., o způsobu výpočtu základní částky, která nesmí být sražena povinnému z měsíční mzdy při výkonu rozhodnutí, a o stanovení částky, nad kterou je mzda postižitelná srážkami bez omezení (nařízení o nezabavitelných částkách).

Nařízení vlády č. 351/2013 Sb., kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky, určuje odměna likvidátora, likvidačního správce a člena orgánu právnické osoby jmenovaného soudem a upravují některé otázky Obchodního věstníku, veřejných rejstříků právnických a fyzických osob a evidence svěřenských fondů a evidence údajů o skutečných majitelích.

Vyhláška č. 329/2008 Sb., o centrální evidenci exekucí.

b) Evropské právní předpisy

Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1093/2010 o zřízení Evropského orgánu dohledu (Evropského orgánu pro bankovníctví), o změně rozhodnutí č. 716/2009/ES a o zrušení rozhodnutí Komise 2009/78/ES

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení č. 1093/2010.

c) Zahraniční právní předpisy

Slovensko. Zákon č. 90/2016 Z. z., o úveroch na bývanie a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Slovensko. Zákon č. 129/2010 Z. z., o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Slovensko. Opatrenie Národnej banky Slovenska č. 10/2017 ktorým sa ustanovujú podrobnosti o posúdení schopnosti spotrebiteľa splácať spotrebiteľský úver.

Německo. Bürgerliches Gesetzbuch (občanský zákoník).

Německo. Mutterschutzgesetz (zákon o ochraně mateřství).

5. Seznam použité judikatury

a) Judikatura českých soudů

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2008, sp. zn. 32 Cdo 4661/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. 23 Cdo 5194/2009.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 1. 2012, sp. zn. 32 Cdo 513/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3712/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2017, sp. zn. 22 Cdo 5352/2016.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 2018, sp. zn. 33 Cdo 2178/2018.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2019, sp. zn. 33 Cdo 201/2018.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. 31 ICdo 36/2020.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 7. 2020, sp. zn. 20 Cdo 1522/2020.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 4. 2022, sp. zn. 33 Cdo 3675/2021

Nález Ústavního soudu ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 1/10.

Nález Ústavního soudu ze dne 26. 1. 2012, sp. zn. I. ÚS 199/11.

Nález Ústavního soudu ze dne 1. 2. 2013, sp. zn. IV. ÚS 2427/12.

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 12. 2014, sp. zn. III. ÚS 4084/12.

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. Pl. ÚS 15/17.

Nález Ústavního soudu ze dne 26. 2. 2019, sp. zn. III. ÚS 4129/18.

Nález Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2019, sp. zn. II. ÚS 3194/18.

Nález Ústavního soudu ze dne 14. 11. 2019, sp. zn. II. ÚS 3133/19.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 10. 2020, č. j. II. ÚS 3000/19-2.

Nález Ústavního soudu ze dne 3. 11. 2020, sp. zn. Pl. ÚS 10/17.

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 1. 2021, sp. zn. Pl. ÚS 21/19.

Nález Ústavního soudu ze dne 24. 8. 2021, sp. zn. III. ÚS 1644/21.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 10. 2021, sp. zn. Pl. ÚS 3/20.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 4. 2015, sp. zn. 1 As 30/2015.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 5. 2022, č. j. 1 Afs 94/2009-56.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 10. 2017, sp. zn. 17 VSOL 127/2017.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 2. 2022, č. j. 101 VSPH 841/2021-89.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 10. 2022, č. j. 104 VSPH 623/2022-53.

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 10. 11. 2022, č. j. 12 VSOL 273/2022-70.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 1. 2023, č. j. 101 VSPH 801/2022-62.

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 1. 2015, č.j. 22 A 22/2013-19.

Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 22. 8. 2017, sp. zn. 64 Co 252/2017.

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci ze dne 1. 12. 2020, sp. zn. 75 Co 328/2020.

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 17. 12. 2020, č. j. 15 Co 341/2020-68.

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 5. 1. 2021, č. j. 22 Co 230/2020-156.

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci ze dne 25. 2. 2021, sp. zn. 75 Co 20/2021.

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 11. 3. 2021, č. j. 28 Co 279/2020-167.

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 25. 3. 2021, sp. zn. 27 Co 25/2021.

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 22. 4. 2021, sp. zn. 27 Co 37/2021.

Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 22. 6. 2021, sp. zn. 65 ICm 1178/2021.

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci, ze dne 15. 7. 2021, sp. zn. 75 Co 173/2021.

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 26. 8. 2021, sp. zn. 42 ICm 1726/2021.

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci ze dne 6. 10. 2021, č. j. 44 ICm 1093/2021-87.

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 4. 11. 2021, č.j. 23 Co 235/2021-86.

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 10. 1. 2022, č. j. 30 Co 147/2021-89.

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 14. 1. 2022, sp. zn. 27 Co 327/2020.

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 8. 2. 2022, č. j. 22 Co 244/2021-92.

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 15. 2. 2022, č. j. 47 Co 7/2022-161.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 1. 3. 2022, č. j. 54 Co 10/2022-108.

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 2. 3. 2022, sp. zn. 25 Co 1/2022.

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 10. 3. 2022, č. j. 75 Co 40/2022-86.

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 16. 3. 2022, sp. zn. 21 Co 268/2021.

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 23. 3. 2022, č. j. 27 Co 11/2022-116.

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 7. 4. 2022, č. j. 27 Co 114/2020-151.

Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 13. 4. 2022, č. j. 25 Co 88/2022-113.

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. 5. 2022, č. j. 8 Co 85/2022-135.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 19. 5. 2022, sp. zn. 20 Co 93/2022.

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 31. 5. 2022, sp. zn. 24 Co 40/2022.

Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 9. 6. 2022, sp. zn. 20 ICm 385/2022.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. 6. 2022, č. j. 16 Co 156/2022-130.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 30. 6. 2022, č. j. 29 Co 492/2021-238.

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě - pobočka v Olomouci ze dne 1. 7. 2022, sp. zn. 75 Co 207/2021.

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 3. 8. 2022, sp. zn. 15 Co 127/2022.

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 14. 9. 2022, sp. zn. 27 Co 183/2022.

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 9. 11. 2022, sp. zn. 74 Icm 3112/2021.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 14. 12. 2022, č. j. 8 A 106/2020-81.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 30. 12. 2022, č. j. 206 ICm 3015/2021-44.

Rozsudek Okresního soudu v Berouně ze dne 21. 5. 2021, sp. zn. 10 C 117/2021.

Rozsudek Okresního soudu ve Vsetíně – pobočka ve Valašském Meziříčí ze dne 25. 5. 2021, č. j. 22 C 53/2020-177.

Rozsudek Okresního soudu ve Zlíně ze dne 16. 11. 2021, č. j. 46 C 319/2021-61.

Rozsudek Okresního soudu v Ústí nad Labem ze dne 6. 12. 2021, č. j. 22 C 54/2021-37.

Rozsudek Okresního soudu v Nymburce ze dne 17. 2. 2022, č. j. 8 C 237/2021-21.

Rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 28. 2. 2022, č. j. 7 C 351/2021-64.

Rozsudek Okresního soudu v Přerově ze dne 14. 3. 2022, č.j. 7 C 340/2021-33.

Rozsudek Okresního soudu ve Svitavách ze dne 30. 3. 2022, č. j. 16 C 377/2021-63.

Rozsudek Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 25. 4. 2022, č. j. 19 C 318/2021-29.

Rozsudek Okresního soudu v Pardubicích ze dne 13. 6. 2022, č. j. 6 C 109/2022-41.

Rozsudek Okresního soudu v Karviné ze dne 21. 6. 2022, č. j. 26 C 36/2022-119.

Rozsudek Okresního soudu v Chebu ze dne 24. 11. 2022, č. j. 8 C 195/2022-24.

Rozsudek Okresního soudu v Olomouci ze dne 21. 12. 2022, č. j. 17 C 320/200-37.

b) Judikatura německých soudů

BGH ze dne 26. 11. 2008, sp. zn. VIII ZR 200/05.

BGH ze dne 21. 12. 2011, sp. zn. VIII ZR 70/08.

c) Judikatura Evropského soudního dvora

Rozsudek ESD ve věci Habermann, C-421/92, ze dne 5. 5. 1994

Rozsudek ESD ve věci Björnekulla Fruktindustrier, C-371/02, ze dne 29. 4. 2004

Rozsudek ESD ve věci Pfeiffer, C-397/01, ze dne 5. 10. 2004

Rozsudek ESD ve věci Impact, C-268/06, ze dne 15. 4. 2008

Rozsudek ESD ve věci Dominguez, C-282/10, ze dne 24. 1. 2012

Rozsudek ESD ve věci CA Consumer Finance SA, C-449/13, ze dne 18. 12. 2014

Rozsudek ESD ve věci Faber, C-497/13, ze dne 4. 6. 2015

Rozsudek ESD ve věci Radlinger a Radlingerová, C-377/14, ze dne 21. 4. 2016

Rozsudek ESD ve věci Smith, C-122/17, ze dne 7. 8. 2018

Rozsudek ESD ve věci Schyns, C-58/18, ze dne 6. 6. 2019

Rozsudek ESD ve věci Pohotovost', C-331/18, ze dne 5. 9. 2019

Rozsudek ESD ve věci OPR-Finance, C-679/18, ze dne 5. 3. 2020

Rozsudek ESD ve věci LH, C-485/19, ze dne 22. 4. 2021

Rozsudek ESD ve věci BNP Paribas Personal Finance, C-776/19, ze dne 10. 6. 2021

d) Rozhodnutí finančního arbitra

Nález finančního arbitra ze dne 28. 5. 2018, č.j. FA/SR/SU/1192/2017-20.

Nález finančního arbitra ze dne 26. 2. 2019, č. j. FA/SR/SU/870/2017-39.

Nález finančního arbitra ze dne 8. 8. 2019, č. j. FA/SR/SU/829/2018-46.

Nález finančního arbitra ze dne 29. 10. 2019, č. j. FA/SR/SU/2018/2018-24.

Nález finančního arbitra ze dne 3. 11. 2019, č. j. FA/SR/SU/779/2019-21.

Nález finančního arbitra ze dne 2. 12. 2019, č. j. FA/SR/SU/1958/2018-28.

Nález finančního arbitra ze dne 21. 7. 2021, č. j. FA/SR/SU/1565/2020-37.

Nález finančního arbitra ze dne 21. 12. 2021, č. j. FA/SR/SU/2282/2019-60.

Nález finančního arbitra ze dne 4. 1. 2022, č. j. FA/SR/SU/763/2021-27.

Nález finančního arbitra ze dne 26. 1. 2022, č. j. FA/SR/SU/578/2021-23.

Rozhodnutí o námitkách finančního arbitra ze dne 28. 7. 2022, č. j. FA/SR/SU/976/2020-76.

Nález finančního arbitra ze dne 4. 9. 2022, č. j. FA/SR/SU/2187/2021-23.

Nález finančního arbitra ze dne 24. 10. 2022, č. j. FA/SR/SU/1271/2022-18.

e) Rozhodnutí ČNB

Rozhodnutí ČNB ze dne 25. 8. 2020, č. j. 2020/105775/570, sp. zn. Sp/2019/330/573.

Rozhodnutí ČNB ze dne 5. 1. 2022, č. j. 2022/1633/570, sp. zn. Sp/2020/100/573.

Posouzení úvěruschopnosti spotřebitele

Abstrakt

Tato diplomová práce se věnuje předsmmluvní povinnosti poskytovatelů spotřebitelských úvěrů posoudit úvěruschopnost spotřebitele. Institut úvěruschopnosti je uceleně a kriticky rozebrán ve čtyřech kapitolách se zaměřením na posouzení u úvěrů jiných než na bydlení. Hlavní cíl práce doplňují dílčí výzkumné otázky položené v samotném úvodu práce, které reflektují sporné body vyplývající z rozhodovací praxe obecných soudů, Evropského soudního dvora a finančního arbitra. Nezbytnou součástí práce je tedy i rozsáhlá analýza judikatury, jež pomáhá k interpretaci značného množství neurčitých právních pojmů ve vnitrostátní a evropské právní úpravě. Práce se snaží hledat řešení výkladových nejasností s tématem spojených.

V první kapitole je vymezen pojem úvěruschopnosti a hlavní účel přijetí tohoto institutu, nastíněna je též hranice dočasného omezení spotřebitelova života (společenských a majetkových poměrů) při uzavření úvěrové smlouvy. Závěr kapitoly patří požadavku odborné péče a možnostem, jak zajistit jeho respektování ze strany poskytovatelů. Ve druhé kapitole je pozornost soustředěna na příjmy, výdaje a způsob plnění dosavadních dluhů, tedy kritéria pro posuzování úvěruschopnosti. Dále jsou představeny požadavky na rozsah informací a jejich ověřování plynoucí z práva EU, vnitrostátních právních předpisů a relevantní judikatury. Důraz je kladen na vymezení dostatečnosti a přiměřenosti informací, jakož i na vliv výše úvěru na rozsah ověřovací povinnosti.

Jádro práce představuje třetí kapitola věnovaná ověřování konkrétních příjmů a výdajů pomocí dokladů a statistických údajů či modelů. Zohledněna je úloha veřejných seznamů a úvěrových registrů. Ve čtvrté kapitole jsou následně popsány soukromoprávní důsledky porušení povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele (zejména problematika absolutní a relativní neplatnosti).

Klíčová slova: úvěruschopnost, spotřebitelský úvěr, dostatečné informace, ověřování příjmů a výdajů

Consumer creditworthiness assessment

Abstract

This thesis deals with the pre-contractual obligation of consumer credit providers to assess the consumer's creditworthiness. The concept of creditworthiness is thoroughly and critically analyzed in four chapters focusing on assessing creditworthiness for consumer credit other than for housing purposes. The main objective of the thesis is supplemented by sub-questions set out in the introduction. These sub-questions reflect contentious issues arising from the case law of the ordinary courts, the European Court of Justice, and the Financial Arbitrator. An essential part of the thesis is therefore an extensive case law analysis, which helps to interpret many vague legal terms in national and European legislation. The thesis seeks to find solutions to interpretative ambiguities related to the topic.

The opening chapter defines the concept and main purpose of implementing a creditworthiness institution. It also outlines the limits of the temporary restriction on the consumer's life (social conditions) when concluding a credit agreement. The end of the chapter concerns the requirement of due professional care and how to ensure its compliance by providers. The second chapter focuses on income, expenditure and means of meeting any existing debts - the criteria for assessing creditworthiness. It also presents the requirements for the scope of credit information and its verification arising from EU law, national legislation, and relevant case law. Emphasis is placed on defining the sufficiency and proportionality of the information, as well as the impact of the total amount of credit on the scope of the verification obligation.

The core of the thesis is the third chapter, which is dedicated to verifying specific income and expenditure using documents and statistical data or models. The role of public registers and credit registers is taken into account. The fourth chapter subsequently describes the consequences of creditors' failure to comply with its pre-contractual obligation to assess the consumer's creditworthiness (in particular the issue of absolute and relative invalidity).

Keywords: creditworthiness, consumer credit, sufficient information, verification of income and expenditure